

Parrasta visuaalisen kulttuurin ilmiönä
ja sukupuolittavana merkitsijänä

KARVAN VERRAN KAUNIHIMPI

ILTA-
LEHTO

A?

V/CCA

**Parrasta visuaalisen kulttuurin ilmiönä
ja sukupuolittavana merkitsijänä**

KARVAN VERRAN KAUNIHIMPI

**TAITEEN
LAITOS**

Taiteen maisterin opinnäyte | 30 opintopistettä

Opinnäytteen valvoja | Pia Lindman

Opinnäytteen ohjaajat | Leena-Maija Rossi, Kari Soinio

Master's Programme in Visual Culture and Contemporary Art (ViCCA)

Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu

Taiteen laitos 2018

Master's Thesis for the degree of Master of Arts | 30 credits

Thesis supervisor | Pia Lindman

Thesis advisors | Leena-Maija Rossi, Kari Soinio

Master's Programme in Visual Culture and Contemporary Art (ViCCA)

Aalto University School of Arts, Design and Architecture

Department of Arts 2018

Tekijä	Ilai Elias Lehto		
Työn nimi	Karvan verran kaunihimpi – parrasta visuaalisen kulttuurin ilmiönä ja sukupuolittavana merkitsijänä		
Laitos	Taiteen laitos		
Koulutusohjelma	Master’s Programme in Visual Culture and Contemporary Art (ViCCA)		
Vuosi	2018	Sivumäärä	114
Opinnäytteen valvoja	Pia Lindman		
Opinnäytteen ohjaajat	Leena-Maija Rossi, Kari Soinio		

Tiivistelmä

Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun visuaalisen kulttuurin ja nykytaiteen maisteriohjelman opinnäytteeni koostuu kirjallisesta osiosta ja taiteellisesta produktiosta, joiden keskinäinen painoarvo on seuraavanlainen: kirjallinen osio 80% ja taiteellinen produktio 20%.

Opinnäytetyöni syvennyy kasvokarvoitukseen visuaalisen kulttuurin ilmiönä ja purkaa sen merkityksiä sukupuolittavana merkitsijänä. Aihetta pohjustaakseni tarkastelen parran ilmentymiä eri aikakausilla ja eri tavoin sukupuolittuneissa valtarakenteissa sekä parrakkuuden kuvaamisen tapoja nykytaiteen yhteydessä. Pääasiallinen kiinnostuksenkohteeni on kuitenkin 2000-luvun partabuumi monine muotoineen länsimaisessa ja suomalaisessa kontekstissa. Opinnäytetyöni kartoittaa nykyisen partamuodin visuaalisia, sukupuolittuneita ja sosiaalisia ulottuvuuksia esimerkkien kautta. Hyödynnän kulttuurintutkimuksen ja miestutkimuksen lähtökohtia ilmiöitä tarkastellessani, mutta en pitäydy niissä orjallisesti. Katson, että esseistinen ja huumorilla höystetty kirjoitustyyli on luonteva tapa lähestyä aihetta.

Nostan opinnäytteeni kirjallisessa osiossa esiin nykyisen partainnostuksen synnyttämiä kulttuurisia ilmiöitä aina parranhoidon visuaalisesta markkinoinnista ja internetin partameemikuvista kukkaispartoihin ja hipster-muotiin. Aiheen tuoreuden ja valitsemani tutkimustavan vuoksi käyttämäni lähteet ovat monimuotoisia, ja osin viittaan myös henkilökohtaisiin kokemuksiini parrankasvattajana. Kasvokarvoitukseen usein liittyvä miehekkyuden ristiriitainen myytti ja tietynlaisen performatiivisen maskuliinisuuden vaatimus nousee keskeiseksi kysymykseksi opinnäytteessäni. Pysin sanallistamaan partailmiöiden takana vaikuttavia sukupuolittavia rakenteita länsimaisessa kulttuuriympäristössä. Omassa taiteellisessa tutkimuksessani ja työskentelyssäni pidän oleellisena toisenlaista maskuliinisuutta tai sukupuolisuutta mahdollistavien parrakkuuden muotojen tutkimista.

Taiteen maisterin opinnäytetyöni taiteellinen produktio on vastaisku internetissä leviävien partameemien mieskuvalle ja sanomalle. *Vastakarvapartameemit* ovat monistettavia kuvayksiköjä, joiden välityksellä haluan ilmaista toisenlaista sukupuolisuutta ja parrakkuutta mahdollistavia ajattelu- ja toimintatapoja. Lisäksi tein materiaalikokeiluja tutkiakseni, miten parran veistoksellisuutta voi esittää toisin.

Avainsanat parta, viikset, karvoitus, sukupuoli, maskuliinisuus, mieskuva, visuaalinen kulttuuri, nykytaide, mainonta, internet

Author	Ilai Elias Lehto		
Title of thesis	Karvan verran kaunihimpi – parrasta visuaalisen kulttuurin ilmiönä ja sukupuolittavana merkitsijänä		
Department	Department of Arts		
Degree programme	Master’s Programme in Visual Culture and Contemporary Art (ViCCA)		
Year	2018	Number of pages	114
Thesis supervisor	Pia Lindman		
Thesis advisors	Leena-Maija Rossi, Kari Soinio		

Abstract

My master's thesis in Visual Culture and Contemporary Art (ViCCA) in Aalto University, School of Arts, Design and Architecture is composed of a written part and an artistic production. The emphasis is on the written part, which is 80% of the thesis, artistic production being 20%.

My thesis delves into facial hair as a phenomenon of visual culture and disassembles its meanings as a gendered signifier. To set up my research I examine manifestations of beard in different eras and how it is entangled with gendered power structures, as well as the ways in which the beard is being depicted in contemporary art context. However, the focus of my thesis is the faceted beard boom of 2000s in the Western world and Finland. My thesis outlines visual, gendered and social dimensions of the current beard fashion through examples. I base some of the study on the views of culture and gender studies, but don’t follow them meticulously. I believe that essayistic and humorous writing method is a natural way to approach the facial hair phenomena.

In the written part of my thesis I highlight the cultural phenomena created by the current trend in facial hair, from the advertising to the beard memes of the internet and the flower beards and hipster fashion. On the grounds of the contemporaneity of the subject and the research method the sources used are diverse. I also refer to my personal experience as a beard grower. The contradictory male myth often associated with beard and certain demand for performative masculinity becomes a central question in my thesis. I try to verbalize the gendered structures behind the beard phenomena in the Western cultural environment. In my own artistic research and work I find it essential to explore ways of how beards can modulate different kinds of masculinity or gender.

The artistic production of my thesis is a counter-attack on the message of the internet’s beard memes and their view of men. *Vastakarvapartameemit* are duplicable picture units, which are used to express different modes of thought and action regarding gender and beards. I also conducted experiments with different materials to explore how it is possible to represent the sculpturality of a beard in another way.

Keywords beard, moustache, body hair, gender, masculinity, view of men, visual culture, contemporary art, advertising, internet

KIIKOKSET

Kiitokset kaikille minua inspiroineille
ihmisille, kirjoille ja parroille!

Ohjaajilleni, opettajilleni, opastajilleni:
Pia Lindman
Leena-Maija Rossi
Kari Soinio
Elina Saloranta

Rakkaalle perheelleni
Varaslammien rauhalle ja hiljaisuudelle
Eikalle sietokyvystä, rakkaudesta,
patistamisesta ja tukemisesta

Kaikille ihanille ystäväilleni,
liian lukuisille tässä mainittavaksi

ViCCAlle ja ennenkaikkea viccalaisille!

Art Houselle <3
(Lämpömiehenkuja 3, 02150 Espoo)

*Aalto-yliopisto on tukenut tätä
opinnäytetyötä Aalto ARTS apurahalla.*

1 Johdanto	6
2 Mytologiset karvastot	11
2.1 Parran mahti muinaisissa kulttuureissa	12
2.2 Väinämöisen turpajouhet	22
2.3 Jeesus ja joulupukki	30
3 Kasvokarvoituksen kontrollista	39
3.1 Parrankasvua ja parran kasvattelua	39
3.2 Partaverotusta	43
3.3 Parrakas nainen	47
3.4 Clean-shaven	50
4 Partaisuuden kuvakulttuureista	52
4.1 Historiallista parranhavinaa nykytaiteessa	53
4.2 Parta visuaalisena viestinviejänä	59
4.3 Partakilpailuja ja kukkaispartoja	63
4.4 Miesasiamiehet ja partameemit	70
4.5 Partamanian tuotteistaminen	75
5 Parta identiteetin osana	79
5.1 Parta, henkilökohtaisesti sinun	80
5.2 Pyhä parta	83
5.3 Karhut ja karvaisuuden tavoittelu	85
5.4 Passing as male	89
6 Parta taiteellisessa työskentelyssä	92
6.1 Parta putkahtaa taiteelliseen työskentelyyni	93
6.2 Vastameemien maailma	100
6.3 Banaaniparta	103
6.4 Parta-aamen	106
Lähteet	108
Kuvaluettelo	112

1 Johdanto

Seison pitkällä käytävällä Kööpenhaminan Glyptoteekissä kevättalvella 2017. Ympärilläni on lukemattomia kasvoja, pääasiassa kreikkalaisia ja roomalaisia vallanpitäjiä ja silmäätekeviä ikuistettuina rintakuvapysteihin. Heidän ylpeilevät ja hymyttömät (usein myös nenättömät) naamataulunsa tuntuvat reunustavan tämän siiven näyttelyhuoneita ajasta ikuisuuteen. Yksi asia on juuri juolahtanut mieleeni ja tuntuu merkillepantavalta: veistospäät edustavat pääasiassa yksinomaan miehiä, ja tässä tilassa miltei jokaisen suupieliä koristaa mitä taidokkaimmin ja herkimmin muovailtu naamakarvasto.

Pysähdyn tarkkailemaan tätä hykerryttävän hienoa historiallista partakokoelmaa. Runollisesti laskeutuvat ja pyörteilevät hahtuvat tuntuvat lähemmin tarkasteltuina elävän jopa omaa elämäänsä pystien pinnalla. Hahmotan myös historiaa uudesta kulmasta tarkkaillessani lukuisien partojen pysäytettyä liikettä mahtipontisten ja arvovaltaisten kasvojen kehyksinä. Melkein voisi olettaa jokaisen veistäjän paiskineen rutkasti ylitöitä yrittäessään tavoitella sitä kaikkein kiemuraisinta, eläväisintä ja koristeellisinta karvoitusta kulloisenkin ison kihon kasvoille. Juoksen rintakuvalta toiselle ja valokuvaan partojen yksityiskohtia herkeämättä, vaikka tätini luultavasti huokailee jo kärsimättömänä Talvipuutarhassa.

Veistettyjen partojen ylenpalttisuus tuntuu paitsi veistokselliselta ja materiaaliselta kerääntymältä, myös kysymyksenasettelulta. Sen ulottuvuudet levittäytyvät paljon pidemmälle kuin kantajansa kivisille kasvoille, sillä miehisen vallan ja partaisuuden liitto tuntuu läpi historian värisevän ilmassa, monitulkintaisena ja häilyvänä. Myös omalle vaatimattomalle hapsottavalle parralleni alkaa kasautua monimutkaisia merkitysryppäitä, jotka vaativat selvittelyä.

Muinaisille kreikkalaisille parta oli ylpeydellä kannettava statussymboli, osoitus mieskunnosta ja älykkyydestä.¹ Roomalaisten suhde partaisuuteen oli jyrkempi, sillä kreikkalaisten käherrettyjen kokopartojen ihailu oli päättynyt viimeistään Aleksanteri Suuren aikakaudella (336–323 eaa.) hänen kiellettyään sotilailtaan parran n. 345 eaa. Pelkona oli että partahaivenista voisi tarttua kiinni lähitaistelutilanteessa. Antiikin Roomassa parrat joko ajeltiin kokonaan pois tai pidettiin lyhyinä ja siisteinä. Poikkeuksena keisari Hadrianuksen aikakaudella (117–138) parta oli muodissa myös roomalaisessa imperiumissa.²

Antiikin Kreikassa ja Roomassa veistotaide oli aina julkista, ja sen tuli myös välittää tarkkaan harkittuja viestejä valtapositiosta sekä edustaa yleisesti hyväksyttyjä kauneusihanteita ja esteettisiä periaatteita, niin fyysisiä kuin henkisiäkin.³ Silti kreikkalaisten ihannoimat loistokkaat parrat on siirretty tunnollisesti roomalaisten tekemiin veistoskopioihin. On myös hyvin todennäköistä, että kreikkalaisissa muotokuvissa liioiteltiin kuvattavan parran tuuheutta jumalallisemman vaikutelman aikaansaamiseksi, ylijumala Zeuksen tai hänen poikansa puolijumala Herakleen maskuliinisuutta tavoitellen.⁴ Kuvataiteen avulla on toki läpi historian tavoiteltu jumalaista loistoa tavallisten kuolevaisten sädekehään.

Seisoessani Glyptoteekin käytävällä ja katsellessani antiikin parrakkaita kuuluisuuksia alan rinnastaa mielessäni muinaisten patsaspäiden vaikuttavaa veistettyä karvastoa suomalaiseen perimääni ja sen omiin kansallisiin karvaturpiin. Aina Väinämöisestä Ukko ylijumalaan suomalainen tarusto on kasvokarvoitusten suhteen varsin rehevä. Sekä Pohjolassa että Antiikin Kreikassa jumalainen ja maskuliininen valta on kulkenut suurilta osin parrakkaana. Emeritusprofessori Unto Salo kertoo haastattelussaan sanomalehti Kalevassa, että jumaluuksista Ukko, Ilmari, Zeus ja Jupiter kuvataan parrakkaina urhoina, miehekkään voiman symboleina.⁵

¹ Peck 1898, 196.

² Hawksley 2014, 12.

³ Ny Carlsberg Glyptotek 2018.

⁴ Hawksley 2014, 11.

⁵ Kaleva-verkkolehti 2006.

Parta kielii paitsi voimasta ja miehisyydestä myös kantajansa iästä ja arvovallasta. Länsimaisen kirjoitetun historian kautta tarkasteltuna on mielenkiintoista ajatella, miten paljon partaan onkaan kietoutunut palasia sukupuolittuneen vallan entisistä ja nykyisistä rakenteista. Se on aina jossain määrin enemmän kuin pelkkä muodikas kasvojen karvatyyli.

Viiksi- ja partakasvustot ovat vahvoja fyysisiä merkitsijöitä, niiden kantaja leimataan automaattisesti biologiseen miessukupuoleen kuuluvaksi sen kummemmin asiaa kyseenalaistamatta. Samalla parrankasvu ei ole kantajansa aktiivinen päätös, vain sen ajelu ja muotoilu ovat niitä. Biologiselta kannalta tarkasteltuna parrankasvu on sekundaarinen sukupuoliominaisuus ja murrosiän aikaansaama ilmiö, samoin kuin muukin ihokarvoituksen lisääntyminen. Väestöliitto kirjoittaa nuorille suunnatuilla murrosiästä kertovilla sivuillaan karvoituksesta seuraavasti:

Ihokarvoilla on erilaisia merkityksiä eri kulttuureissa. Erilaiset kauneusihanteet vaikuttavat siihen, miten ihokarvoihin suhtaudutaan. Tästä esimerkkinä miesten viikset ja parta, jotka aika ajoin tulevat muotiin.⁶

Sukukypsyydestä ja miehisyydestä kielivä karvasto ei siis ole yksiselitteisesti haluttu kasvopiiirre, vaan sen haluttavuus ja esiintymistiheys yhteiskunnassa vaihtelee laajasti ajasta, paikasta ja kulttuurista riippuen. Parta on visuaalisen kulttuurin ilmiö, ei pelkästään lukuisien muotivirtausten ja kuuluisuuksien lanseeraamana alati muotoutuvana naamakoristeena vaan taiteessa, mainonnassa ja massakulttuurissa taajaan tosinnettuna mieheyden merkinä ja maskuliinisuuden symbolina.

Kiinnostukseni naamakarvoja kohtaan on syntynyt vuosien varrella laajeten omien haivenien kasvun tarkkailusta partaisuuden ilmentymiin ympäristössä ja 2000-luvun uusimman ”partavirtauksen” syiden ja merkityksien pohdiskeluun. Miesten parta on ollut aika ajoin suosionsa huipulla historiassa ja sangen tavoiteltu tyylikkyyden ilmentymä, välillä taas tiukasti vältettävä, jopa veronalainen, ellei peräti

pannassa. Se on nähty yhtäältä kuninkaallisena mahtimiehen koristeena ja arvomerkkinä, toisaalta taas epäilyttävän laitapuolen kulkijan, kerjäläisukon ja kurittoman yhteiskuntakelvottoman hampuusin valintana. Parta on voinut olla kapinallinen tai sovinnainen ratkaisu riippuen kulttuurisesta tai yhteiskunnallisesta kontekstista. Joka tapauksessa naamakarvoitusta ja sen muotoilua on aina säädelty, toisinaan tiukemmin ja toisinaan höllemmin. Kiinnostava lisämaininta parran kontrolloimiseen yhteiskunnallisella taholla Suomessa lienee ainakin Puolustusvoimien Yleisen palvelusohjesäännön kohta 90, jonka mukaan miessotilaan on pidettävä hiukset lyhyinä ja viikset ja parta aina ajeltuina.⁷ Poikkeuksen tästä säännöstä saavat tehdä vain kertausharjoituksiin kutsutut olosuhteiden niin salliessa.

Parralla ja sen vuosisataisilla merkityskerrostumilla voi myös leikitellä, mikä onkin uusimman hipster-sukupolven popularisoiman partamuotivirtauksen ja uusien (parta)identiteettien muodostumisen myötä tullut entistä suositummaksi. 2000-luvun partatrendi on toki ehditty julistaa päättyneeksi jo monta kertaa, mutta vaikka suurin innostus lieneekin jo laantunut (ainakin Yhdysvalloissa), eivät parralleen vihkiytyneet ole tartzuneet vielääkään partateriin eivätkä parrat ole poistuneet kokonaan kuvasta.⁸ Syyskuun ensimmäisenä lauantaina 2018 vietetään kahdeksatta maailman partapäivää⁹ (World Beard Day) ja maailmalla järjestetään säännöllisesti partakilpailuja, joista isoimmat lienevät Maailman parta- ja viiksimestaruuskilpailut¹⁰ (The World Beard and Moustache Championships). Somessa ja verkkoympäristöissä elävät omaa elämäänsä monenlaiset partaan liittyvät ilmiöt, kuten vaikkapa kukkaisparrat tai virkatut partahatut. Innostuksella on myös negatiivinen puolensa, josta ovat esimerkkinä ainakin internetissä leviävät partameemit. Ne jatkavat ja jalostavat myrkytetyn maskuliinisuuden sanomaa kytkien partaisuuden osaksi konservatiivisen sukupuolierottelun ja miehisen valtarakenteen pönkityskampanjoita.

⁷ Puolustusvoimat 2016, 17.

⁸ Vuonna 2013 koettiin jonkinlainen ”partahuippu” (Saner 2013), jonka jälkeen partabuumin loppumista on ennustettu tasaisesti viimeiset neljä vuotta (Crilly 2017).

⁹ worldbeardday.com

¹⁰ The World Beard and Moustache Championships-kotisivut 2017.

Viime vuosien laajimman partahistoriikin *Of Beards and Men* kirjoittaja, Wright State Universityn historian lehtori Christopher Oldstone-Moore vetää yhteneväisyyksiä nykyisen parta-aallon ja 1850-luvun partaisuuden suosion välille The Wall Street Journalin haastattelussa. Tuolloin kasvokarvoja ei enää yhdistetty radikalismiin, kun vaikutusvaltaiset henkilöt kuten Charles Darwin ja Abraham Lincoln lisäsivät parran uskottavuutta ihmisten silmissä. Hänen mukaansa miehet käyttivät partaa viestiäkseen maskuliinisuudesta. ”Maskuliinisuuden” määritelmä taas on ollut toistuvasti murroksessa viime vuosikymmeninä. Oldstone-Mooren mukaan parta tuli takaisin, koska se on ”kiistatta maskuliininen, olitpa homo tai hetero, maalainen tai kaupunkilainen.”¹¹

Kutsuuko länsimaisen maskuliinisuuden perinteen kyseenalaistaminen sitten miesten kasvoille partoja suojelemaan haurasta mieheyden sosiaalista ja kulttuurista käsitettä? Haron omaa partaani pohtien paitsi aikamme yhteiskunnan mieheyden ihanteita myös omaa henkilökohtaista partahistoriaani. Parta kohoo eteeni mieheyden monumenttina, jonka pyörteisiin on kaiverrettu merkittäviä lukuja maskuliinisuuden historiasta. Kuitenkin ihminen on astellut suurimman osan kirjoitetusta historiastaan karvattomana turpajouhien edustaessa lähinnä poikkeusta sääntöön. Kun tiedenaiset ja -miehet eivät ole päässeet yhteisymmärrykseen siitä, mikä on parran biologinen funktio¹², en minäkään voi suinkaan toivoa pääseväni perille partakarvojen äärimmäisistä totuuksista. Yhtä sellaista tuskin onkaan, sillä partahan on lopulta aina henkilökohtainen valinta. (Toisinaan myös ajamisvälineiden valinta.) Mutta siitä, miltä partaisuus voi näyttää nykyään ja miten sen maskuliinisia konnotaatioita on onnistuttu purkamaan, saatan sanoa jotakin, ja siten osaltani liittyä taiteellisen työskentelyni kautta rikkaaseen ja yhä edelleen haaroittuvaan keskusteluun.

Kasvojen karvoituksen muutoksia tarkasteltaessa on perusteltua asettaa ilmiö ensin historialliseen viitekehykseen, sillä kuten esimerkiksi kreikkalaisten veistotaiteesta pystyy päättämään, on partahaiveniin kiinnitetty erityistä huomiota länsimaisen kulttuuripiirin vaikutusalueella pitkään, aina kirjoitetun historian alkuhämäristä saakka. Partakarvojen kuten muunkin kehonkarvoituksen poistaminen on ilmiönä luultavasti vanhempi kuin varhaisimmat sivilisaatiot. Arkeologit ovat löytäneet 30 000 vuotta vanhoja piityövälineitä, joita uskotaan käytetyn partaterinä.¹³ Jo muinaiset sumerilaiset ja egyptiläiset käyttivät kupari- ja pronssiteriä parranpoistoon.¹⁴

Koska karvojen muotoilun historia on sangen laaja ja ulottuu kaikkiin ihmisten muodostamiin yhteisöihin kaikkina aikoina, tulen seuraavissa kappaleissa esittämään vain erittäin suppean katsauksen aiheeseen pitäytyen länsimaisessa perspektiivissä. Nostan esiin muutamia kiinnostavia esimerkkejä partamuotiin vaikuttaneista merkittävistä ilmiöistä ja henkilöistä. Keskityn purkamaan parrankasvun ja patriarkaalisten yhteiskuntien vallan ja suhdetta sekä kuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin partaisuuden esittämistapoja, etenkin suomalaisessa kontekstissa. Tuula Karjalainen puhuu suomalaisten kantakuvista, ydinkuvista, jotka ovat enemmän kuin kuvia. Ne ovat kansallisen kuvaston avainkuvia, joihin on kiteytynyt symbolisella tasolla monia erilaisia asioita, jotka koetaan paitsi oleellisesti suomalaisiksi, myös osittain pyhiksi, loukkaamattomiksi.¹⁵

¹¹ ”[U]ndeniably masculine, whether you’re gay or straight, or country or city.”

Oldstone-Mooren haastattelusta. Kirjoittajan suomentama. (Gallagher 2016.)

¹² Charles Darwinista lähtien monet tiedeyhteisössä ovat pohtineet parran merkitystä evoluution kannalta ja aiheesta on tehty erinäisiä tutkimuksia. Niiden löydökset ovat kuitenkin olleet pääasiassa tuloksettomia tai ristiriitaisia keskenään. (Oldstone-Moore 2015, 7–18)

¹³ Naver; Thorsson & Bergstedt 2013, 54.

¹⁴ Oldstone-Moore 2015, 19.

¹⁵ Karjalainen 2009, 21.

Elias Lönnrotin kokoama *Kalevala* on kansalliseepoksen asemassa isossa osassa suomalaisen kansallistunteen ja alkuperäisyyden kokemuksen luomisessa. Sen tarinoita on myös käytetty kuva-aiheina laajalti kuvataiteessa ja -kulttuurissa. Siksi pidän perusteltuna penkoa kalevalaista taidetta suomalaisen kulttuurisen partakasvuston juurien löytämiseksi. Parran ja miehisyyden erityistä suhdetta on kuvattu Suomessa myös sanoin ja sanonnoin. Lopuksi haluan pöyhiä vielä kahden kulttuurisesti merkittävän ja ikonisen parrakkaan miehen leukaperiä, joiden karvoitus on muuttunut melkoisesti läpi aikojen.

2.1 Parran mahti muinaisissa kulttuureissa

Miesten historia on kirjaimellisesti kirjoitettu heidän kasvoilleen, aloittaa partahistorioitsija Christopher Oldstone-Moore haastattelunsa *Esquirelle*. Hänen mukaansa kasvojen karvoitus voidaan nähdä merkinä historiassa tapahtuvista mieheyden käsitteistön isoista muutoksista.¹⁶ Tunteistamme länsimaisessa historiankirjoituksessa ilmenee neljä erillistä ja erottuvaa parran aikakautta. Aleksanteri Suuren aloittama parran ajelemisen normi jatkui läpi hellenistisen aikakauden (323 eaa.–30 eaa.) ja katkesi vasta Rooman keisari Hadrianuksen (vallassa 117–138) valtakautteen. Hadrianus oli ensimmäinen hallitsija, joka hyvin tiedostaen loi ympärilleen parran ja mieheyden kultin ja laski näin paikoilleen maskuliinisen vallan ja partakarvojen liiton peruskivet.¹⁷ Toinen parran suosion aikakausi ajoittuu Oldstone-Mooren mukaan keskiajalle, erityisesti sydänkeskiajalle (noin 800–1200) jolloin parta oli etenkin kuninkaiden ja ritarien suosiossa. Renessanssin luonnollisuuden ihanteiden myötä myös parta palaa muotiin 1500-luvulla. Ja viimeisimmän parran suosion aikakauden hän kertoo ajoittuvan 1800-luvun loppuun.¹⁸

Parran suosio tuntuu näkyvän historiaa tarkastellessa aaltoliikkeenä. Pääasiassa parrattomuuden ja partaisuuden suhde kertoo eri aikakausien halusta määritellä mieheyden periaatteet uudestaan ja erottautua edeltäjistä esim. uskonnon, sivistyksen tai muodin kautta. Länsimaisen kulttuuripiirin historiassa naamakarvoituksen poistaminen on kuitenkin ollut suurimman osan aikaa sosiaalinen ja yhteiskunnallinen normi, joten partaisuuden aikakausia voi hyvällä syyllä tarkastella kiinnostavina poikkeuksina mieheyden ihanteiden muutoksissa.

Länsimaisen kulttuurin juurille saakka mentäessä partaisuuden ja parrattoman miehisyyden vallan liitto näyttäytyy kahtena eri järjestelmänä. Yksi syy kasvokarvojen poistoon muinaisille kansoille, kuten egyptiläisille ja sumerilaisille oli erotella kahdenlaiset valtaapitävät miestyypit toisistaan.¹⁹ Patriarkaalille hallitsijoille luonnollinen karvaisuus oli ylpeyden aihe ja merkki miehisestä kyvykkyydestä, kun taas papistolle karvat olivat merkki synnillisestä epäpuhtaudesta, jolle ei ollut sijaa pyhässä jumalaisessa yhteydessä. Karvojen hävytön röyhkeys pistää itsepintaisesti esiin ihon alta nähtiin jonakin synnillisenä ominaisuutena, joka oli taltutettava. Uskonnot vihkiytyneet miehet olivatkin järjestäytyneissä sivilisaatioissa ensimmäisiä, jotka järjestelmällisesti poistivat omaa kasvokarvoitustaan.

Eteläisessä Mesopotamiassa sijainneessa Sumerin sivilisaatiossa hallitsijan täytyi kyetä esiintymään molempina hallitakseen sekä maallisena valloittajana ja lakiensääntäjänä että temppelien pääpappina. Yksi suurimmista sumerilaisista hallitsijoista oli kuningas Šulgi (2047–1999 eaa.), joka nousi valtaistuimelle isänsä Ur-Nammun kuoleman jälkeen hallitsemaan Uus-Sumeria.²⁰ Häntä palvottiin jumalana jo hänen elinaikanaan. Šulgista säilyneistä kuvallisista representaatioista voidaan nähdä molemmat piirteet. Esimerkiksi temppelin perustuksiin haudatussa seremoniallisessa patsaassa kuningas on kuvattu nöyränä ja siloposkisena kantamassa pääläellään koria (eli symbolisesti temppelin perustuksia), kun taas seinäkaiverruksissa hän esiintyy parrakkaana sotaherrana joka armotta polkee vastustajat jalkoihinsa.

¹⁶ O'Neil 20.1.2016.

¹⁷ Oldstone-Moore 2015, 54–57.

¹⁸ O'Neil 20.1.2016.

¹⁹ Oldstone-Moore 2015, 19.

²⁰ Mark 17.6.2014.

Kuva 1

Kivijalkahahmo kuningas Urin Šulgista kantamassa koria.
Kuparia, n. 2094–2047 eaa. Metropolitan Museum of Art.

Muinaisessa Egyptissä partaa pitivät vain orjat, yhteiskunnan yläluokka poisti hämmästyttävällä säntillisyydellä kaikki kehonkarvansa. Egyptissä 450-luvulla eaa. vierailut Herodotos pani merkille, että egyptiläiset papit peseytyivät ja ajelivat itsensä paljaaksi kahden päivän välein, sillä karvoja ja hiuksia pidettiin epäpuhtaina. Partaisen egyptiläisen papin saattoi kohdata vain, jos tämä teki surutyötä kuoleman tai onnettomuuden johdosta, jolloin parran (kuten muidenkin kehonkarvojen) annettiin kasvaa.²¹

Kiinnostava rituaalinen esinetyyppi ovat muinaisen Egyptin karvattomuuden vaalimisesta huolimatta faaraoiden muotokuvissa toistuvat värikkäät ja massiiviset leukaan kiinnitetyt tekoparrat, joita pidettiin kuninkuuden merkinä. Letitetyt parrat olivat jumalallinen ominaisuus, jonka lisäksi niillä oli vahva kytkös maskuliiniseen valtaan ja miehiseen kyvykkyyteen.²² Kuoleman jälkeen ne lisättiin myös sarkofageihin hallitsijan kasvoille viittauksena Osirikseen, kuoleman ja tuonpuoleisen jumalaan. Parta liitti kantajansa taivaallisen valtakunnan piiriin ja viesti tuonpuoleisessa elämässä odottavasta ikuisuudesta ja uudesta vallanjaosta. Tekopartojen takaama mahti ylitti jopa sukupuolirajat, kuten naispuolisesta faarao Hatšepsutista säilyneistä veistoksista ja kuvista näkee.²³ Vielä ennen kruunausta hänet kuvattiin naisena, mutta heti faaraoksi ylennyttyään Hatšepsut kuvattiin aina miehekkäässä seisoma-asennossa ja toisinaan jopa parrakkaana. Kuvissa esiintyivät miehiset arvomerkit. Pukunaan hänellä oli ainoastaan tyypillinen kuninkaan asu, lyhyt palttinavaate ja paljas yläruumis.²⁴

Antiikin kreikkalaisessa kulttuuripiirissä parrat olivat arvossaan. Fraasi *πωγωνοτροφεῖν* (*pogonotrofeín*), joka viittaa parrankasvun vaalimiseen, ilmaisee tätä kasvokarvoituksen kannalta positiivista ilmapiiriä.²⁵ Yleisesti ottaen tuuheaa partaa pidettiin vahvana merkinä miehekkyydestä. Kreikkalaiset filosofit saattoi erottaa helposti heidän

²¹ Herodotos n. 450 eaa.

²² Dunn 2004.

²³ Naver; Thorsson & Bergstedt 2013, 54.

²⁴ Mark 19.10.2016.

²⁵ Smith 1875, 196.

pitkien, tuuheiden partojensa perusteella, joita kannettiin arvokkaasti mieheyden merkinä. Näin parran ja viisauden välinen yhteys luotiin jo antiikin ajalla. Tosin jo tuolloin tiedettiin, ettei pelkkä parta yksin riitä, kuten voi päätellä sanonnasta ”Ei pitkä parta filosofia tee”²⁶ (πωγωνοτροφία φιλόσοφον οὐ ποιεῖ). Homeroksen kuvaamat kreikkalaiset sankarit ja jumalat olivat aina parrakkaita. Partaa myös käsiteltiin esimerkiksi kähertämällä sitä kiharoille kuumilla pihdeillä tuuheamman ja vaikuttavamman karvaston saamiseksi.²⁷ Kreikkalaisten miesten naamoja koristivat parrat aina Aleksanteri Suuren valtakauteen (356–323 eaa.) asti. Makedonialaissyntyinen päällikkö vaati armeijansa sotureita ajelemaan partansa, sillä hän pelkäsi, että vihollinen voisi tarttua siihen lähitaistelussa ja kiskoa miehet näin hevosten selästä.²⁸

Roomalaisiakaan partahaivenia ei ajeltu ennen 300 eaa., jolloin P. Ticinius Maenas toi ilmeisesti valtakuntaan ensimmäisen parturin Sisiliasta. Ensimmäinen roomalainen, joka ajeli partansa päivittäin, oli kenraali Scipio Aemilianus Africanus (185–129 eaa.).²⁹ Hänen esimerkkiään kuitenkin seurattiin ja pian päivittäisestä parranajosta tuli tavallinen roomalainen tapa. Roomassa etenkin pitkä parta, *Barba promissa*, oli yleisesti käsitetty merkiksi epäsiisteydestä ja saastaisuudesta.³⁰ Roomalaiset myös halusivat selkeästi erottautua kreikkalaisista ja kreikkalaista tapaa pitää partaa pilkattiinkin toisinaan, kuten voi päätellä historioitsija Ammianus Marcellinuksen ohjeesta: parta tulee ajella, koska *se ei ole aivojen lähde vaan täiden*.³¹

Keisari Hadrianus toi kuitenkin parran takaisin muotiin omalla hallintokaudellaan 117–138. Joidenkin historioitsijoiden mukaan syy tähän olisi ollut hänen huono ja arpinen ihonsa, jonka hän halusi piilottaa parran alle. Toisen teorian mukaan hän halusi muistuttaa enemmän ihailemiaan kreikkalaisia ja alkoi siksi kasvattaa partaa.

Tosiasiassa hänen partansa oli keino osoittaa aitoa miehekkyyttä, sillä Hadrianuksen ihaileman stoalaisen filosofian mukaan parran ajeleminen oli merkki naisellisesta turhamaisuudesta ja luonnonvastaisuudesta.³² Kansakunta seurasi hallitsijansa muotia ja alkoi jälleen innokkaasti kasvattamaan naamakarvoitustaan, aina vuoteen 306, jolloin keisari Konstantinus noustessaan valtaan ajeli haivenensa. Parta on myös osoittanut yhteiskuntaluokkaa läpi vuosituhansien. Roomalaisten orjilla ei ollut lainkaan omaa päätösvaltaa kasvojensa karvaisuudesta. Kun parta tuli muotiin, tuli heidän ajella poskensa, ja kun siloposket palasivat valtakuntaan, eivät he saaneet kajota partaterään.³³

Vaikka viikingit on mielletty pitkään (populäärikulttuurin avustuksella) pitkätukkaiseksi (ja takkuiseksi) väkivaltaiseksi joukkioksi partasuita, he olivat tosiasiassa hyvin tarkkoja parranhoidostaan ja hygieniastaan kuten skandinaaviset arkeologiset hautalöydökset ovat osoittaneet. Viikinkien haudoista on löydetty ainakin kampoja ja pinsettejä karvojen huoltoon sekä hammastikkuja lian irrottamiseksi hampaiden välistä ja kynsien alta.³⁴ Luultavasti viikingit olivat huomattavasti siistimpiä ulkoasultaan kuin esim. terrorisoimansa Brittein saarten asukkaat. Kirjallisista lähteistä, kuten Poltetun Njállin saagan kappaleesta 44, voidaan päätellä, että viikinkien parissa kuitenkin naureskeltiin niille miehille, joille parta ei syystä tai toisesta kasvanutkaan.³⁵ Myös viikinkiaikaisten laivojen keulakuvin esiintyvät miesten päät on varustettu parralla. Pohjoisen barbaarit ovat varmasti yhä pitkään parrakkuuden ja miehekkyyden kiiltokuvapoikia huolimatta arkeologisten löytöjen tarjoamasta uudesta historiallisesta perspektiivistä.³⁶

³² Oldstone-Moore 2015, 53–56.

³³ Naver; Thorsson & Bergstedt 2013, 58.

³⁴ Hawksley 2014, 13.

³⁵ Poltetun Njállin saaga (isl. Njáls saga) on laajin ns. islantilaisaagoista eli Islannin sukusaagoista. Se on kirjoitettu 1200-luvun lopulla. Kappaleessa 44 Njalliin viitataan pilkkaavasti sanalla *skegglaus* eli parraton ja hänen poikiinsa sanalla *taðskegglíngar*, sontaparrat. (Skaldic Project)

³⁶ Eikä kaikkein vähiten suosittu, suomalaisnäyttelijöidenkin tähdittämän *Vikings*-televisiosarjan ansiosta.

²⁶ Hicks 25.11.2009.

²⁷ Hawksley 2014, 11.

²⁸ Hawksley 2014, 12–13.

²⁹ Peck 1898, 196.

³⁰ Smith 1875, 197–198.

³¹ Hicks 25.11.2009.

Kuva 2

Viikinkiaikainen puinen keulakuva, jota on käytetty venehautauksessa. Oseberg, Tønsberg, Vestfold, Norja. Jarlsberg Hovedgård, 161. Kulturhistorisk museum, Oslos yliopisto.

Mualla keskiajan Euroopassa parta oli ainakin ritareiden ja kuninkaiden suosima, vaikkakin suhtautuminen siihen vaihteli hurjasti ajan mittaan kristinuskon eri suuntausten myötä. Keskiajalla vallitsivat omat miesihanteensa, joiden juuret olivat syvällä kristillisissä käsityksissä ympäröivästä maailmasta ja joista käytävää keskustelua kirkko pitkälti dominoi. Keskiajan loppua kohden maskuliinisuuden ideaali oli kääntynyt yksiselitteisesti karvattomaksi, sillä harras kristitty oli aina hurskautensa osoituksena siloposkinen.³⁷ Muutos vei kuitenkin aikaa ja oli kaikkea muuta kuin yksioikoinen. Paavi Leo III, joka oli Rooman katolisen kirkon pää vuosina 795–816, oli tunnetusti siloposkinen, ja katolisten pappien odotettiin seuraavan hänen esimerkkiään.³⁸

Kaarle Suuren (frankkien kuningas 768–814 ja langobardien eli pitkäpartojen³⁹ kuningas vuodesta 774 lähtien) kuninkaallinen parta on kiistanalainen, mutta merkittävää on että hänet kuvattiin säännönmukaisesti aina parrakkaana. Keskiajalla suositussa *Rolandin laulussa*⁴⁰, vanhassa ranskalaisessa eeppisessä runoelmassa, Kaarle Suuri on kuvattu todellisuutta kaikin puolin ihanteellisempänä hallitsijana, ristiretki- ja ritariajan hengen mukaisesti kristillisiä ja kansallisia arvoja korostaen.⁴¹ Myös hänen majesteettinen partansa hulmuu runoissa valkoisena ja valloittavana, vaikka tosiasiaassa Kaarlella oli ilmeisesti vain viikset.

Kirkko oli monin paikoin Eurooppaa huolestunut parrakkuuden pakanallisesta vaikutuksesta, ja Paavi Pyhä Gregorius I (paavina 590–604) järkeilikin karvojen olevan linkittyneen syntiin, sillä mitä muuta haituvat moraalisesti edustaisivatkaan kuin harhailevaa mieltä ja pinnallisia ajatuksia. Se, joka päänsä ajeli, teki hyvin ja tuli näin osoittaneeksi myös oman nöyryytensä eli myönsi olevansa liian heikko, jotta kykenisi estämään hiuksien myötä karkailevia ajatuksiaan.⁴²

³⁷ Oldstone-Moore 2015, 79.

³⁸ Hawksley 2014, 13.

³⁹ Kiinnostavaa on, että nimitys viittaa langobardinaisten käyttämiin tekopartoihin. Myytin mukaan langobardinaiset käyttivät sotaretkellä pitkiä tekopartoja hämätäkseen Wotan eli Odin-jumalaa. (Castrén & Pietilä-Castrén 2000, 293.)

⁴⁰ Rolandin laulun ensimmäinen kirjoitettu versio on arviolta vuosilta 1140–1170.

⁴¹ Oldstone-Moore 2015, 80–81.

⁴² Oldstone-Moore 2015, 84.

Päälaen ja parran ajelu auttoi siis ihmistä keskittymään Jumalan palvelemiseen. Huomionarvoinen asia keskiajan partavaihteluissa on niiden selkeä kytkös valtataistoon kirkollisen vallan eli papiston ja maallisen vallan eli kuninkaan välillä. Merkittävin näistä yhteenotoista oli investituurariita, joka alkoi 1000-luvulla Pyhän saksalais-roomalaisen keisarikunnan ja paavin välillä ja johti lopulta lähes 50 vuotta kestäneeseen sisällissotaan, joka repi keisarikunnan rikki. Riita koski sitä, kenellä oli oikeus nimittää kirkon toimihenkilöt.⁴³ Käytännössä valtakysymyksessä vastakkain oli kaksi (miehistä) toimijaa, kaksi lakijärjestelmää (taivaallinen ja maallinen), kaksi hierarkiaa (kirkko ja aatelisto) ja kaksi miehekkyuden arvoasemaa (uskonnollinen ja jalosukuinen). Luonnollisesti myös miesideaaleja oli muodostunut kaksi: ajeltu ja parrakas.⁴⁴

Kirkonmiehet varjelivat tyylivalintaansa tarkasti, olihan se osa uskonnollista toimintaa ja näkyvä merkki, joka erotti heidät selkeästi tavallisesta kansasta. Niinpä kun muutamat nuoret ja muodikkaat ritarit alkoivat myöskin ajella partaansa Burgundissa ja Saksassa, reagoi kirkko oletettavan voimakkaasti. Rahvaan ajellut kasvothan uhkasivat kyseenalaistaa Jumalalle pyhitetyt sileät kasvot. Niinpä useissa tapauksissa munkit ja kirkonoppineet arvostelivat kovin sanoin naisellisesti koristautuneita miehiä, jotka tiukkojen paitojensa, pikkukäsineidensä ja kapeiden kenkiensä lisäksi turhamaisuuksissaan nyrhivät partansa.⁴⁵ Pyhän karvattomuuden ideaali pysyi muuttumattomana katolisessa kirkkolaissa läpi keskiajan. Katolisten pappien parrakkuus oli jopa seurakunnasta erottamiseen johtava rike.

Kiinnostavaa kirkon suhtautumisessa partaisuuteen keskiajalla on ennen kaikkea se, miten partakarvat miehisien hyveiden ulkoisena merkkinä menettivät hiljalleen asemansa *sisäisen parran* tieltä. Keskiaikaiset ajattelijat eivät pitäneet parran puuttumista kasvoilta jonkin

oleellisen poissaolona vaan pikemminkin jonkin paremman ilmestymisenä. Fyysisen karvan ajelu teki sisäisen parran kasvamisen mahdolliseksi. Historian ensimmäisen partakirjan *Apologia de Barbis* (Partojen puolustus) kirjoitti ranskalainen apotti Burchard 1160–1165, tarkoituksenaan opastaa luostarinsa maallikkomunkkeja parranpidosta; tapa oli saattanut heidät ristiriitaan luostarin kirkonisien kanssa. Burchard pohdiskeli parran moraalista olemusta tekstissään ja neuvoi veljiään luopumaan parrasta. Hän myönsi, että parta sinänsä oli miehellä miellyttävyyden, voiman, viisauden, kypsyyden ja aikuisuuden merkki ja teorisoi, että eri puolilla kasvoja kasvavat karvat osoittivat erilaisia (miehisiä) hyveitä. Yhdessä ne muodostivat kokoparran, joka oli täyden mieheyden merkki.⁴⁶ Munkit kuitenkin tavoittelivat ajamalla partansa jotain vieläkin korkeampaa miehuutta: *sisäistä partaa*. Koska Paavi Gregorius I:n ajatustapaa seuraten kasvojen karvoitus oli allegoria maallisista ajatuksista, oli maallinen partakin vain näennäinen merkki miehekkyudesta. Todellinen, pyhä miehekkyys oli lähtöisin ihmisen sisästä ja jumalayhteydestä. Burchard päätti partakirjansa päätelmään, että koska maallinen keho tulisi ylösnousemaan sellaisenaan taivaaseen, täydentyisi se siellä myös taivaallisella parralla, joka olisi sisäisen parran lopullinen ilmiintymä.

Parran luonteen filosofinen pohdiskelu ei suinkaan jäänyt siihen, vaan keskiajalla monet ajattelijat pohdiskelivat parran mysteeriä. Saksalainen abbedissa Hildegard Bingeniläinen (1098–1179) kehitti parroille jopa ”tieteellisen” selityksen. Sen mukaan miesten huulille kasvoi karvoja, koska heidän hengityksensä oli kuumempi ja elinvoimaisempi kuin naisten.⁴⁷ Tämän ajatuksen juuret olivat luomiskertomuksessa, jossa mies oli voimallisempi, lämpimämpi ja aktiivisempi, koska hänet oli luotu suoraan maasta, ja nainen sitä vastoin oli alistainen miehelle ja kaikinpuolin voimattomampi ja hiljaisempi olento, sillä hänet oli luotu vain miehen kylkiluusta.

⁴³ Keskiaikaisessa kirkko-oikeudessa investituura tarkoitti hallitsijan oikeutta nimittää piispat ja apotit tai vahvistaa virkanimitys sauvan ja sormuksen antamisella. (Forsman; Wecksell; Havu & Salovaara 1926, 1418.)

⁴⁴ Oldstone-Moore 2015, 87.

⁴⁵ Oldstone-Moore 2015, 89.

⁴⁶ Oldstone-Moore 2015, 93.

⁴⁷ Oldstone-Moore 2015, 92.

Teologi Durandus Saint-Pourçainlainen (n. 1275–1332) päätteli taas että partakarvat saivat ravintonsa vatsan ylitsevuotavaisista nesteistä. Ylenpalttisena ja tarpeettomana kasvuna ihmiskehossa ne rinnastuivat paheiden ja syntien moninaisuuteen, jotka tuli leikata pois. Hänen mukaansa partansa ajelleet saavuttivat enkelimäisen nuoruuden kukoistuksen viattomuudessaan ja nöyryydessään.⁴⁸

Keskiaikainen käsitys naamakarvoista sai väistyä Euroopassa renessanssin tuoman uuden sivistysaatteen myötä, jossa keskityttiin vähemmän ihmisen syntisyyteen ja enemmän hänen taitoihinsa ja kykyynsä oppia. Maallisemman mieskuvan myötä partakin hyväksyttiin jälleen luonnolliseksi osaksi mieheyttä. Ensimmäistä kertaa Rooman imperiumin jälkeen saapui partaisuus merkittävänä jälleen Italiaan, mistä varhaisrenessanssin katsotaan alkaneen jo 1300-luvulla. Muualle Eurooppaan renessanssi levisi vasta 1500-luvulla ja Skandinaviaan vielä myöhemmin. Mutta Pohjolan perukoilla olivat itäneet omat partaisuuden ja miehisyyden myytit jo paljon ennen eurooppalaisen sivistyksen rantautumista tai Suomen valtion rajojen piirtämistä.

2.2 Väinämöisen turpajouhet

Ei parta pahoille kasva,
turpajouhet joutaville.⁴⁹
(Suomalainen sananlasku.)

Suomalaisessa kulttuuriympäristössäkkin parta on ollut läsnä pitkään miehisyyden merkinä ja luotettavuuden, vanhuuden ja viisauden takeena, kuten monista sananlaskuista voidaan todeta. Yllä olevassa kalevalaisessa sananlaskussahan ”paha” ei tarkoita hyvän vastakohtaa vaan pahaista, vähäistä, pientä, nuorta. Näin sanonta ojentaa nuorta

pyrkijää muistuttamalla, ettei hän vielä kuulu aikuisten partaisten miesten porukkaan eli *älähän isottele*.⁵⁰ Entisinä aikoina miehet käyttivät usein kokopartaa, joka osoitti miehisyyttä ja miehistä arvokkuutta. Miehellä ja miehellä oli kuitenkin eroa. Pelkästään miehuuden ulkoisten merkkien ei saanut antaa harhauttaa. Matti Kuusen toimittamassa *Vanhan kansan sananlaskuviisaudessa* sanotaan ”toinen mies, toinen miehukainen” liittyen kehoitetaan miettimään tarkoin ennen kuin uskot harkintaa ja taitoa vaativan tai vastuunalaisen tehtävän jollekulle, koska viisaita on harvassa ja valta on vaarallinen ase kunnottoman tai älyttömän kädessä.⁵¹ Suomesta löytyy myös eräs sanonta, jossa otetaan selvästi kantaa kirkollisiin kiistoihin parrakkuudesta: ”riidellä paavin parrasta” eli paljon melua tyhjistä.⁵²

Suomen kielen sanan ”parta” etymologia on indoeurooppalaisessa kantakielessä *bhar-dhā*, josta kehittyivät latinan partaa tarkoittava *barba*, samaa tarkoittava muinasslaavien *brada* ja muinaispreussilaisten *bordus*. Muinasnorjan *barth* tarkoitti sekä partaa että reunaa, laitaa, kukkulaa, laivan keulavannasta. Anglosaksien *barth* oli kevyt laiva ja liettuan *barta* astian korkea laita. Tätä juurta on myös suomen kielen sana ”parras”.⁵³

Tämä yhteys sanojen välillä on hyvin näkyvissä myös seuraavassa lainauksessa Erasmus Rotterdamilaisen 1665 suomeksi ilmestyneestä käyttäytymisen oppaasta *Cullainen kiria / Nuorucaisten Tapain sijwollisudest*:

40. Nijn myös nuoleskella huleinsa partaita ympärins käiwällä kielellä / on tawatoin.⁵⁴

Huulien partaita reunustavat tietenkin nuoruutensa jo ohittaneilla miehillä usein parta- tai viiksikarvat (ja sitä säädyttömämmän näköistä voi kuvitella nuoleskelun ympäriinsä käyvällä kielellä olevan mitä enemmän kyseisiin karvoihin on takertanut ruoanmuruja.) Koska parta nimenomaan

⁵⁰ Vastaus Helsingin kaupunginkirjastolta kysy.fi-sivustolla esitettyyn kysymykseen sanonnan alkuperästä. (Kysy 17.7.2007.)

⁵¹ Kuusi 1990.

⁵² Pihel & Pikamäe 1971, 336.

⁵³ Meri 1982, 257.

⁵⁴ Julkaistu lyhennelmänä *Jokaisen miehen kirjassa*. (Viherjuuri & Selin 1946, 434.)

⁴⁸ Catholic Encyclopedia, haku sanalla ”beard.”

⁴⁹ Kalevalaa.wordpress.com 5.3.2013.

reunustaa kasvoja, on yhteys sanojen välillä säilynyt häikäisevän selkeänä. Parta ja parras jakavat kiinnostavan etymologisen lähtökohdan lisäksi myös hieman yhteistä filosofista tarttumapintaa. Parran voi mieltää myös yhdeksi mieheyden reunaehdoksi, ikään kuin nähdä sen esiintyvän sukupuolten välisen eron visuaalisena esityksenä.

Kalevalaiset sankarit on usein kuvattu parrakkaina. Hahmojen runomuotoisessa kuvailussa vilahtaa mainintoja heidän kasvokarvoituksestaan. Sana ”parta” mainitaan *Kalevalassa* ainakin kaksikymmentä kertaa. Se ilmenee mm. muodoissa *maitoparta*⁵⁵, *partasuu uros*, *halliparta*⁵⁶ ja *ruohoparta*⁵⁷. Parta mainitaan yleensä viisautta, vanhuutta ja mieheyttä peräänkuuluttaessa, mutta sitä muistetaan myös kärsimysten yhteydessä: ”Jo on tukka tuulta nähnyt, hivus säätä hirveätä, parta päiviä pahoja”⁵⁸ tai ”partaki pahoin palanut”.⁵⁹ Toisinaan parta laulaa⁶⁰, toisinaan se järisee⁶¹, mutta puheella on aina painoarvoa. Kalevalassa parta on arvokas asia: se erottelee miehet, uroot, lapsista ja naisista, se on viisauden tae.

Partaisen suun puhe on siis kaikkein uskottavinta ja arvovaltaisinta. Parrattomuutta rinnastetaan jatkuvasti paitsi naiseuteen myös nuoruuteen ja kokemattomuuteen, kuten esimerkiksi ilmauksessa ”maitoparta”, joka viittaa nuorukaisen lähes värittömään ja hentoiseen kasvokarvoitukseen tai sitten vain yksinkertaisesti huulien ympärille (partaille) kertyneeseen maitojäämään. Jos maitoparta viittaa pilkallisesti henkilön nuoruuteen, osaamattomuuteen ja avuttomuuteen, on sen täysi vastakohta *halliparta*. ”Halli”-sanallahan on kansanomaisesti totuttu viittaamaan koiraan,

⁵⁵ ”Oli lapsi lattialla, maitoparta pankon päässä.”

(Yhdeskolmatta runo. Project Runeberg 1996.)

⁵⁶ ”[M]etsän ukko halliparta, metsän kultainen kuningas!”

(Neljästoista runo. Project Runeberg 1996.)

⁵⁷ ”Ahto, aaltojen kuningas, ve’en ukko ruohoparta.”

(Yhdesviidettä runo. Project Runeberg 1996.)

⁵⁸ Seppo Ilmarinen voivottelee osallisuuttaan Sammon ryöstöön myrskyn raivotessa.

(Kahdesviidettä runo. Project Runeberg 1996.)

⁵⁹ Tuonen Tytin puheenvuorosta Väinämöiselle. (Kuudestoista runo. Project Runeberg 1996.)

⁶⁰ ”Ukko uunilta urahti, parta lauloi, pää järähti[.]” (Yhdeksäs runo. Project Runeberg 1996.)

⁶¹ ”Lauloi lieto Lemminkäinen, karjahteli Kaukomiehi; suu liikkui, järäsi parta, leukapielet lonkaeli.” (Kahdesviidettä runo. Project Runeberg 1996.)

vaikka se tarkoittaa harmaahyljettä. Halli viittaakin ennen kaikkea hylkeen värytykseen, ja täten harmaan värin merkityksessä myös harmaan eläimen turkkiin ja partaan. Halli- eli harmaaparrat ovatkin siis iäkkäitä miehiä, joiden parrat ovat jo vanhuuttaan harmaantuneet. Valkoisia partoja voidaan kutsua myös *hallaparroiksi*. Sanoilla ”halli” ja ”halla” onkin likeinen etymologia. Voi hyvin olla, että ne ovat viitanneet samaan harmaanvalkoiseen, vanhuuden sekä myös alkutalven väriin. *Kielitoimiston sanakirja* listaa partaan liittyvistä vakiintuneista sanonnoista esimerkiksi ”vanhat parrat” eli vanhat miehet tai vanhat kokeneet jäsenet – esim. ”Eduskunnan vanhat parrat ja uudet kasvot.”⁶²

Parran ja miehisen vallankäytön yhteys sanonnoissa on jo aiemmin tullut selvitettyksi, mutta etymologisesti on kiinnostavaa, miten läheisiltä kuulostavat sanat ”hallita” ja ”halli”. Hallita tosin on germaanilaina, gootin kielen sanasta *haldan*, paimentaa, ja muinaisnorjan sanasta *halda*, pitää. Tästä juuresta kehittyivät nykykielten kiinni- ja hallussa pitämistä tarkoittavat sanat, kuten saksan *halten* ja ruotsin *hålla*.⁶³ Viron kielen sana *hall* taas tarkoittaa myös harmaan värin lisäksi pakkasta eli hallaa, jotakin ankeata ja synkkää, sekä tietysti hallia – isohkoa (sisä)tilaa.⁶⁴ Hallitus on yhtiön, yhdistyksen tai Suomen valtion ylintä toimeenpanovaltaa käyttävä elin. Kansan paimentamista eli kurissa ja paikoillaan pitämistä valtiopuolteen mukainen hallitseminenkin on. Ei liene liian kaukaa haettua ajatella, että hallitukset ovat olleet aika lailla vanhojen partojen kerhoja. Suomen harmaan eduskuntatalonkin voi ankeimmillaan mieltää jonkinlaiseksi halliksi. Kiinnostavaa on tässä yhteydessä nostaa myös esiin viron kielen sana *hallitus*, joka tarkoittaa hometta eli (usein) harmaana kasvavaa sienirihmastoja jonkin asian päällä.⁶⁵ Vallankäyttökkin haarautuu ylhäältä alaspäin saavuttaen jokaisen kansalaisen lainsäädännön myötä. Halliparta, myös eräänlainen naaman päälle ilmaantuva kasvusto, on siis tätä ajatusta seuraamalla luettavissa helposti vallan tiivistymäksi yksilön kasvoilla.

⁶² Kielitoimiston sanakirja, haku sanalla ”parta”.

⁶³ Meri 1982, 59.

⁶⁴ Sanakirja.org, haku viron kielestä suomeksi sanalla ”hall”.

⁶⁵ Sanakirja.org, haku viron kielestä suomeksi sanalla ”hallitus”.

Partaisuudella oli oma roolinsa myös autenttisen suomalaisuuden etsinnässä. Aitoa ja väärentämätöntä alkukotia etsiessään suuntasivat monet taiteilijat 1800-luvun loppupuolen ajan hengen mukaisesti Karjalaan, kalevalaisille kankahille. Heidän teoksensa synnyttivät oman liikkeensä, karelianismin.⁶⁶ Akseli Gallen-Kallelan Kalevala-aiheiset maalaukset ovat kiistatta varmasti tunnetuimpia teoksia ajalta ja hänkin etsi jatkuvasti maalauksiinsa alkuperäisyyttä Karjalan retkiltään. Gallen-Kallela teki jopa häämatkansa Karjalaan Kalevalan kansaa katsomaan ja keräsi luonnoskirjoihinsa ja maalauksiinsa pitkäpartaisia ja -tukkaisia kansanmiehiä. Kalevalan keskushenkilöksi Väinämöiseksi ei tietenkään kelvannut kuka tahansa, vaan sen täytyi olla nimenomaan karjalaisesta kylästä löytynyt partasuu. *Aino*-triptyykin (1891) Väinämöisen mallina oli Lentiiran perukoilta löydetty, Rimmin Uljaskan nimellä tunnettu tuuheapartainen ukko.⁶⁷

Taiteilijoiden hyppysissä ja aimo annoksella kansallisromantiikkaa muuttuivat köyhät Karjalan asukkaat suoraan kalevalaisten mytologisten hahmojen esikuviksi. Tuuheapartaisuus muuttui takeeksi aitoudesta ja alkuperäisyydestä, eikä esim. takapajuisuuden, maalaisuuden tai köyhyyden leimaksi.

Vähän ukko kuin ukko oli ensi näkemältä kuin ilmetty Väinämöinen, kyläsepät Ilmarisia ja nuoret veitikat verevät, mitäpä muuta kuin Lemminkäisiä – kaikki tyynni suoranaisia herooisia, sankarillisia kansantyyppejä.⁶⁸

Riitta Ojanperä perustelee artikkelissaan ”Mistä Kalevala-kuvat on tehty?” ettei yhtä oikean näköistä Väinämöistä voi olla olemassa, sillä visuaalinen Kalevala on väistämättä tulkintojen kerrostumaa vailla alkuperää.⁶⁹ Tämä ei ole kuitenkaan estänyt taiteilijoita haaveillen etsimästä tätä valkopartaista tietäjää, koko suomalaisuuden kansallisromanttisen

tunteen voimakkainta henkilölistymää. Joka sukupolvella on ollut oma romanttinen käsityksensä suomalaisten ”alkuperästä” sekä myös omat Kalevala-unelmansa ja -kuvansa. Ojanperä kysyy, missä määrin sukupolvisidonnaiset unelmat ovat olleet sukupuolisidonnaisia – onko kansalliseen kuvataideprojektiin päästetty naistaiteilijoita, vai eikö se vain kiinnostanut heitä? Onko alkuperäisen Väinämöisen jalanjäljissä tarpomisessa kysymys täysin suomalaisten miesten unelmista? Kalevalan kuva-aiheita, kuten *Väinämöisen soittoa*, voikin hyvällä syyllä lukea myös kuvina kulttuurisista hierarkioista ja patriarkalisesta vallankäytöstä.⁷⁰

Ensimmäisten Kalevala-kuvien esikuvina toimivat klassinen kreikkalainen ja roomalainen taide ja erityisesti veistokset. Tosin jo 1700-luvun lopulla oli Euroopassa alettu pohtia, miten kansallisten mytologioiden pohjalta voisi luoda myös täysin uudenlaista, omintakeista kulttuuria ja taidekuvastoa. Tuula Karjalaisen esittämiin käsityksiin kantakuvista liittyy tietoisuus siitä, ettei suomalaisuus ole maantieteellisistä, historiallisista tai taloudellisista olosuhteista johtuvaa, vaan se on tehty ja suunniteltu – kansan kollektiiviseen muistiin on vaikutettu arvovalinnoilla. Toisia asioita on korostettu ja toisista vaiettu, ja ratkaistavaksi jää, kuka on onnistunut rakentamaan Suomen omakuvan ja itseselityksen.⁷¹ Oleellisena osana tätä ovat prosessia ovat toimineet yhteisölliset symbolit, kuvat ja esineet – visuaalinen kulttuuri ja taide. Suomalaisten Kalevala-kuvien luennassa korostuvat tarinat, kertomus sulautuu osaksi kuvaa ja ohjaa katsettamme ja tulkintaamme. Kaikista Kalevala-kuvista ei tullut osa kansallista kuvastoamme, vaan kaanoniin nousivat etenkin karut, synkät ja traagiset kuvat: raivoisat Kullervot ja sotaisat Väinämöiset.⁷²

Gallen-Kallelan ikonisimmista Kalevala-maalauksista vahvoina miehisyyden kuvauksina nousevat omaan mieleeni ensimmäisinä *Kullervon kirous* (1899) ja *Sammon puolustus* (1896). Niissä korostuvat hyvin *Kalevalan* miestyypit, parraton nuorukainen ja parrakas tietäjä.

⁶⁶ Karjalainen 2009, 41.

⁶⁷ Martin & Sivén 1984, 74.

⁶⁸ Martin & Sivén 1984, 71.

⁶⁹ Ojanperä 2009, 12.

⁷⁰ Ojanperä 2009, 15.

⁷¹ Karjalainen 2009, 31.

⁷² Ojanperä 2009, 16.

Kuva 3

Akseli Gallen-Kallelan Kullervo ja Väinämöinen rinnakkain.

Kullervon kirous
1899
Öjy kankaalle
184 cm x 102,5 cm
Ateneumin taidemuseo

Sammon puolustus (yksityiskohta)
1896
Tempera kankaalle
122 cm x 125 cm
Turun taidemuseo

Kullervo on suuret voimat saanut orpo. Maalauksessa hän heristää uhmakkaasti nyrkkiään ja vannoo kostoa, sillä Pohjolan tytär on leiponut eväsleivän sisään kiven, johon isän puukko on katkennut. Kullervo kerää laulamalla susista ja karhuista oman karjansa, joka syö emännän. Väinämöinen on tarttunut miekkaan puolustaakseen Sampoa Louhelta ja viedäkseen taikaesineen takaisin Kalevalaan. Molemmat miehet tukeutuvat väkivaltaan ja voimaansa, mutta vain toisen kumpuaa harkinnasta ja on oikeutettua.

Kostoa vannova nuorukainen on saman suomalaisen raivon ja uhman ilmentymä kuin aikaisempien Gallen-Kallelan maalausten Joukahainen ja velisurmaaja.⁷³ *Raivostunut Kullervo* on kuvaus myös nuoresta suomalaisesta taistelutahdosta ja nousevasta nationalismista. Teos on samalta vuodelta kuin helmikuun manifesti ja sen voi lukea vertauskuvaksi suomalaisten katkerasta suhtautumisesta alkamassa oleviin venäläistämistoimenpiteisiin. *Sammon ryöstössä* on niin ikään kysymys sodasta, joka lopulta päättyy molemmille osapuolille ikävästi Sammon hajotessa palasiksi. Täysin turha ei sotaretki kuitenkaan ollut, sillä vaikka Pohjan Akka saa Sammon kannen, ajelehtii taikaesineen sirpaleita myös kalevalaisten rantaan, jossa ne rikastuttavat maata.

Gallen-Kallelan maalauksessa huomiota herättää etenkin Väinämöisen dynaaminen, valtoimenaan liehuva valkoinen parta, joka sekoittuu hänen hiuksiinsa luoden arvokkaat raamit tuiman järkähtämättömille kasvoille, jotka ikään kuin ilmentävät täyttä miehistä päätäntävaltaa. Molempien maalausten miehissä yhtäläistä on vahva miehisen voiman ja tunteen liitto. Siinä missä karvaton Kullervo on uhmakas ja raivokas huutaessaan epätoivossaan ja alastomuudessaan (vailla puukkoaan) kaiken menettäneenä, on parrakkaan ja arvovaltaisen sotapäällikkö Väinämöisen takana koko Kalevala maanmiehineen. Hänen olemuksestaan paistaa tyyni, vaitelias ja vakaa urhoollisuus – ominaisuuksia, jotka voi laskea suomalaisen miehen hyveiksi vielä nykyäänkin.

⁷³ Martin & Sivén 1984, 157.

2.3 Jeesus ja joulupukki

partajeesus halv. (pitkä)partaisesta miehestä.⁷⁴
(*Kielitoimiston sanakirja*, 2017.)

Läntisen maailman tunnetuin parrakas mies lienee yhä edelleen Jeesus, vaikka hänen kuuluisat kutrinsa ja partahaivenensa ovatkin pitkälti vuosisataisen kuvaperinteen aikaansaannosta. Alkujaan Jeesusta ei suinkaan esitetty parrakkaana, vaan hänen kasvojensa karvaisuuden aste on kokenut dramaattisia muutoksia riippuen kontekstista ja esitystavasta ja vakiintui vasta ikonitaiteen myötä. Partainen Jeesus ei olekaan muotokuva vaan pitkän ajan saatossa kehittynyt kulttuurinen konventio.⁷⁵

Varhaisimmissa kuvallisissa viittauksissa Jeesus esiintyy symbolisena abstraktiona kuten kalan tai paimenen hahmossa. Roomalaisille paimen rinnastui helposti aikaisempiin Apollon, Hermeksen tai Sol Invictuksen jumalkuviin, ja siksi Jeesusta alettiin esittää parrattomana kiharatukkaisena nuorukaisena, lammas olkapäillään.⁷⁶ Tärkeää oli korostaa kuvallisin keinoin Jeesuksen jumalallista alkuperää, josta yksi esimerkki oli auringolta lainattu sädekehä, ikivanha eurooppalainen kuvaperinne. Merkittävää on se, että Jeesuksen muotokuvan ollessa vielä parraton, tavalliset miehet hänen ympärillään oli kuvattu partaisina. Jeesuksen poikkeusyksilön asemaa jumalan poikana ja valtiaana on kuvattu monin erin tavoin, mutta aina siten, että hän on selkeästi erottunut joukosta keskushenkilönä. Jos Jeesus oli parraton, muiden tuli olla partaisia. Kun hänet kuvattiin partasuuna, tuli muiden kuvassa esiintyvien olla ajeltuja.⁷⁷ Maan päällä siloposkinen Jeesus erottui parhaiten partaisten miesten joukosta, taivaassa parrakas Jeesus paistoi karvattomien enkeleiden keskeltä.

Alun perin *Raamatun* tapahtumien kuvitukset olivat opetustauluja, joista seurakunnan jäsenet saattoivat painaa mieleensä pyhän kirjan pääkohtia ja tapahtumia. Niinpä Jeesus saattoi esiintyä samankin tekijän kuvakertomuksessa sekä parrattomana että partaisena, riippuen siitä, mitä tapahtumaa kuvattiin. Ihmetekojen jumalallinen Jeesus onkin vielä parraton, mutta ristiä kantava, kärsivä Jeesus saa parran merkiksi kuolevaisuudestaan. Jeesuksen muotokuva jähmettyi partaiseksi vasta ikonien myötä. Ne asettivat taiteilijat visaisen pulman ääreen, sillä heidän tuli yhtäkkiä yhdessä ainoassa kuvassa esittää opettava, ihmetekoihin kykenevä, kärsivä ja ylösnoussut Jeesus.⁷⁸ Varhaisimmista säilyneistä ikoneista näkee, että partajeesus voitti muotokuvakisan, lähinnä siksi, ettei ikoneissa ollut muita ihmisiä, joista häntä olisi tarvinnut karvattomuudella erotella. Ja taivaalliselle, kuolemattomalle Jumalan pojalle kuului tietysti miehekäs parta.

Jeesuksen esimerkki auttoi myös ratkomaan teologis-filosofisia kiistoja siitä, miltä ihmiset tulisivat näyttämään taivaassa ylösnousemuksen jälkeen. Koska Jumalan luomistyö oli pyhä ja luonnollinen sukupuolijärjestys sen mukainen, tuli partaan eli mieheyden näkyvään symboliin kajoamisesta pyhäinhäväistys.⁷⁹ Varhainen kristitty teologi Origenes (kr. ‘Ωριγενής) (n. 185–254) uskoi, että Jumala oli puhdasta järkeä hengellisen ja ikuisen maailman puhtaasti ideaalina keskuksena. Ajatus oli materiaa tärkeämpi, ja siksi taivaassa millään kehollisella ei ollut merkitystä, vaan ihmiset puhdistuivat tulella kaikesta maallisesta astuessaan jumaluuden piiriin ja menettivät jopa sukupuolisuutensa. Tämä ajatus oli suuri ongelma Pyhälle Hieronymokselle (kr. ‘Ιερώνυμος) (347–420) ja uhkasi kaataa jopa maanpäällisen sukupuolijärjestyksen. Hän alkoi korostaa kehollisuuden merkitystä ylösnousemuksessa ja päätti Paavalin opeista huolimatta, että ikuisuudessa miehet olisivat yhä miehiä ja naiset naisia. Toisin sanoen sukupuoli oli jotain niin perustavanlaatuista, ettei kuolema ja pelastukseen sitä voisi muuttaa.⁸⁰ Mieheys oli näin paitsi kehollinen myös sielullinen

⁷⁴ Kielitoimiston sanakirja, haku sanalla ”partajeesus”.

⁷⁵ Oldstone-Moore 2015, 63.

⁷⁶ Oldstone-Moore 2015, 66.

⁷⁷ Oldstone-Moore 2015, 72.

⁷⁸ Oldstone-Moore 2015, 73.

⁷⁹ Oldstone-Moore 2015, 75.

⁸⁰ Oldstone-Moore 2015, 76.

ominaisuus, ja näin parrasta maskuliinisena symbolina oli tullut myös henkisen voiman lähde. Näin ollen Jeesuksen partaisuus toimii todisteena muuttumattomasta mieheydestä ja maailmanjärjestyksestä. Se myös legitimoitui sukupuolten sosiaalista järjestystä ja miehistä valtaa kirkon piirissä.

Joulupukki, joulupukki, valkoparta, vanha ukki.
Eikö taakka paina selkää? Käypä tänne, emme pelkää!
(*Joulupukki*, säv. P. J. Hannikainen)⁸¹

Jeesuksen lisäksi läntisen pallonpuoliskon tunnetuimman partasuun paikasta kisaa antelias ja hyväntuulinen, punaiseen mieltynyt vanha valkopartainen mies. Se on tietysti Joulupukki, joka perimätiedon mukaan asuu Korvatunturilla, Suomen Lapissa.⁸² Nykyisin Joulupukki mielletään helposti yhdeksi ja samaksi henkilöksi kuin amerikkalainen Santa Claus⁸³, vaikka nämä kaksi hahmoa ovat alkujaan syntyneet eri perinteistä. Amerikkalaisen joulupukin juuret ovat katolilaisten ja ortodoksien pyhimyksessä Pyhässä Nikolaoksessa, joka on monien maiden ja kaupunkien suojelupyhimys. Legendan mukaan Pyhä Nikolaos teki jo varhain elämässään salassa hyviä tekoja, joilla hän auttoi pulaan joutuneita ihmisiä ja kohdisti huomionsa erityisesti lapsiin, minkä vuoksi keskiajalla häntä pidettiin lasten suojelijana.

Hollannissa lapsille jaettiin lahjoja perinteisesti Nikolaoksen päivänä 6. joulukuuta. Nikolaoksen legendasta kehittyi hiljalleen pitkäpartainen Sinterklaas-hahmo, johon sekoittui myös pohjoismaisen jouluperinteen tonttuhahmoa. Sinterklaas traditioineen kulkeutui 1600-luvulla Yhdysvaltoihin ja levisi protestanttien mukana Amsterdamista, Alankomaista silloiseen New Amsterdamiin (nyk. New York).⁸⁴

⁸¹ Suomalainen jouluku 2011.

⁸² Vuonna 1927 Markus Rautio kertoi Joulupukin kotipaikan olevan Korvatunturilla radio-ohjelmassa ”Lastentunti” Yleisradiossa. Hän ei keksinyt sitä kuitenkaan itse, vaan vahvisti paikkakuntakohtaista vanhaa suomalaista uskomusta. (Tapio 2017, B5–B6.)

⁸³ Runoilija George Webster kaavoitti Santa Clausin asuinpaikaksi pohjoisnavan eli North Polen Yhdysvaltojen Alaskassa vuonna 1869. (Nast & Webster 2011.)

⁸⁴ Pesonen 2013.

Kuva 4

Thomas Nastin piirros ”Merry Old Santa Claus”.
Julkaistu 1.1.1881 *Harper's Weekly*ssa.

Santa Claus muovautui ennen kaikkea taiteilijoiden käsissä nykyiseen pulskaan punanuttuiseen muotoonsa. 1820-luvulla William Gilley julkaisi Sancte Clausista kertovan lastenkirjan ja hänen ystävänsä Clement Clarke Moore kirjoitti hahmosta runon. 1869 Thomas Nast piirsi ensimmäisen punapukuisen Santan ja seuraavana vuonna hahmosta tuli suosittu tavaratalojen joulukampanjoissa.⁸⁵ Nykyinen kaikkialla maailmassa tunnettu punaposkinen limsapukki on michiganilaisen Haddon Sundblomin Coca cola -yhtiölle luoma hahmo vuodelta 1931.⁸⁶

Suomeen lahjoja jakava Nikolaos saapui 1800-luvun alussa. Perinteen levitessä maahan se yhdistyi suomalaisten perinteisten joulunajan naamiohahmojen, nuuttipukin ja kekripukin kanssa. Monet joulunvieton tavat Suomessa ovat peräisin kekristä, vuodentaitteen ja sadonkorjuun juhlasta. Ennen kalenterin vakiintumista oli luontevaa päättää vuosi siihen mihin satokausi päättyi. Kekrin toisena päivänä oli tapana, että lapset, nuoret ja aikuiset miehet naamioituivat – miehet kekripukeiksi ja naiset kekrittäriksi ja lähtivät kiertämään kylällä kestitystä vaatimassa.⁸⁷

Kekripukin asuna oli nurinpäin käännetty turkki ja tuohinaamari. Pukilla oli sarvet, jotka saattoivat olla esimerkiksi lusikat, kapustat tai keritsimet. Myös turkissa saattoi roikkua esineitä. Kekrittäret puolestaan pukeutuivat päästä varpasiin valkoisiin ja toisinaan peittivät kasvonsakin. Kekrinä saatettiin myös ristiinpukeutua, mies naisen vaatteisiin ja päinvastoin. Pukki vieraili usein myös nuutinpäivänä eli 13. tammikuuta, jolloin sitä kutsuttiin nuuttipukiksi. Sekä kekri- että nuuttipukit olivat pelottavia vieraita. Nuuttipukit pitivät meteliä ja kiertelivät talosta taloon vaatien joululta jäänyttä olutta tai sahtia. Mikäli juomatarjoilussa pihisteltiin, tekivät pukit isäntäväelle kepposia.⁸⁸

⁸⁵ The Public Domain Review 2013.

⁸⁶ Sundblom syntyi Muskegonissa, Michiganin osavaltiossa 22.6.1899. Suomalaisittain kiinnostavaa on, että hänen isänsä oli kotoisin Föglöltä, Ahvenanmaalta ja äitinsä Ruotsista. (Charles, Sundblom & Taylor 1997.)

⁸⁷ Vilkuna 2007.

⁸⁸ Ristola 13.1.2012.

Kuva 5

Nuuttipukin naamari Sipoosta 1800-luvulta.
Kansallismuseo, Helsinki.

Joulun kasvattaessa merkitystään kekripukista tuli joulupukki, ja muutkin perinteet kuten olkien levittäminen lattialle, olkipukit ja hedelmällisyyttä symboloivat himmelit siirtyivät joulunviettoon.⁸⁹ Ulkoasultaan joulupukki muistutti hyvin paljon nuuttipukkia Suomessa 1940-luvulle asti. Naamarin materiaali oli tuohesta, paperista, pukin tai lampaan nahasta, ja siinä oli reiät silmille, nenälle ja suulle.⁹⁰ Vuodentaitteen naamiokierteet ovat vanhaa pohjoismaista juhlaperinnettä. Metelöinnin ja kovaaäänisen juhlinnan tarkoitus oli häätää suvun vainajat, jotka uskomuksen mukaan tulivat joulun ajaksi vieraisille entiseen kotiinsa. Naamio kätki poisajajan henkilöllisyyden ja oli tärkeää häätämisen onnistumisen kannalta. Talon oma väki ei voinut käyttää naamaria, koska kuollut tunnistaisi tutun naaman joka tapauksessa.

Pohjoismaisen joulupukin hahmoon liittyy myös germaanisen mytologian Odin (muinaisnorjaksi *Óðinn* ja muinaisenglanniksi *Wōden*), jumalten kuningas, joka on sotaisa ja arvaamaton. Germaanisen Yulen eli talvipäivänseisauksen aikaan Odin johti metsästysretkeä eli ”villiä jahtia” (ruots. *Vilda jakten*) kahdeksanjalkaisella hevosellaan Sleipnirillä tai toisinaan skandinaavisessa kertomaperinteessä myös kulkuvälineellä, usein yksipyöräisellä kärryllä. Tätä on verrattu joulupukin matkustusmuotoon, rekeen ja kahdeksan poron valjakkoon. Vaikka Odinin metsästysretkeä pelättiin, eikä sen jalkoihin kannattanut jäädä jos mieli pysyä hengissä, oli Odin myös odotettu vieras, jonka ratsua varten lapset laittoivat heinää kenkiinsä ja jättivät ne yöksi tulisijan liepeille. Vastineeksi Odin antoi savupiipun kautta leluja ja makeisia.⁹¹ Esimerkiksi hollantilaisten Sinterklaas ratsastaakin vieläkin hevosella kattojen päällä, ja lapset asettavat kupin vettä ja porkkanoita tai heiniä kenkiinsä takan eteen. Skaldirunoissa esiintyvistä Odinin sadoista nimistä jouluun viittaavat *Jólnir* ja *Jauloherra* (Jouluherra).⁹² Hänen partaisuuttaan taas korostetaan islantilaisissa kuvauksissa *Síðgrani*, *Síðskeggr*, *Langbarðr* (kaikkien merkitys on ”pitkäparta”).

⁸⁹ Myös kekripukin lausahdus ”onko työt tehty?” muuntui joulupukin ”onkos täällä kilttejä lapsia?” tervehdykseksi. (Talonpoikauskulttuurisäätiö.)

⁹⁰ Hakomäki 2010.

⁹¹ Vinje 19.12.2014.

⁹² Price 2002, 246.

Skandinaavisessa perinteessä taivaalla ratsastavista jumalhahmoista kehkeytyi kansan parissa muita näkymättömissä vaaniskelevia hahmoja. Joulun pukki (ruots. *Julbock*) oli alkujaan Ruotsissa näkymätön henkiolento, joka ilmestyi varmistamaan jouluvalmistelujen sujumisen. Myös sadonkorjuun viimeistä viljalyhdettä, joka säästettiin nimenomaan joulua varten sanottiin toisinaan *julbockiksi*, ja sillä uskottiin olevan maagisia ominaisuuksia. Pukki-motiivin juuriksi on esitetty germaanisen jumalhahmo Thorin vuohia, Tanngrisniria ja Tanngnjostria, jotka vetävät hänen rattaitaan. Suomessa pukin uskottiin alkujaan olevan ruma lapsia pelotteleva hahmo, joka vaati lahjuksia antamisen sijaan, mikä juontaa osaltaan juurensa kekriperinteisiin. Pukin syrjäyttivät Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa Jultomte ja Julnise, tonttuhahmot, jotka osaltaan kytkeytyvät vanhempaan käsitykseen kodinhaltijoista ja esi-isistä.⁹³ Tanskan kautta saapunut joulupukkitraditio muovasi tonttuista perinteisiä hyväntahtoisia punanuttuisia lahjanantajia kaikkialla Pohjolassa.

Suomalainen joulupukki on kokenut vanhakantaisesta nimestään huolimatta muutosprosessin ja sulautunut osaksi nykyistä globaalia kolapukkiperinnettä. (Pukin)partaisuus on kuitenkin yksi elementti, jonka voi nähdä siirtyneen aina kekrin šamanistisesta perinteestä kaupallisen joulupukin leukapieliin saakka. Tosin partakin on kokenut muutosprosessin, joka heijastelee historian asennemuutoksia partaisuutta kohtaan ylipäätään. Karvaisuus kekrin naamiaisasuissa oli tarkoitettu pelottelun välineeksi, mutta modernin Santa Clausin pehmeän muhkean valkoparta herättää lähinnä päinvastaisen mielikuvan. Nuuttipukin meluisasta röyhkeydestä joulupukin hyväntahtoiseen auliuteen on melkoisesti matkaa. Pukki muinaisena hedelmällisyyden ja myös mieskunnan symbolina kietoutuu kuitenkin syvälle joulupukinpartaan. Lahjojen antamisen ja saamisen perinteiden muutokset voi helposti mieltää jatkumona hedelmällisyyden, yltäkylläisyyden, juhlimisen ja sukupuolisen kanssakäymisen kulttuuriin. Tässä valossa on kiinnostavaa ajatella, mitä joulupukin säkin täytyminen ja tyhjeneminen milloinkin kertovat yhteiskunnan muutoksista ja meistä

⁹³ 1881 *Ny Illustrerad Tidning* julkaisi Viktor Rydbergin runon ”Tomten”, missä tonttu valvoo yksinään kylmässä yössä ja pohtii elämän ja kuoleman arvoituksia.

ihmisinä, ehkä myös (mieheyden) suhteesta antamiseen ja ottamiseen. Enää pukki ei rankaise edes tuhmia lapsia, eikä hänen pyöreissä muodoissaan ole uhkan häivääkään. Se ei mahdu modernin joulupukin imagoon, sillä hänhän on kuluttamisen ja yltäkylläisyyden juhlan keskeinen keulakuva. Kapitalismi on lahja kaikille! Sotaisasta ja arvaamattomasta Odinista on tullut pyylevä, hyväntahtoinen ja pyyteetön lahjoittaja. Vaatimisesta on tullut anteliaisuutta. Eläimellisen pukinkarvan karkeudesta on tullut pumpuliakin pehmeämpää valkoista unta.

Kuva 6

Olkipukki (vas.), perinteinen pohjoismainen joulukoriste (phrej/Adobe Stock) ja Robert Seymourin kuvitus joulun pukilla ratsastavasta ”Vanhasta Joulusta” (engl. *Old Christmas*). (1836, julkaistu Thomas Kibble Herveyn kirjassa *The Book of Christmas* 1888.)

3 Kasvokarvoituksen kontrollista

Kasvojen karvoitusta on aina tarkkailtu jossain määrin ja se on ollut paitsi henkilökohtainen tyylihalinta, myös yhteiskunnallisen valvonnan ja kontrollin kohde. Parrankantajan henkilökohtaisilla päätöksillä naamakarvojensa suhteen on välillä ollut kauaskantoisia poliittisia seurauksia. Toisinaan vallanpitäjät ovat vaalineet partaansa nimenomaan valta-asemaansa pönkittääkseen ja imagosyistä – parran mieheyttä tuottaviin mielikuviin nojaten. Toisinaan taas nuoret ja uudistusmieliset vallankäyttäjät ovat saaneet koko kansakunnan karvattomuuden kannalle ja parrasta on tullut naurettava jäännös vanhoilta ajoilta, este kehitykselle ja jopa kantajansa poliittiselle uralle. Partaa on ajeltu, trimmattu, muokattu, leikattu, ylistetty, parjattu ja myös toisinaan verotettu.

3.1 Parrankasvua ja parran kasvattelua

epäsäännöllistä elämää:
väliin kasvattelen partaa,
väliin ajan sen pois
(Santōka 1939.)⁹⁴

Taneda Santōkan haikuruno tiivistää mielestäni jotain olennaista parrankasvun luonteesta ja sen kantajan suhteesta karvojensa kontrolloimiseen. Pystyn helposti samaistumaan omien parrankasvattelukokemusteni kautta ajatukseen parrasta epäsäännöllisen elämän kuvastajana. Olen itsekin tuskaillut partakarvojeni

⁹⁴ Santōka 1939. Suomentanut runokokoelmasta *Vastapäätä kapakka*. (Suomentanut Kai Nieminen 2002, .)

säännöttömyyden⁹⁵ ja sen luoman epäsiisteyden vaikutelman kanssa, välillä jopa äkillisen äkäpuuskan vallassa ajellut leukaperäni kokonaan paljaaksi, mitä olen sitten myöhemmin katunut. Suhtautuminen partaan tuntuukin muuttuvan usein sitä henkilökohtaisemmaksi mitä pidempään sitä jaksaa kasvattaa turvautumatta partaterään tai leikkuriin. Monien partaintoilijoiden kuvauksissa suhde omaan partaan vertautuukin kuin suhteeseen toiseen, erilliseen ja elolliseen olentoon tai lemmikkiin, jota voi hoitaa ja ylläpitää, mutta ei täysin kontrolloida. Siitä puhutaan hellästi ja rakastavasti.⁹⁶

Parrankasvu on kehollinen ilmiö, kontrolloimaton kasvuprosessi, samassa määrin missä esim. kynsien kasvaminen ja pituuskasvu ovat. Se vaatii kuitenkin aina jossain määrin huomiota ja aktiivista päätöksentekoa kehonkäyttäjän osalta. Mikäli partakarvoja ei trimmata, ajeta, vahata, käsitellä, kesytetä tai muokata millään tavalla, niistä muodostuu helposti ei-haluttava asia yhteiskunnallisella tasolla. Kulttuurisesta kontekstista vaihdellen parta voi olla joko köyhän, maalaisen, sivistymättömän tai muulla tavoin sosiaalisesti epäkelvon henkilön leima. Parranajo lukeutuu niihin kehonhuollollisiin aktiviteetteihin, jotka katsotaan jäävän yksilön kontrolle ja hänen oman harkintansa varaan, mutta silti julkisen vallankäytön alaiseksi siinä määrin, että jokaisen sivistyneen ihmisen ja kunnan kansalaisen odotetaan pitävän jokseenkin itsestään selvästi huolta ulkonäöstään ja siksi tekevän aktiivisen valinnan karvastonsa huoltotoimenpiteiden suhteen. Parta edustaa siis liiallisena ja hallitsemattomasti kasvavana rappiota ja turmeltuneisuutta, ei elinvoimaisuutta ja hyvinvointia, terveen kehon merkkejä.

⁹⁵ Jostain minulle tuntemattomasta syystä toinen puoli leuastani kasvattaa huomattavasti tuuheampaa ja yhtenäisempää karvakerrosta kuin toinen, johon kaikista huolenpitoyrityksistä huolimatta jää harvakaivarempia laikkuja. Lisäksi osa partakarvoistani kiertyy mielikuvituksellisesti milloin mihinkin suuntaan ja kaiken huipuksi muutamat yksinäiset suortuvat innostuvat aina kasvamaan kaksi-kolme kertaa muita nopeammin.

⁹⁶ Kuten *Partakirjan* monista haastatteluista ilmenee. (Naver; Thorsson & Bergstedt 2015.)

Miehille on kirjoitettu monimuotoisia tyyli- ja käytösoppaita, joissa usein otetaan kantaa siihen mikä on toivottavaa ja sosiaalisesti hyväksyttyä parran kasvattelua. *Jokaisen miehen kirja*, suomalainen miesten soveliaisiin elämäntapoihin perehdyttävä opas vuodelta 1946 neuvoo auliisti jokaista miestä oikeanlaisen kasvokarvoituksen suhteen:

Jos kuitenkin haluat perustaa ylähuuleesi kasvullisuutta, se ei saa muistuttaa piikkilankaestettä, jonka läpi hyökkäysvaunu on murtautunut, vaan viiksien on oltava sileät, pehmeät ja hyvinhoidetut. Usein heikosti kehittynyt ylähuulesi kaipaa viiksiä ja antaa Sinulle persoonallisuutta, jota pieni lisä ei tee kenellekkään miehelle pahaa. Jos miehen leuka on pieni ja luisu, minkä sanotaan osoittavan heikkoa luonnetta, muuten ruma tai siinä on arpia, on leukapartakin sallittu – muuten ei, ellet ole täyttänyt vähintään 65 vuotta.⁹⁷

Parran ja viiksien laadullinen ero on 1940-luvulla ollut selvä. Hyvinhoidetut viikset luovat tyylikkään herrasmiehen ja lisäävät haluttua persoonallisuutta, mutta parta kelpaa ainoastaan esteettisten virheiden tai niiden osoittaman ”heikkoluonteisuuden” peitteeksi, ellei sitä ole iäkkyydellä ansaittu. Suomalainen ajeltujen kasvojen ihanne noudatteli Yhdysvaltojen ja muun Euroopan ihanteita, joissa kokoparta oli harvojen ja valittujen poikkeusyksilöiden valinta. Mainittavan arvoinen on 1947 Lontoossa perustettu The Handlebar Club. Se on yhä toiminnassa oleva yhdistys, joka perustettiin tukemaan miehiä, jotka armeijapalveluksen jälkeen päättivät olla ajamatta viiksiään. Kaikki viiksityylit olivat sallittuja, mutta nimensä yhdistys otti rehevistä, tuuheista viiksistä, jotka olivat kärjistä kiemuraiset, ns. Handlebar-viikset.⁹⁸ Vaikka yhdistys on perustettu nimenomaan viiksikarvojen tukemiseksi, leukaparrat ovat kuitenkin kiellettyjä.

⁹⁷ Viherjuuri & Selin 1946, 226.

⁹⁸ Sessions 14.6.2017.

Parran epäsuosioon 1900-luvun alussa vaikuttivat ainakin se seikka, että tieteellinen yhteisö oli löytänyt bakteerit ja niiden ajateltiin mahailevan parroissa, sekä 1910-luvulla amerikkalaisen The Gillette Companyn miehille suunnattu kampanjointi päivittäisen parranajelun puolesta.⁹⁹ 2000-luvulle tultaessa ei oppaista enää löydy samanlaista viiksien ja leukaparran välistä rajanvetoa. Kasvokarvoituksen huolellista valintaa, trimmausta ja huoltoa painotetaan yhä monisanaisemmin. Chris Martin kertoo humoristisella otteella vuonna 2011 kirjoitetussa partakäsikirjassaan *A Gentleman's Guide to Beard and Moustache Management* parrankasvattelevan vaativan erityistä harkintaa ja tarkkuutta ja muistaa myös mainita vääränlaisen partamuodin ”vaaroista.”

Tie on pitkä ja kova niille, joilla on typerä tai huonosti harkittu kasvokarvoitus ja se on käveltävä yksin. Älkää sanoko, ettemme varoittaneet.¹⁰⁰

Hän listaa esimerkkejä erilaisista viiksi- ja partamalleista luokitukseineen (amatööristä älä-yritytätä-kotona-luokkaan), niiden historiasta sekä esimerkkejä siitä kenen karvoitusta tulisi (hänen mielestään) tavoitella ja keneltä ei missään nimessä kannata näyttää. Opas antaa olettaa, että erityisillä viiksi- ja partatyypeillä voi emuloida tietynlaista persoonallisuutta, ikään kuin saada omakseen joitakin kuuluisien henkilöiden luonteenpiirteitä. Hyvänä esimerkkinä tästä ovat The Dali-viikset, joiden Martin olevan suhteellisen edullinen tapa muuttaa itsensä tavallisesta viiksivallusta suureksi taiteilijaksi.¹⁰¹ Merkilläpantavaa on, että monet näistä tavoiteltaviksi listatut parrankantajat ovat usein ikonisia henkilöitä, joiden hahmossa tai julkisuuskuvassa on monia perinteiseksi luetun maskuliinisuuden karikatyyrimäisiä piirteitä.¹⁰²

⁹⁹ Sherrow 2006, 60.

¹⁰⁰ ”The road is long and hard for those with stupid or ill-judged facial hair and it is walked alone. Don't say we didn't warn you.” (Martin 2011, 85.)

¹⁰¹ Martin 2011, 52.

¹⁰² Esimerkiksi Zeus, supersankari Wolverine tai Chuck Norris.

Mikäli partaoppaita on uskomisen, on parran kasvattelu siis erityistä tarkkuutta ja kontrollia vaativaa toimintaa, jotta sillä voi viestittää oikeanlaista, sosiaalisesti hyväksyttävää maskuliinisuutta ja lisätä ”persoonallisuutta” ulkonäköönsä. Vääränlainen, hallitsematon ja ruokoton parrankasvu voi pahimmillaan saattaa miehen naurunalaiseksi tai hyljityksi. Parrankasvu ei kuitenkaan voi olla aktiivista, tiedostavaa sukupuolisuuden tuottamista sinänsä, sillä se ei ole tahdonalaista ja riippuu täysin kehon omasta toiminnasta. Parrankasvua ei voi nopeuttaa, lisätä eikä juuri hidastaa tai estääkään. Se silti nähdään tai koetaan vahvasti osaksi sukupuolista esitystä tai suorittamista, performatiivista ja tulkitaan yksinäänkin maskuliinisuuden representaationa.

3.2 Partaverotusta

Kasvokarvoituksen huoltoon ja ajeluun on kansalaisia patistettu paitsi käytöstapaoppaissa ja sanattomien sosiaalisten sopimuksien kautta, myös suoranaisten vallankäytön ja byrokratian seurauksena. Läpi historian löytyy esimerkkejä asetuksista, joissa parrakkuus on ollut yhteiskunnallisesti verollepantavana. Lyykiassa nykyisen Turkin rannikolla parta oli verotettavana jo antiikin aikana. 1300-luvulla Kiinan keisari Ming-Taizu Hongwu tajusi hyödyntää maansa seurapiireissä yleistyvää muoti-ilmiötä ja otti partaveron käyttöön rahoittaakseen kesäpalatsinsa uudistuksen.¹⁰³ Englannin kuningas Henrik VIII sääti partaveron vuonna 1535. Sen ankaruus vaihteli parrankantajan yhteiskunnallisen aseman mukaan. Hänen tyttärensä Elisabet I antoi verovapauden sängelle, mutta vaati kaksi viikkoa vanhemmista parroista veroa. Myös 1500-luvun Ranskassa kuningas Frans I päätti säätää maksun parrakkaille kirkonmiehille. Köyhien pappien, joilla ei ollut varaa maksaa veroa ei auttanut muu kuin ajaa partansa pois.

¹⁰³ Linnakangas 10.4.2012.

Kuva 7

Parturi haluaa leikata pois vanhauskoisen parran.

Niinipuupiiirros, kansanpainos. n. 1720.

Valtion historiallinen museo, Moskova, Venäjä.

1600-luvun Venäjällä parrakkuus oli vielä muotia, vaikka Länsi-Euroopassa oltiin jo siirretty suosimaan sileitä kasvoja. Venäjän Tsaari Pietari Suuri (vallassa 1682–1725) koki maansa jääneen jälkeen kehityksestä ja halusi tuoda eurooppalaisen muodin kansansa keskuuteen. Ensin hän kielsi alamaisiltaan parrankäytön, mutta kohtaamansa vastustuksen vuoksi tyytyi asettamaan parran veronalaiseksi. Tsaari jopa pakkoajeli henkilökohtaisesti jotkut pajarit ja aatelismiehet parrattomiksi. Humoristiset lubokit (ven. лубок) eli niinipuupiirokset levittivät tsaarinvastaisia mielipiteitä kansan parissa. Niistä pystyy tulkitsemaan myös tavallisen kansan mielipiteen partauudistuksesta. Lubok leikkuuhaluisesta parturista ja vanhauskoisesta heijastelee partaveronvastaista protestimielialaa. Kuvan vasemmassa ylälaidassa lukee:

Vanhauskoinen sanoo:

Kuuntele, parturi, en halua leikata partaani tai sitä ajella.

Varo, tai kutsun vartijat opettamaan sinulle käytöstapoja.¹⁰⁴

Venäjän partavero säädettiin 1698. Köyhiltä kerätty vero oli kopeekan tai pari, mutta rikkaat ja parempiosaiset saivat pulittaa pinon ruplia. Kirkonmiehet oli vapautettu verosta. Suoritetusta maksusta sai vakuudeksi kuparisen, pronssisen tai hopeisen poletin. Poletti tuli näyttää pyydettyä partaverotarkastajalle ja se oli pidettävä aina mukana, mikäli halusi välttää pakkoparranajolta. Partaveron valvontapaikkoina toimivat muun muassa torit ja tulliasemat. Jos halusi säilyttää partansa mutta ei kyennyt maksamaan sen edellyttämää veroa päätyi karkotettavaksi pakkotyöhön.¹⁰⁵ Polettien valmistus lopetettiin 1725, mutta Venäjän partavero kumottiin vasta Katariina II:n aikana vuonna 1772.

¹⁰⁴ Boguslawski 1999.

¹⁰⁵ Svensson 2008.

Suomessa ei ole kerätty veroa partakarvoista ikinä, mutta Ruotsin vallan aikana käytössä oli peruukkivero vuodesta 1710. Nykypäivän Suomessa pään alueen karvoitusta verotetaan epäsuorasti parturien ja kampaamojen maksamien verojen kautta. Alan arvonlisävero pudotettiin 2008, mutta vuoden 2012 alussa huojennus poistettiin ja vero nousi jälleen 9:stä 23 prosenttiin.

Kuva 8

Venäläinen partaverooletti (ven. Бородовой знак) vuodelta 1705, jota tuli kantaa mukana todistuksena siitä, että oli maksanut partaveronsa. U.S. State Department.

3.3 Parrakas nainen

Parta on monessa kulttuurissa perinteisesti nähty ylevöittävässä asiana, maskuliinisuuden, aikuisuuden ja viisauden sinettinä. Sen kauneutta on osattu arvostaa, mutta vain biologialtaan miehiksi tunnistettavilla kasvoilla. Naisen parta on pääsääntöisesti ollut *abjekti*¹⁰⁶, jotain äärimmäisen vastenmielistä ja sosiaalisesti epäsovittavaa. Sellaista, jota voi näyttää korkeintaan karnevalistisessa kontekstissa sirkuksissa tai muuten pilailun kohteena. Partaiset naiset rikkoivat pelkällä olemassaolollaan sosiaalisen ja sukupuolisen järjestyksen. Lucinda Hawksley nostaa kirjassaan *Moustaches, Whiskers & Beards* esiin sen seikan, että miesten lisääntynyt halukkuus ryhtyä parrankasvatukseen on usein osunut yksiin ajallisesti naisten lisääntyneiden oikeuksien ja tasa-arvoisuuspyrkimysten kanssa. Brittein saarten historiassa kaksi partaista ajanjaksoa ovat olleet kuningatar Elisabet I:n valtakausi (17.11.1558–24.3.1603) ja kuningatar Viktorian valtakausi (20.6.1837–22.1.1901). Viktoriaanisen ajan miesten päänvaivana olivat naisten äänioikeuspyrkimykset ja kun brittiläiset naiset saivat äänioikeuden 1928, olivat miesten viikset tuuheimmillaan. Samaten naisten vapautusliikkeen aikaan 1960- ja 1970-luvuilla kasvokarvoitus rehoitti ensimmäisten kertaa sitten kuningatar Viktorian valtakauden. Jälleen 2010-luvulla, kun keskustellaan naisten asemasta yhteiskunnassa metoo-kampanjan siivittämänä, ovat hipster-parrat tuuheimmillaan.¹⁰⁷

Yleensä parta- ja viiksikarvoja on tavattu pääasiassa biologisesti miehisten kehojen päissä, koska naisten kehojen estrogeenituotanto estää partaa tuottavia miessukupuolihormoneja. Silti arviolta 5–10 prosentilla naisista esiintyy ”miehistä” karvankasvua. Jotkin tekijät (esim. ehkäisytabletit)

¹⁰⁶ Julia Kristeva kuvaa esseessään *Pouvoirs de l'horreur* (Kauhun voimat, 1980) abjektion olevan inhon, kuvituksen tai kauhunsekainen tunnereaktio, joka syntyy, kun abjekti uhkaa hajottaa minuutta ja toiseutta (subjektia ja objektia) erottavan rajan. Sana abjekti juontuu latinankielisestä sanasta ”abicer” (heittää pois) ja ranskankielisestä sanasta ”abject” (inhottava). (Kristeva, 1980)

¹⁰⁷ Hawksley 2014, 69.

voivat toimia parrankasvun kiihdyttäjänä ja vaihdevuosien jälkeen tapahtuva estrogeenitason lasku saattaa lisätä parrankasvua naisilla. Naisten karvaisuudessa on myös paljon alueellisesta vaihtelua. Etelä-Euroopan ja Lähi-idän naisten keskuudessa karvaisuus on paljon yleisempää kuin pohjoisessa Euroopassa. Yhdysvaltalaisnaisista 41 prosentilla on jonkin verran ”ei-haluttua karvankasvua” ja 22 prosenttia poistaa karvoja kasvoistaan viikoittain.¹⁰⁸

Historia tuntee lukuisia parrakkaita naisia, mutta usein heidän tarinansa noudattelee samoja linjoja. Johtuipa karvankasvu hirsutismista (hormonihäiriö) tai harvinaisesta ihosairaudesta nimeltä hypertrikooosi¹⁰⁹, jota kutsuttiin myös ”ihmissusisyndroomaksi”, olivat he kuriositeetteja, joiden pääasiallinen osoite oli sirkus.

Eräs historiallinen poikkeus tästä on katolilainen pyhimys Pyhä Wilgefortis, joka keskiaikaisen legendan mukaan rukoili Jumalaa muuttamaan hänen ulkomuotoaan niin, ettei hänen tarvitsisi naida isänsä hänelle valitsemaa puolisoa, islaminuskoista kuningasta. Jumala vastasi nuoren naisen rukoukseen kasvattamalla tälle parran, mutta tästä raivostuneena isä järjesti tyttärensä ristiinnaulittavaksi. Parta naisen kasvoilla esiintyy tarinassa pelastuksena, mutta silti jonakin niin kammottavana, että isä antaa surmata tyttärensä. Pyhää Wilgefortista on pidetty etenkin väkivaltaisesta puolisoista kärsivien naisten pyhimyksenä.¹¹⁰ Todellisuudessa näkyvää karvaa naisten kasvoissa on siedetty varsin heikosti kaikilla yhteiskunnallisilla tahoilla, ja parrankasvusta kärsivät naiset ovat usein joutuneet hankkiutumaan siitä eroon salaa.

Kuuluisien parrakkaiden naisten painokuvia ja maalauksia kyllä keräiltiin ja heitä ihailtiin ”luonnon ihmeinä”, mutta yleisempää oli suuren yleisön tuntema repulsio näitä ”friikkejä” kohtaan. Mielipiteet eivät myöskään paljolti muuttuneet vuosien varrella. Pierio Valeriano totesi 1531, että parrakkaan naisen näkeminen oli ollut ”hirviömäistä”,

ja sata vuotta myöhemmin englantilainen fyysikko ja luonnontieteilijä John Bulwer kuvaili viiksekkäitä naisia hirviöiksi. Johannes Barbatiumin mukaan naisilta saattoi kyllä kasvaa karvoja kasvoista, mutta todelliseen partaan he eivät pystyneet, sillä silloin he eivät olisi naisia lainkaan vaan hermafrodiitteja tai jotakin yhtä ”hirviömäisen luonnotonta”.¹¹¹

Tiukkoja karvattomuussääntöjä vastaan on myös kapinoitu ajan mittaan etenkin feministisen liikkeen ja ajattelun yleistyttyä 1960-luvulta lähtien. Yksi nykyaikainen esimerkki visuaalisesta parralla leikkittelyn kulttuurista ovat drag kingit, naispuoliset esiintyvät taiteilijat, jotka pukeutuvat miehiksi ja käyttävät hyväkseen liioiteltuja, stereotyyppisen maskuliinisia eleitä ja ominaisuuksia esityksissään. Drag kingien muodonmuutokseen kuuluvat usein tekoviikset, -pulisongit tai -parta oleellisena osana miehiksi muuntautumisen prosessia. Heidän lisäksi myös syystä tai toisesta esiintyessään partansa ajelematta jättävät drag queenit, drag kingien miespuoliset vastineet, luovat oman alaviitteensä parrakkaan naisen historiaan.

Viimeistään Eurovision-laulukilpailun vuoden 2014 voittajan, itävaltalaisen drag-artisti Conchita Wurstin myötä suuri televisioyleisö ympäri Eurooppaa joutui kohtaamaan ”parrakkaan naisen” parrasvaloissa – ilman sirkusta tai ristiinnaulitsemista. Monet näkivät rajoja rikkovan artistin ihmisoikeuksien lähettiläänä, mutta hänen esiintymisensä myös kaivoi ikivanhan parrakkaan naisen paheksunnan perinteen koloistaan, kun ortodoksikirkon johtajat väittivät viikko kilpailun jälkeen, että Balkanin alueen tulvat, jotka vaativat 50 kuolonuhria ja häätivät 150 000 ihmistä kodeistaan olivat jumalan rangaistus Conchitan viisuvoiton televisoinnista.¹¹²

¹⁰⁸ Naver, Thorsson & Bergstedt 2013, 144-145.

¹⁰⁹ Congenital Generalized Hypertrichosis (CGH). Sairaus johtuu geenivirheestä kromosomissa 17q24.2-q24.3. Sairautta esiintyy eri asteisena. (Yle 22.5.2009.)

¹¹⁰ Oldstone-Moore 2015, 127.

¹¹¹ Oldstone-Moore 2015, 128.

¹¹² Hawksley 2014, 136.

3.4 Clean-shaven

1900-luku oli käytännössä sileäksi ajeltu. Viktoriaanisen aikakauden päättyessä parrat ja viikset kutistuivat kooltaan niin mitättömiksi, että lopulta ne hävisivät tyystin. Ajelemisen aikakausi oli koittanut, eikä siihen tarvittu kuin yksi sota ja yksi keksintö. 1895 amerikkalainen King Camp Gillette oivalsi vaihdettavan partaterän nerokkuuden, koska tuote oli jotain, mitä kaikki miehet tarvitsivat ja joka piti vaihtaa säännöllisesti. Piti vain saada miehet luopumaan parrankasvatuksesta, mikä ei ollut vaikeaa, koska ensimmäinen maailmansota tarkoitti sileitä poskia miljoonille miehille Euroopan sinappikaasun täyttämässä ampumahaudoissa – silloinen kaasunaamari ei asettunut tarpeeksi tiiviisti parrakkaille kasvoille.¹¹³ Gillette aloitti partateränsä massatuotannon ja varusti Amerikan asevoimat 3,6 miljoonalla partahöylällä vaihtoterineen.¹¹⁴ Parran aikakausi oli todellakin ohi.

Sodan jälkeen yhteiskunta alkoi painottaa enemmän nuorekkuutta, energisyyttä, kurinalaisuutta ja ryhmätyötä. Syntyi uusi miesihanne, joka oli pikemminkin hyvin ajeltu nuori virkamies kuin yrmeä autoritaarinen parrakas patriarkka. Viikset olivat aiemmin vakiintuneet 1700-luvulla nimenomaan sotilaiden tunnusmerkiksi, ja Ruotsissa oli ollut rykmenteissä jopa partapakko, mikä sai Taalainmaalla nuoret miehet turvautumaan jopa irtoviiksiin ja kenkälankkiin raipparangaistuksen pelossa.¹¹⁵ Ensimmäistä maailmansotaa kohti tultaessa vaadittiin armeijoissa entistä äänekkäämmin oikeutta olla siloposkinen. Sosiaalinen muutos oli siis jo lähtenyt liikkeelle ennen Gilletten nerokasta keksintöä, mutta hän hyödynsi sitä täysimittaisesti isoissa mainoskampanjoissaan, jotka tähtäsivät ennen kaikkea mielikuvamarkkinoinnilla muuttamaan käsitystä siitä, millainen oli moderni ja edistysmielinen mies.

Herrasmiesmäinen ja ajeltu mieskuva levisi viimeistään vaihdettavien partaterien myötä laajalle länsimaissa ja nekin miehet,

jotka eivät halunneet antautua parranajon vaatimuksille, joutuivat kolmikantaisen paineen alle. Sen muodostivat lääketiede, työnantajat ja seurustelukulttuuri.¹¹⁶ Tiedeyhteisön löydösten myötä parta tuomittiin epähygieeniseksi tautipesäksi. Vuonna 1907 tehtiin Ranskassa koe, jossa nuori nainen suuteli yhtä parratonta ja yhtä parrakasta miestä. Kun hänen huuliltaan kerättiin näytteitä, kävi ilmi, että parrakas mies oli onnistunut levittämään ”parven inhottavia mikrobeja” eli tarkemmin eriteltynä tuberkuloosi- ja kurkkumätäbakteereja, ruokahippuja ja karvaa hämähäkin jaloista.¹¹⁷ Moderni työmies ei voinut enää mitenkään puolustella parranpitoaan, ja yrityksetkin perustelivat työntekijöidensä parrattomuusvaatimuksia paitsi hygieniasyillä myös sillä, että näin asiakkaalle syntyi miellyttävämpi vaikutelma. Samoihin aikoihin Yhdysvaltoihin syntyi entistä enemmän ns. valkokaulustyöpaikkoja, joissa oli partakiellon lisäksi pukupakko. Osa naisistakin ilmoitti haluavansa nykyaikaisen, siistin miehen, eikä sellaista joka näytti karanneen Nooan arkista.¹¹⁸

Parrakkaita ikoneita ilmaantui lähinnä kulttuuripiireistä ja parrasta tulikin radikaali vaihtoehto niille, jotka halusivat jättäytyä normien ulkopuolelle. 1950-luvulla partaa pitivät beatnikit, 1960-luvulla hipit. Hippien leviävän partainnostuksen myötä palasivat myös vanhat väitteet parran epähygieenisyydestä ja tautisuudesta.¹¹⁹ Työsuhteeseen mielivien oli edelleen alistuttava ankaran kasvokarvakontrollin alle, mutta vaihtoehtolämää viettävien pitkätukkien ja vallankumousaatteita hellivien vasemmistolaisten myötä myös parta kukoisti – hetken aikaa, sillä viimeistään 1970-luvun lopulla sen pyyhkäisivät sileäksi jälleen uudet, nuoret alakulttuurit (kuten punk) ja x-sukupolvi.¹²⁰ 1990-luvun taitteessa kasvokarvoitus hiipi jälleen kuin varkain takaisin viiksien ja etenkin ”goateen”¹²¹ muodossa kasvaakseen 2000-luvun koittaessa jälleen hiljalleen kokopartaiseen kukoistukseensa.

¹¹⁶ Oldstone-Moore 2015, 218.

¹¹⁷ Naver, Thorsson & Bergstedt 2013, 72.

¹¹⁸ Oldstone-Moore 2015, 220.

¹¹⁹ Hawksley 2014, 123.

¹²⁰ Hawksley 2014, 127.

¹²¹ *Goatee* (Pukinparta) on kasvokarvatyyli, jossa kasvatetaan partaa leukaan ja suun ympärille, mutta ei poskille.

¹¹³ Hawksley 2014, 105.

¹¹⁴ Naver, Thorsson & Bergstedt 2013, 75.

¹¹⁵ Naver, Thorsson & Bergstedt 2013, 66.

Kasvojen karvoitusta on kuvattu taiteessa aina siitä alkaen, kun ensimmäinen ihmisrodun edustaja poimi käteensä palan hiiltä ja päätti piirtää ihmisen. Vuosisatojen vierieessä naamakarvaston kasvuun ja sen visuaalisuuden muokkaamiseen tai esittämiseen on kiinnitetty välillä enemmän ja välillä vähemmän huomiota, mutta täysin yhdentekevää se ei ole ollut koskaan. Oma kiinnostukseni kohdistuu etenkin viimeisten kymmenen vuoden aikana heränneeseen partainnostukseen, joka ei ole ainakaan Suomessa osoittanut vielä laantumisen merkkejä. Markkinavoimien kapitalisoima partamuodin tuore tuleminen on monimuotoinen visuaalinen ilmiö, johon liittyvät paitsi partatuotteiden mainoskuvasto ja sen luoma mielikuvakulttuuri, myös omaehtoisempi parran merkitysten määrittely esim. sosiaalisessa mediassa. Partakarvoituksen esittämistä voidaan käyttää myös sosiopoliittisiin vaikuttamisyrityksiin ja huumorin varjolla tapahtuvaan konservatiivisen maailmankuvan ja sukupuolijärjestelmän propagointiin kuten internetin partameemeistä voi huomata.

Seuraavissa kappaleissa kokoon yhteen muutamia kasvojen karvoitukseen liittyviä visuaalisia ilmiöitä, sekä käsittelen muutamia taiteilijoita, jotka ovat lähestyneet partaisuutta omista lähtökohdistaan. Partakarvojen näkeminen rikkaana itseilmaisun välineenä on lisääntynyt 2010-luvulla merkittävästi etenkin erilaisissa alakulttuureissa. Nuoren sukupolven myötä parran arvokkuuden ja historiallisen painolastin voi nähdä myös hieman keventyneen. Koska elämme hyvin monin eri tavoin pirstaloituneessa yksilökeskeisessä kulttuuriympäristössä, on vaikea vetää yksiselitteisiä johtopäätöksiä siitä, mikä on parran merkitys 2010-luvulla elävälle länsimaiselle ihmiselle. Tarkastelenkin parran visuaalisuutta ajassamme vapaasti pohdiskellen – kanssaeläjänä ja -kasvattajana, mahdollisesti myös omaa partaani hieroen.

4.1 Historiallista parranhavinaa nykyaikaisessa

Nykyaikaisen ja visuaalisen kulttuurin piirissä partaa on käsitelty viime vuosina hyvin kiinnostavilla tavoilla. Sen historialliset kytkökset sukupuolittuneeseen valtaan, ailahtelevainen ja muuttuva merkitys visuaalisena merkitsijänä ja suhde sukupuolentuotantoon näkyvät monissa teoksissa, projekteissa ja visuaalisen kulttuurin tuotoksissa.

Milanolainen taiteilijaduo The Cool Couple, Niccolò Benetton ja Simone Santilli, ovat aloittaneet vuonna 2015 partaisuutta käsittelevän projektin, joka jatkuu yhä. *A kind of display* (2015–) on heidän sanojensa mukaan kokoelma erilaisia partakuvia, joiden avulla on mahdollista käsitellä laajaa sosiaalisten kysymysten kirjoa. Jotkut kysymyksistä ovat motiiveiltaan puhtaasti poliittisia, jotkut hämärän utopistisia ja jotkut taas historiallisia tapahtumia kronikoivia. Heidän kasvava installaationsa ja performanssinsa, jonka näytteille asetetut objektit ovat valokuvausprosessin johdannaisia, alkoi kiinnostuksesta turkkilaisiin partaimplantteihin. Turkissa viikset ovat duon mukaan sosiaalinen statussymboli, mikä ajaa aikuisia karvattomia miehiä kauneusleikkauksien pariin. Taiteilijaparin esteettisen kirurgian ja kulttuuristen arvojen tutkimuksen yhdistelmä kehittyi jäsennellyksi projektiksi, jota he vertaavat länsimaiden läpi levinneeseen muoti-ilmiöön.

The Cool Couplen mukaan tosiasiaa parta on yleinen piirre ihmisissä (korostetusti miespuolisissa yksilöissä), jonka ajoittainen ilmestyminen tai katoaminen on koko ihmiskunnan historian merkitsijä ja ylittää erilaisia kulttuureja. Kulttuuriset arvot ovat aina muuttaneet partaa vaihtelevalla tavalla; se on merkinnyt viisautta, viriliteettiä, voimaa, terveyttä ja usein esiintynyt arkkityyppisten hahmojen pääpiirteinä, kuten vihollisen tai soturin, pääpiirteenä.¹²²

¹²² Santilli & Benetton 2017.

Kuva 9

The Cool Couple
Multiple #1, 2015

Sublimaatiotuloste kampaamoviitalle, 135 cm x 115 cm

The Cool Couple palaa moniulotteisessa taideprojektissaan parran historian juurille mutta samanaikaisesti se rinnastaa partaisuuden perinteiset merkitykset nykyaikaisiin muotipartoihin ja identiteettiin ylipäättään. Näyttelytilassa on kolme kappaletta 3d-tulostettuja rintakuvia, joiden mallit on heijastettu seinälle pyörivänä animaationa. Rintakuvien faarao, vallanpitäjä ja taiteilija keskustelevat vaivatta parran historiallisista ulottuvuuksista ja identiteeteistä, mutta materiaali ja esitystapa viittaavat puhtaasti nykyajan merkityksenantoihin monistettavuudellaan ja tuotteistettavuudellaan. Samankaltaista diskurssia pystyy lukemaan näyttelykokonaisuuden kampaamoviitoille tulostetuista partakuvista, joissa vilahtavat ristiriitaiset parran arkkityypit aina puutarhatontusta Hitleriin. Ranskan Arles'n Parc des Ateliers'ssa syyskuussa 2015 nykyisen partamuodin rinnastus menneeseen toteutui myös performanssin tasolla, sillä näyttelytilassa oli parturintuoli, jossa ajeltiin ja muotoiltiin partaa. Parrankuvat näyttelytilassa kommunikoivat selkeästi historian kanssa, mutta ne ovat samalla osa sellaista taustaa, jota vasten nykyinen partabuumimme hahmottuu.

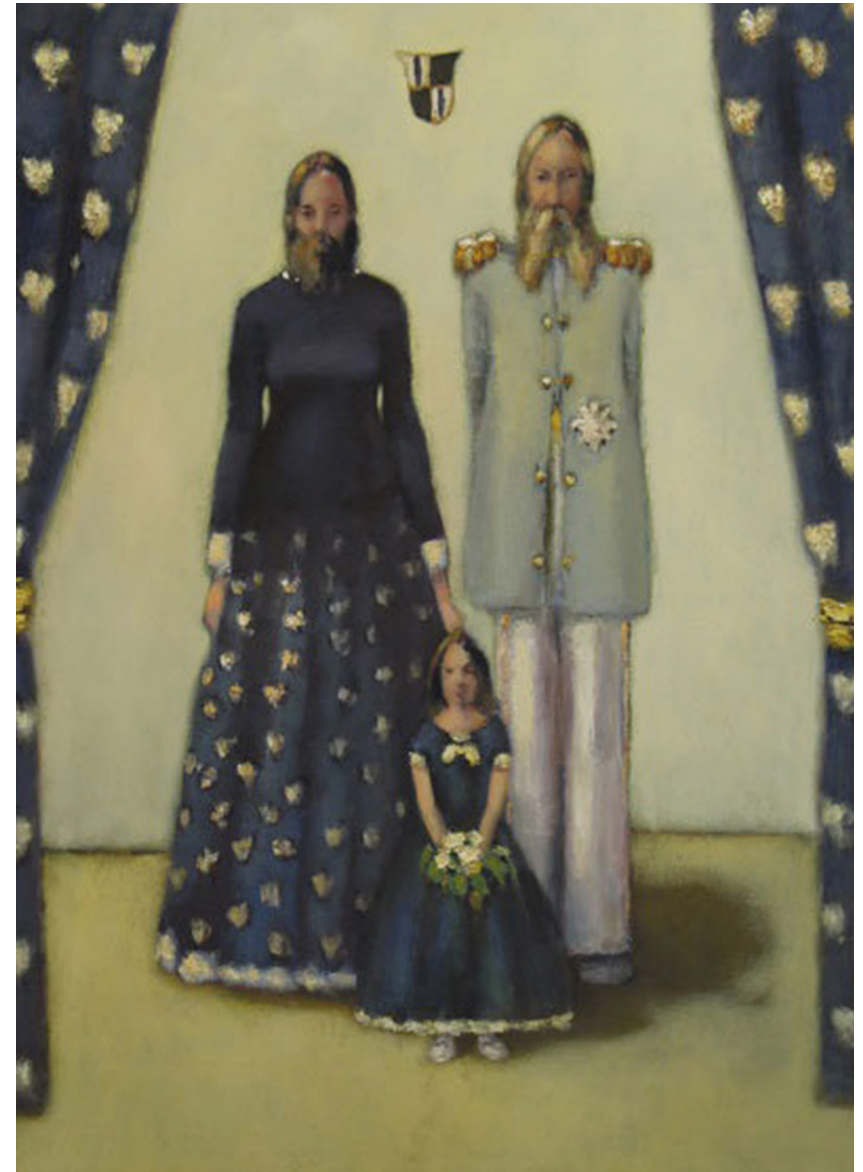
Kuva 10

The Cool Couplen *A Kind of Display* Arles'n Parc des Ateliers'ssa, Ranskassa syyskuussa 2015.

Kuva 11

Jusepe de Ribera
 La Mujer Barbuda (Parrakas nainen), 1631
 Öljy kankaalle, 212 cm x 144 cm
 Hospital de Tavera (Museo Fundación Duque de Lerma), Toledo, Espanja

Kuva 12

Viggo Wallensköld
 Ruhtinaan perhe, 2007
 Öljy kankaalle, 130 cm x 92 cm
 yksityisomistuksessa, Helsinki, Suomi

Suomalaisen Viggo Wallensköldin maalauksissa esiintyvät parrakkaat naiset ovat kuin nykytaiteen vastaus historiallisille muotokuville oikeista parran kanssa eläneistä naisista. Siinä missä monet jälkimmäisistä kuvista syntyivät omassa ajassaan rikkaiden ja vaikutusvaltaisten tilaajien kuriositeettina ja osoituksena luonnon (tai luomistyön) ihmeellisyydestä (ja palvelivat siten edelleen kahtiajakoisen sukupuolisen järjestelmän pönkittämistä), Wallensköldin teokset tuntuvat avautuvan päinvastaisista tarkoituspelistä. Leena-Maija Rossin mukaan ne ohjailevat katsojaansa näkemään epätavallista kauneutta, mutta eivät peittele sukupuolisuuden aiheuttamaa hämmennystä ja hankaluutta.¹²³

Etenkin *Ruhtinaan perhe* (2007) asettuu helposti dialogiin kuninkaallisten ja silmäätekevien muotokuvaperinteen kanssa. En voi olla tarkastelematta teosta rinnakkain Jusepe de Ribera'n vuonna 1631 valmistuneen *Parrakkaan naisen* eli Magdalena Venturan muotokuvan kanssa. Molemmissa maalauksissa kuvataan ydinperhettä, vanhempia ja yhtä lasta, ja molemmissa epätyypillinen parrakkuus nousee maalauksen keskiöön ja muotoutuu helposti kysymyksenasetteluksi. Siinä missä Magdalena Ventura on nostettu Ribera'n maalauksen keskipisteeseen (ohi taustan pimeyteen jäävän puolisonsa Felici de Amicin) ja hänen kehonsa sukupuolisuus korostuu sylilapsen imetyksessä paljastuneen rinnan takia, esittää Wallensköld ydinperheen kaikki jäsenet tasa-arvoisesti suoraan edestä, täysissä pukeissa, samalta viivalta. Ribera'n maalauksessa on rutkasti dramaattista synkkyyttä ja kontrastia, mikä vahvistaa maalauksen hahmojen epätasapainoista asetelmaa korostaen naisen aikanaan saamaa kuuluisuutta. Naisen musta, muhkea parta jättää tyystin varjoon hänen puolisonsa partakarvat, mutta lähemmin tarkasteltuna vakavasti ja arvokkaasti esiintyvän Venturan silmäkulmassa voi nähdä kimmeltävän kyynelteen. Wallensköldin vaaleassa ja utuisessa maalauksessa vanhempien tasavahva partaisuuskin tulee esitetyksi mahdollisimman neutraalisti, ilman sensaatiohakuisuutta. Maalausten pehmeä ja harmoninen maalaustyyli jättää hahmojen todellisen identiteetin mysteeriksi, vaikka paljastaakin

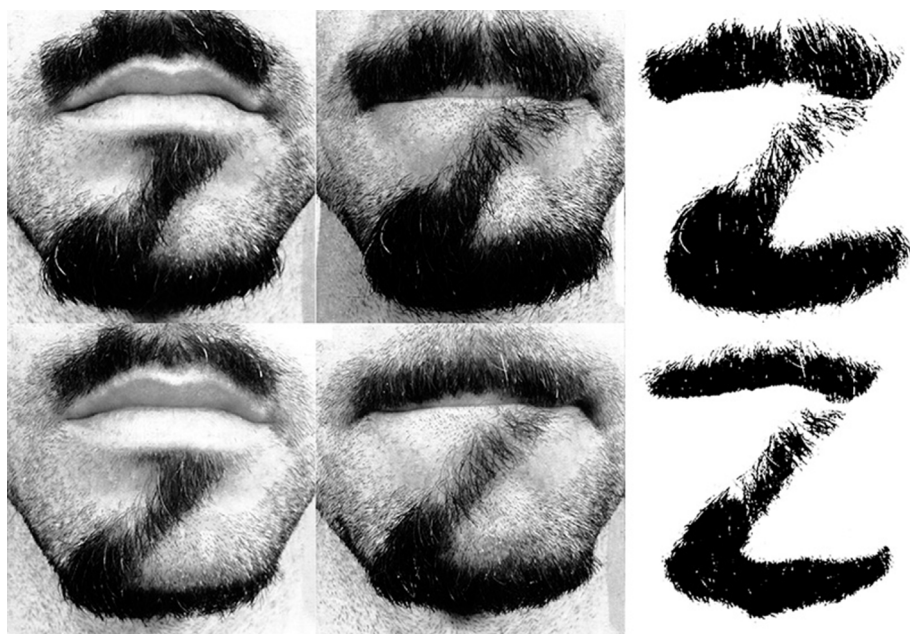
verhojen välistä kuin viitteenomaisesti jotain heidän sosiaalisesta ympäristöstään. Ribera taas on lisännyt muuten äärimmäisen realistisen mestariteoksensa oikeaan laitaan kivipaaden, jossa selitetään latinaksi teosten henkilöiden, tekijän ja tilaajan nimien lisäksi Venturan olevan ”suuri luonnonoikku”. *Ruhtinaan perheen* ja tahtomattaan parrastaan kuuluisaksi tulleen Magdalena Venturan väliin tuntuu mahtuvan koko sukupuolitetun parrakkuuden vuosisatainen hämmentävä mysteeri.

4.2 Parta visuaalisena viestinviejänä

Partaisuuden monimutkaiset viestit eivät pitkästä historiastaan huolimatta ole mainittavasti selkiytyneet matkalla. Monet partatyylit ovat toki vakiinnuttaneet paikkansa ikonisina ja helposti tunnistettavina viittauksina, jotka voivat lisätä kantajansa (tulkinnanvaraista) ”persoonallisuutta” tai toimia jopa suoranaishen varoitusmerkkinä, kuten hammasharja- eli hitler-viikset nykyään. Graafisella alalla visuaalisen viestin selkeys ja ymmärrettävyys nousevat ensisijaisiksi eri tavoin kuin esimerkiksi nykytaiteessa ja siksi graafisen suunnittelun lähtökohdista tapahtuva parran muokkaaminen tarjoaakin mielenkiintoisen vertailukohdan.

Newyorkilainen muotoilija Michael Allen käytti omaa naamakarvoitustaan kiinnostavalla tavalla luoden partaansa ajelemalla kokonaisen uuden kirjasintyylin. *Alphabeard* on urauurtava typografinen kokeilu ja kaksi vuotta kestänyt projekti. Sen myötä Allen paitsi tuotti karvoistaan merkkejä, myös loi uusia, hyvin kokeellisia partatyylejä ja altisti lähiympäristöään niiden visuaalisille vaikutuksille. Tätä voi mielestäni hyvällä syyllä pitää myös tietynlaisena esteettisenä kokeena, partaperformanssina tai muuttuvana näyttelytilana yhden henkilön kasvoilla.

Allen testasi kirjainten luettavuutta 6-vuotiaalla pojallaan, mutta myös hänen vaimonsa reagoi erilaisiin poikkeuksellisiin partoihin esimerkiksi kieltäytymällä suutelemasta miestänsä.¹²⁴ Hauskana kokeiluna alkanut projekti on vaatinut tekijältään myös poikkeuksellista sitoutumista ja kanttia tehdä itsestään huomiota herättävä epätyypillisellä tavalla. Kirjasintyyppin nimivalintaan liittyvä sanaleikki ilmenee mielestäni koko projektin kantavana voimana. *Alphabeard* voi viitata paitsi englanninkieliseen sanaan ”alphabet” (aakkoset) myös alfaurokseen, jonka lajityypilliseksi piirteeksi parta voidaan lukea. Allenin epätyypilliset karvamuotoilut tosin tuskin viestittävät laumanjohtajuutta, mutta ne voidaan helposti ajatella leikkimielisenä ja kokeellisena laajennuksena karvoilla viestimisen kulttuuriin.

Kuva 13

Z-kirjaimen Bold- (ylempänä) ja Medium-kirjasinleikkaukset Michael Allenin *Alphabeard*-kirjasintyyppissä tekovaiheineen valokuvista mustavalkokirjaimiksi.

Kirjasintyyppi onkin englanniksi ”typeface” ja kasvotyyppi ”face type” – toinen sanaleikki, jonka en usko jääneen kekseliäältä muotoilijalta huomaamatta partakirjaimia suunnitellessa. Allenin typografinen kokeilu paljastaakin, millä lailla ihmisen kasvot voidaan nähdä yhdenlaisena viestimisen pinta-alana tai jopa kirjoittamisen alustana, jolle partakarvojen muotoilun myötä koodautuu kulttuurisidonnaisia viestejä.

Parran voi siis tarvittaessa laajentaa kokonaiseksi ilmaisuvoimaiseksi aakkostoksi, mutta voiko sen merkitysvaruuden kutistaa yhteen merkkiin? Voi, ainakin emoji-symbolien maailmassa. Emojit (jap. 絵文字, suomennettuna ”kuvamerkki”) ovat joukko hymiö- ja kuvasymboleita, jotka on liitetty osaksi Unicode-standardia. Merkkejä käytetään verkkoviestinnässä tunteiden ja mielikuvien esittämisessä, sekä viestien koristelussa.¹²⁵ *Bearded Person* (Parrakas henkilö) hyväksyttiin osaksi Unicode-merkistön 10.0-versiota vuonna 2017 ja lisättiin Emojilistan 5.0-lajennukseen samana vuonna.¹²⁶ Jeremy Burgen, Emojipedia-sivuston perustajan ja Unicoden emoji-alakomitean jäsenen mukaan parrakasta henkilöä esittävä emoji oli yksi eniten toivotuista emoji-symboleista.¹²⁷ Toisin kuin monissa muissa ihmistä esittävissä emojissa, joille on mahdollista valita sukupuolitettu esitystapa, laajennukseen ei sisällytetty mahdollisuutta vaihtaa parrakkaan henkilön kuvallisen esitystavan sukupuolta.¹²⁸

Emojien edeltäjästä hymiöistä poiketen emojit ovat aitoja kuvasymboleja, jotka eivät koostu typografisista merkeistä, mutta koska emojit ovat vain merkitykseltään määriteltyjä symboleja Unicode-standardisoinnissa, eri kirjasinlajit, ohjelmistot, verkkosivut ja käyttöjärjestelmät näyttävät ne kaikki hieman eri tavalla.

¹²⁵ Korpela & Salmén 3.2.2015.

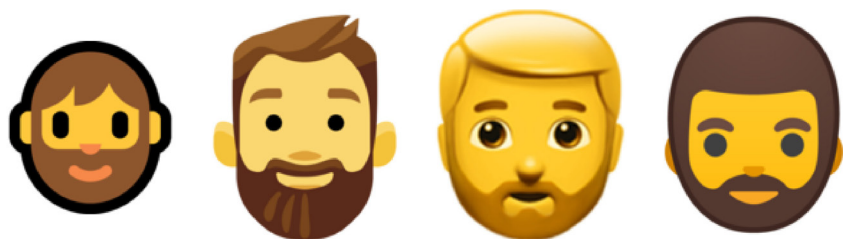
¹²⁶ Emojipedia 2017.

¹²⁷ Roy 29.3.2017.

¹²⁸ Chowdhry 30.3.2017.

Mitä emoji ”Parrakas henkilö” sitten viestittää? Unicode Consortiumin perustaja Mark Davis on tähdentänyt, ettei yhdelläkään emoji-symbolilla ole yhtä oikeaa, vakiintunutta tulkintatapaa. Davisin mukaan ne eivät ole kielellisiä komponentteja sinänsä, mutta niillä on potentiaalia kehittyä sellaisiksi. Hän viittaa etenkin munakoiso-emojin kehitykseen amerikkalaisessa kontekstissa, jossa sitä käytetään nykyään laajalti peniksen (tai siihen liittyvien toimintojen) ilmaisemiseen. Tyler Schnoebelen, kielitieteen tohtori Stanfordin yliopistosta sanoo emojiä käyttötapojen olevan ikään kuin kirjoitettua kehonkieltä.¹²⁹

Näin ollen myös ”Parrakkaan henkilön” tulevaisuuden käyttötarkoitus ja tulkintatapa jää yksinomaan viestijöidensä harteille ja saattaa erilaisissa kulttuurikonteksteissa kehittyä eri suuntaan. Sikäli sen olemassaolo vastaa hyvin myös parran historiaa visuaalisen viestimisen välineenä, jonka syvemmät merkitykset ovat kulttuurisidonnaisia ja alati muutoksessa.

Kuva 14

Bearded Person -emojin kuvallinen esitystapa vasemmalta oikealle lukien Microsoftin, Facebookin, Applen ja Googlen järjestelmissä.

4.3 Partakilpailuja ja kukkaispartoja

Monet viimeaikaiset internetissä levinneet partamuoti-ilmiöt glitterparroista kukkaispartoihin ovat hämmentäneet ja samentaneet perinteistä parran miehekkääksi koodattua merkityslastia huomattavasti. Esimerkiksi seksuaalivähemmistöt ovat omaksuneet parran ja käyttäneet sitä paljolti muuna kuin perinteisen heteroseksuaalisen maskuliinisuuden merkitsijänä tai lisänneet moninaisia kerrostumia mieheyden partaiseen performanssiin.

The Gay Beards on kahden lapsuudenystävän visuaalinen partaprojekti, joka alkoi heinäkuussa 2014 heidän perustettuaan yhteisen Instagram-sivun partakuvilleen. Brian Delaurenti ja Johnathan Dahl Oregonin Portlandista, Yhdysvalloista työskentelevät molemmat luovalla alalla, Delaurenti maalauksen ja valokuvauksen parissa ja Dahl musiikin. Alkuperäinen idea kukkaispartoihin syntyi puutarhaharrastuksen myötä ja on sittemmin laajentunut niistä ja värjätyistä glitterparroista koskemaan melkein mitä tahansa pieniä esineitä parrassa. The Gay Beards on kehittynyt muutamassa vuodessa valokuvaprojektista sosiaalisen median ilmiöksi YouTube-vlogeineen.

Kiinnostavaa on miten eri tavoin leikkisät kuvat asioiden ja esineiden peittämistä parroista murentavat perinteisen maskuliinisuuden ja partaisuuden liittoa. The Gay Beards leikittelee usein tällä ajatuksella, ja eräs heidän viimeaikaisempia kuvasarjojaan marssittaakin kameran eteen muovisotilaiden koristaman parran, joka toimii samalla ironisena kommenttina miehisen väkivallan, armeijan ja sodan ihannoituihin, sekä myös kasvokarvoituksen sotilaalliseen kytkökseen. Se myös palauttaa vanhemmuutta ja arvokkuutta huokuvat parrat omituisella tavalla lapsuuden ja leikkimisen piiriin (mikä tuntuu olevan partakaksikon kuvissa usein esiintyvä ilmiö.) Heidän projektissaan ilmenee 2010-luvun parran uuden tulemisen eräs leimaava piirre ja samalla vastaus siihen, miten parrakkuus on tullut koodatuksi uudelleen suosionsa myötä.

Kuvat 15 ja 16

The Gay Beards -Instagram-tilillä julkaistu kukkaisparta 3.5.2015. (yllä)
The Gay Beards Tumblr-julkaisu 6.2.2018.

Delaurenti ja Dahl julistautuvat molemmat huolettomasti hipstereiksi.¹³⁰ Hipster-alakulttuuria voi luonnehtia väljästi nuorten aikuisten kaupunkilaisten tyyliuuntauksiksi, jossa esim. musiikkimaku ja yksilöllinen muodikkuus vaatteiden ja elämäntyylin suhteen korostuvat. Miesten viikset ja parrat ovat muodostuneet osaksi hipster-identiteettiä luultavasti vintage- ja retromuodin myötä. Osittain niiden suosioon on vaikuttanut varmasti myös tapa lainata pukeutumisessa ja ulkoasussa luovasti soveltaen aikaisempien nuoriso- ja alakulttuurien vaikutteita. Hipster-henkisessä tyyliässä sukupuolirajat saattavat olla myös liukuvia. Monesti nuoret aikuiset yhdistelevät asusteita yli miesten ja naisten vaateosastojen ja niinpä kokoparran yhteydessä voi nähdä myös androgyynejä asukokonaisuuksia.

Innostusta viiksi- ja partatyyleihin on haettu menneiden aikojen herrasmiehiltä, mutta lainatessa partamuotoilu käy läpi uuden kontekstualisoinnin prosessin ja viittaakin sen tuloksena enemmän hipster-kulttuurin itseensä, siis kantajiensa päällä nuoruuteen ja muodikkuuteen vanhanaikaisen tyylikkyyden ja arvokkuuden sijasta. Vaihtoehtokulttuurin nousun myötä parta on päässyt laajemminkin takaisin suosioon. Tämä on ollut omiaan hälventämään partaan liittyviä perinteisen maskuliinisuuden merkityksiä ja laajentamaan partojen kirjoa itseilmaisun muotona, mutta on toisaalta aiheuttanut vastareaktioita, joissa parrakkuutta on pilkattu ja kritisoitu naurettavana ”katteettomana” miehisyyden merkitsijänä ja peräänkuulutettu parran oikeutukseen kuuluvaa ”tosimieheyttä.”

Eräs yksinomaan parroille ja viiksille varattu luovuuden areena ovat olleet erinäiset partakilpailut. Niiden monimuotoisuus on kasvanut häkellyttävissä määrin 2010-luvulla ja esimerkiksi naisten sisällyttäminen partakilpailuihin (joko aidolla tai rakennetulla parralla) on jälleen yksi esimerkki partakäsityksen tasa-arvoistumisesta, sekä sen ketterästä muuntautumiskyvystä.

¹³⁰ Reed 2015.

Kuva 17

Jason Kiley, Freestyle kokoparta -kategorian voittaja.
The 2017 World Beard and Moustache Championships,
Austin Facial Hair Club.

Kuva 18

Alice Jelley, Craft/Fantasy luovan kategorian voittaja
The 2017 World Beard and Moustache Championships,
Austin Facial Hair Club

Vuoden 2017 Maailman parta- ja viiksimestaruuskilpailut (The 2017 World Beard and Moustache Championships) kisattiin Austinissa, Texasin osavaltiossa. Pääkategorioita kilpailussa olivat *moustache* (viikset), *partial beard* (osaparrat), *full beard* (kokoparrat), *freestyle* (vapaa tyyli), *craft/fantasy* (käsityö/fantasia), jotka sisälsivät lukuisia alakategorioitaan eri tyylien mukaan.¹³¹

Naisten läsnäolo Austinin partakisoissa rajautui käytännössä kuitenkin käsityökategoriaan, jossa tavoiteltiin sekä realistisen että luovan tekoparran ykkössijaa. Käsityökonteksti on ehkä historiallisesti tuttu sukupuolittunut premissi, mutta kasvokarvoitukseen keskittyvässä kilpailussa sen voinee antaa anteeksi, etenkin kun eri kategorioihin osallistumista ei rajattu muuten kuin parran pituuksien ja mallin mukaan.¹³² Käsityö- ja fantasiakategorian voittajapaikoille kivunneiden kilpailijoiden luomukset ovat todella monella tapaa rajattomia ja hämmästyttäviä. Itse koen, että nimenomaan kilpailun naispuoliset osallistujat jalostivat parran konseptin ja ajatuksen taiteellisen prosessin kautta joksikin veistokselliseksi ja performanssinkaltaiseksi kokonaisuudeksi, joka säilyttää jotain tekoparran historiallisesta merkityksestä, mutta myös murtaa sen perinpohjaisesti iloisen naurun saattelemana. Miesten kategorian tylsän arkisia ja konventionaalisia parta- ja viiksimalleja näihin fantasialuomuksiin verratessa iskee väistämättä partakateus!

Kuvat 19 ja 20

Julie Martin, *Craft/Fantasy* luovan kategorian hopeasija ja legoista tehty sateenkaariparta. (yllä)

Prickly Pear, Ashley Draken luoma tekstiilipartateos.

The 2017 World Beard and Moustache Championships, Austin Facial Hair Club

¹³¹ The World Beard and Moustache Championships-kotisivut 2017.

¹³² Naisillakin oli siis täysi mahdollisuus osallistua kaikkiin kategorioihin oman parrankasvunsa mukaan, mikä on kirjoittajan mielestä hienoa parrakkaiden naisten historiaa ajatellen.

4.4 Miesasiamiehet ja partameemit

Kuten monesti internetin ja sosiaalisen median ilmiöissä, myös moninaisia muotoja ottavan partainnostuksen ja mieskuvan laajenemisen kääntöpuoli on helposti löydettävissä verkosta. Kasvojen karvoituksen käyttäminen aseena ja retorisenä keinona nimimerkkien takana keskustelufoorumeilla tai miesasiaa ajaviksi julistautuvissa blogeissa tuntuu sitä yleisemmältä mitä enemmän asiaan kiinnittää huomiota. Parta liitetään näissä puheenvuoroissa hanakasti konservatiiviseen, ahtaaseen mieskuvaan, johon yleensä liittyvät myös ”isänmaalliset” arvot eli ajatus alkuperäisestä, tahraamattomasta kulttuuriperimästä, jota tukevat sukupuolien luonnollistetut ja tarkasti erotellut roolit yhteiskunnassa sekä perhekeskeisyys. Kasvojen karvoitus mieheyden merkinä on oikeastaan vain pieni sivujuonne suuremmassa keskustelu- ja kirjoittelukulttuurissa, jonka piiriin ajauduin tutkiessani mieheyden esittämisen tapoja sekä ns. suomalaisen miehen kriisiä.¹³³

Internetin miesasiasta kirjoittelijat ovat sekalainen ryhmä ihmisiä, joista osalla voi olla perusteltuja sukupuolten tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä ja pyrkimyksiä. Suuri ja äänekäs osa on kuitenkin sekalainen sakki anonyymeja huutelijoita, ”trollaajia” ja huomionhakijoita, jotka käyttävät miesasiaa yhtenä keinona tahalliseen provokaatioon nettikeskusteluissa. Heihin viitataan selkeyden vuoksi tästä eteenpäin ”miesasiamiehinä”. Nämä henkilöt tuskin jakavat kaikilta osin yhteistä maailmankuvaa, mutta heitä yhdistää miesten oikeuksien peräänkuuluttaminen ja ”puolustaminen” feminismin kovaäänisellä vastustamisella ja arvostelulla, sekä argumentti naisten oikeuksien ja tasa-arvon ”liian pitkälle” etenemisestä miesten hyvinvoinnin kustannuksella.

¹³³ Suomalaisen miehen kriisi on ollut julkisen keskustelun ja miehille suunnattujen elämänhallintaoppaiden toistuvana aiheena ainakin 1960-luvulta lähtien. Sen keskiössä on ajatus, jonka mukaan mieskuvan murros ja uudenlaiset mieheyden vaatimukset haastavat perinteisen, suomalaisen mieskuvan ja johtavat joidenkin miesten kohdalla kriisiin, koska heidän edustamansa miehisuus ei enää kelpaakaan sosiaalisella tai yhteiskunnallisella tasolla. Olen käsitellyt aihetta Tampereen ammattikorkeakoulun kuvataiteen koulutusohjelman opinnäytteeni kirjallisessa osiossa *Kuhnuri – suomalaisen miehen representaatioita nykytaiteessa*, joka löytyy Theseus-tietokannasta <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201605168001>>.

Parrankasvua käytetään toisinaan jopa todistusaineistona sukupuolten eriarvoisuuden oikeuttavasta biologiasta, ns. *partameemien* siivittämänä. Paneudun niihin tarkemmin tuonnempana.

Viime vuosina mainitun kaltainen etuoikeuksiaan korostava ja puolustava, misogynistinen ja syrjivä maskuliinisuus on hyvin tunnistettu ja nimetty ilmiö, englanniksi termillä ”toxic masculinity”. Olen nähnyt sitä teksteissä käännettävän suomeksi ainakin kahdella tavalla: joko toksinen maskuliinisuus tai myrkytetty maskuliinisuus. Suosin jälkimmäistä käännöstä, sillä se kuvaa mielestäni paremmin nykyistä tilannetta. En koe itse maskuliinisuuden sinänsä olevan myrkyllistä tai vaarallista vaan että se muodostuu tietyissä ympäristöissä ja tietynlaisen puheen ja sortavien valtarakenteiden myötä eksklusiiviseksi ja ahtaaksi, syrjiväksi mieheyden hierarkiaksi, joka on haitallinen sekä naisille että miehille puhumattakaan lukuisista muista vähemmistöryhmistä, joiden kustannuksella maskuliinisuuden ideaalia pönkitetään.

Rosa Meriläinen toteaa *Helsingin sanomissa* julkaistussa kolumnissaan myrkytetyn maskuliinisuuden olevan kansainvälinen ilmiö. Hänen mukaansa se on väkivaltainen ja erilaisuutta huonosti sietävä mieskulttuuri, joka pyrkii viestimään, että sen oma tapa olla mies on ainoa oikea ja luonnollinen.¹³⁴ Myrkytetyn maskuliinisuuden asialle vihkiytyneet ovat hanakoita kertomaan kaikkien miesten puolesta, millaisia miehet ovat.

Voima-lehdessä julkaistu kolmen artikkelin sarja kertoo suomalaisessa kulttuurissa esiintyvistä sukupuolittavista käytännöistä ja rakenteista, jotka edesauttavat myrkytetyn maskuliinisuuden rakentumista. Juho Pylvänäinen kertoo etenkin homososiaalisuuden eli tilanteen, jossa ihmisen ystäväpiiri muodostuu pääosin samaa sukupuolta olevista ihmisistä, olevan kupla, johon ihmisiä ohjataan lapsesta saakka opettamalla sukupuolistereotyyppisiä käyttäytymismalleja. Lapset saatetaan jakaa jo päiväkodeissa tyttö- ja poikaporukoihin. Lisäksi mieheksi kasvamiseen Suomessa liittyy erilaisia siirtymäriittejä, kuten autokoulu, ”poikuuden menettäminen” ja etenkin varusmiespalvelus.¹³⁵

¹³⁴ Meriläinen 2018.

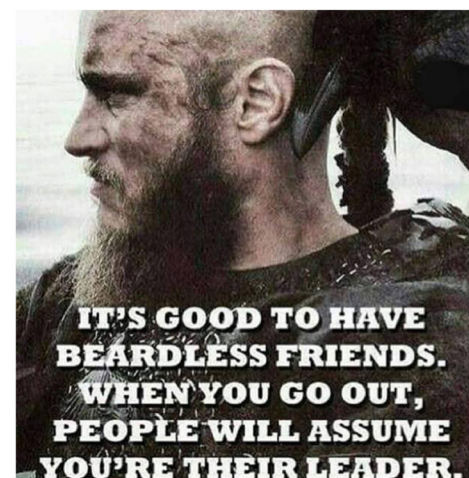
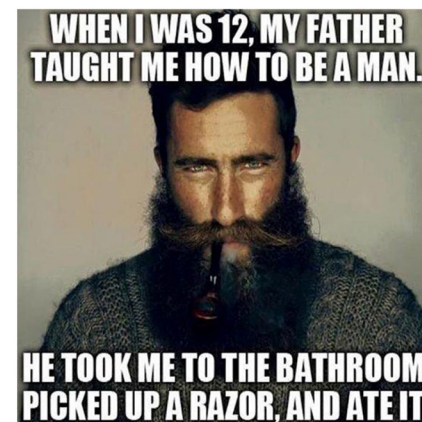
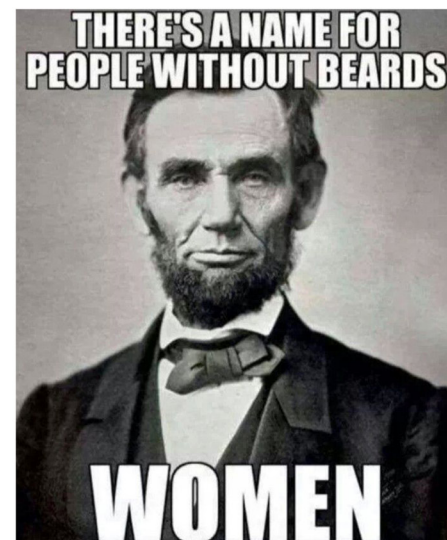
¹³⁵ Pylvänäinen 2018.

Kulttuurisissa odotuksissa miehuus rakentuu myös erottelussa suhteessa naiseuteen, joka mielletään sille vastakohtaiseksi. Pesäeroa naiseuteen ja etenkin homoseksuaalisuuteen luodaan ja vahvistetaan etenkin homososiaalisissa tiloissa ns. pukukoppipuheilla, joissa seksistinen, rasistinen tai homofobinen vitsailu on tavanomaista. Pylvänäisen mukaan miesporukan sisällä vallitsee usein hiljainen hyväksyntä loukkaavan kielenkäytön suhteen, sillä siihen puuttuminen koetaan miehisen siteen rikkomiseksi ja on rinnastettavissa petturuuteen.

Miesasialle vihkiytyneet internetin keskusteluryhmät, blogien tai artikkelien kommenttiosiot ja sosiaalisen median yhteisöt heijastelevat samoja tuttuja rajoittavia, sortavia ja sukupuolittuneita rakenteita sekä dialogissaan että sisällöntuotannossaan. Sukupuolistereotypioihin perustuvan markkinoinnin ja mainonnan ulkopuolelle on syntynyt osin samaa logiikkaa noudatteleva visuaalisen kulttuurin ilmiö, jossa tuotteiden myyminen edistämiseen tähtäävän mielikuvamarkkinoinnin sijaan kaupataan parrankasvatusta, konservatiivista mieskuvaa ja tiukkaa sukupuolierottelua.

Partameemit (engl. Beard meme) ovat internetissä leviäviä kuvatiedostoja, jotka noudattelevat paljolti ulkoasussaan ja sisällössään muita samankaltaisia teksti- ja kuvapohjaisia internet-meemejä. Internet-meemit ovat nykyään oleellinen osa internetkulttuuria. Ne voivat periaatteessa olla mitä vain käyttäjiltä toisille leviäviä sisältöjä, mutta yleisimmät vakiintuneet muodot ovat kuvankäsittelyohjelmilla tehtyjä kuvia, flash-animaatioita tai musiikkivideoita. Internet-meemien tarkoitus on tyypillisesti huvittaa tai naurattaa yleisöään, mutta niitä voidaan käyttää myös reaktioina tai ironisina, jopa poliittisina kommentteina aiemmin jaettuun sisältöön tai keskusteltuun aiheeseen. Nettimeemejä myös muokataan ja varioidaan kun ne liikkuvat internetin välityksellä käyttäjiltä toisille ja tyypillistä onkin, että alkuperäisestä sisällöstä on kymmenittäin, jopa sadoittain eri versioita.

Sana meemi esiintyi ensimmäisen kerran Richard Dawkinsin kirjassa *Geenin itsekkyyks* (1976), jossa se määritellään kulttuurievoluution yksiköksi, ikään kuin biologisen geenin kulttuuriseksi vastineeksi.

Kuva 21

Neljä esimerkkikuvaa partameemeistä. Abraham Lincolnin kuvasta (ylhäältä vasemmalta) alkaen meemien tekstit suomennettuna:

”Parrattomille ihmisille on oma nimensä. Naiset.”

”Kun olin 12, isäni opetti minulle miten olla mies. Hän vei minut vessaan, otti partaterän ja söi sen.”

”On hyvä olla parrattomia ystäviä. Kun menette ulos, ihmiset olettavat, että olet heidän johtajansa.”

”Sinun skinny fit-farkkusi mitätöivät partasi.”

Ja samalla tavalla kuin geenit mutatoituvat lajien lisääntyessä, niin myös meemit muuttuvat kulkiessaan ihmiseltä toiselle.¹³⁶

Törmäsin partameemeihin ensimmäistä kertaa vuonna 2016 etsiessäni parrankasvatukseen liittyviä artikkeleja ja sivustoja. Niiden muoto on tyypillinen internet-meemi: kuvatiedosto nasevalla tekstillä, joka on monesti kärjistetty, härski vitsi. Kuvat ovat usein mustavalkoisia, niissä on parrakkaita miesmalleja tai historiallisia henkilöitä, kuten internet-meemeissä muutenkin usein esiintyvä edesmennyt Yhdysvaltain presidentti Abraham Lincoln. Tekstien vitsaileva elementti keskittyy miesporukoista tuttuun hegemonista maskuliinisuutta ja sukupuolieroja pönkittävään seksistiseen sanailuun, jossa huomio keskittyy parran miehekkyyteen ja seksikkyyteen. Vastaavasti parrattomat miehet rinnastetaan usein naisiin ja lapsiin tai toisinaan seksuaalivähemmistöihin ja heidän miehekkyytensä mitätöidään. Meemeissä otetaan myös kantaa hipster-kulttuurin synnyttämään partamuotiin, jonka irvaillaan olevan väärennettyä tai ansiotonta parrakkuutta, jossa oikeanlaiset miehekkyyden ehdot eivät täyty parrasta huolimatta. Oma lukunsa ovat kuvat seksikkäistä naisista nautinnon ilme kasvoillaan. Näissä kuvatekstit usein julistavat naisten himoa parrakkaita miehiä kohtaan tai parran suomaa nautintoa naisille. Partameemejä jaetaan tyypillisesti ainakin monilla parrankasvuun keskittyvillä sivustoilla ja foorumeilla sekä blogeissa, mutta toisinaan myös parranhoitotuotteita myyvien ja markkinoivien tahojen sivuilla.

Itse koen partameemien ja miesasiamiesten sanallistaman konservatiivisen maailmankuvan ja vaatimusten välisen yhteyden varsin selkeäksi. Meemien vitsit kytkeytyvät suoraviivaisesti osaksi sukupuolittavia vallan rakenteita ja nostavat esiin parran historiaa ja siihen liittyneitä ja yhä olemassa olevia asenteita. Kiinnostavaa minulle on se hätkähdyttävän karski ja tiivis muoto, minkä kuva/teksti-yhdistelmät antavat tälle sanomalle. Yksittäin kuvat tuottavat helposti naurunhörähdyksen omalla absurdilla ja ylikorostuneella sukupuoliasettelullaan, jossa parta muuttuu perinteisen miehisyyden tärkeimmäksi ja ainoaksi mittariksi. Siihen kytkeytyvät kuvissa kaikki

perinteiseksi mielletyn maskuliinisuuden piirteet. Meemien voi nähdä myös parodioivan maskuliinisuuden vaatimuksia ja överiksi vedettyä miehekkyyttä. Monistettuna ja varioituna partameemit sen sijaan kertovat jo jostain muusta kuin pelkästään hurtista internet-huumorista. Niistä tulee parran ja myrkytetyn maskuliinisuuden välisen kulttuurisen yhteyden tuotanto- ja toistomekanismi omassa verkkoympäristössään.

Ajatus parrakkuuden miehisien arvojen ja sukupuolittuneiden valtarakenteiden korostamisesta visuaalista viestintää hyväksikäyttäen ei tietenkään ole uusi, vaan se on ainoastaan kokenut meemeissä uusimman, kenties tiivistetyimmän tulemisensa ajalle ominaisimmalla tavalla. Merkilläpantavaa tarkasteltaessa netin mittavaa partameemiaineistoa on se, miten hauraalta rakennelmalta tämän tyyppiseen maskuliinisuuden kulttuuriin tukeutuva parran ihannointi tuntuu. Kenen partakarvat todella tarvitsevat mieheytensä tueksi näin merkittävän määrän visuaalisia kulttuuriyksiköitä, oman pienen meemiarmeijansa?

4.5 Partamanian tuotteistaminen

2000-luvun alusta lähtien pienimuotoisen manian mittasuhteet saavuttanut partaisuuden uusi tuleminen ei ole jäänyt hygieni- ja kauneudenhoitoalan yrityksiltä huomaamatta. Voin tässä kohtaa myöntyä paljastamaan omankin vessan peilikaappini sisällön, josta suunnilleen puolet on nykyään parranhoitotuotteita. Vielä kymmenen vuotta sitten sieltä olisi tuskin löytynyt parranajokoneen lisäksi yhtäkään putelia tai vahaa tai voidetta, mutta puolustuksekseni voin todeta monien niistä tulleen toisten käsien kautta lahjojen muodossa. Lähipiirin parrakkaalle henkilölle tuntuukin nykyään olevan lähes automaattinen valinta ostaa parranhoitotuotteita merkkipäivien lähestyessä. (Riippumatta siitä onko henkilö oikeasti ilmaissut kiinnostustaan ulkonäkönsä ja karvojensa huoltoon.) Partainnostuksen tuotteistaminen onkin ollut niin ripeää ja tehokasta, ettei enää 2010-luvun loppupuoliskolla tulisi mieleenkään kysyä, pärjäsiikö kenenkään parta aiemmin ilman kymmentä erilaista vaahtoa, vahaa, voidetta, kampaa tai shampooa?

Mutta pelkkä partatyö ei silti tunnu olevan riittävä miehekkyyden merkki, jos tarkastelee parranhoidotuotteiden ja -palveluiden markkinointia ja graafista suunnittelua. Partaoppaita, (miesten päihin keskittyneitä) parturiliikkeitä ja partatuotteita yhdistää kaikkia pidättäytyminen perinteisen maskuliinisuuden mielikuvaa tukevista kuvastoista ja ilmaisuista, (sukupuolieroja korostavissa) sutkauksissa ja huumorissa, maanläheisiä värejä ja murrettuja sävyjä suosivassa visuaalisessa ilmeessä ja eleganttia, herrasmiesmäistä konservatiivista tyyliä suosivissa mallikuvissa ja mainoksissa. Eräitä esimerkkejä parranhoidotuotteisiin helposti yhdistettävistä visuaalisista valinnoista ovat ns. metsuri-tyyli, tweedkankaan kuvioinnit, juuttisäkit ja värjäämättömät pahvipakkaukset, villiin länteen ja cowboy-kulttuuriin viittaava estetiikka, vanhanaikaiset kirjasintyypit, minimalismi, mustavalkoisuus ja pelkistetyt piirrokset, eläinhahmoista ainakin karhut ja koirat, pääkallot, piiput ja sikarit.

Arto Jokinen puhuu väkivaltaisen maskuliinisuuden merkeistä kirjassaan *Panssaroitu maskuliinisuus* (2000). Mies tai nainen voi representoida väkivaltaista maskuliinisuutta olematta väkivaltainen kiinnittämällä itseensä miesten väkivaltakulttuuria konnotoivia merkkejä. Ne voivat olla vaikkapa nahkavaatteita, maihinnousutakkeja, tatuointeja tai pääkallosormuksia. Jokinen purkaa alakulttuureissa ja pukeutumisessa esiintyvän pääkallosymbolin semioottisia merkityksenantoja yhdysvaltalaisen filosofin C.S. Peirce'n kolmiomaisen merkitysmallin mukaan.¹³⁷ Esimerkkinä käytettävän sanan ”pääkallo” merkitys on kyseisen sanan visuaalinen ja akustinen kuva. Sanan ”pääkallo” denotaatio on lihaton, nahaton ja karvaton kallo, mutta sen konnotaatio viittaa kuolemaan ja väkivaltaan. Konnotatiiviset merkitykset perustuvat kulttuurisiin konteksteihin. Silti useimmissa kulttuureissa pää symboloi ihmistä ja pääkallo vastaavasti symboloi kuollutta ihmistä. Se on ikivanha pelote, joka elää merirosvojen pääkalloilipuista jengitunnuksiin.

¹³⁷ Semioottisissa merkityksenantomalleissa puretaan merkityksiä tuottavia rakenteita. Peirce'n mallissa erotellaan kolme rakenteellista osaa: merkki, merkitys ja kohde. Merkkejä ovat mm. sana, kuva tai teko. Merkit viittaavat itsensä ulkopuolella olevaan kohteeseen ja antavat kohteelle tietyn (tulkinnanvaraisen) merkityksen. on merkityksellistämistä eli viittaussuhteesta. (Jokinen 2000, 232–234.)

Kuva 22

Partatuotteiden ja -palveluiden visuaalista kieltä.

Partavahapurkin kannessa komeillessaan väkivallasta kielivä kallo kykenee vielä kohoamaan astetta maskuliinisemmaksi kasvattamalla leukaluihinsa muhkean parran.

Partatuotteiden ja -palveluiden markkinoinnissa rakennettava mieskuva noudattelee hyvin suoraviivaisesti populaarikulttuurin herooisien, vapaiden ja maskuliinisten miesten malleja. Ilmiselvän tuuheapartaisen ja voimakkaan metsurin lisäksi kuvaan mahtuu villi rokkari naisineen ja moottoripyörineen, reissussa rähjäntynyt cowboy saluunatappeluineen, sekä myös rikas ja charmantti uhkapeluri drinkki kourassa ja sikari suussa. Elokuvista tuttujen arkkityyppisten sankarien (ja pahiksien) kasvoille on istutettu miehisen unelmoinnin mahdollistava tumma ja tuuhea kokoparta, joka Sinun on saatava kasvattaa juuri nyt ollaksesi todellinen mies – ei puhettakaan, että vaahtoja, öljyjä ja vahoja nielevissä partahaaveissasi olisi mitään turhamaista saatikka naismaista. Se on keritty äärimmäistä tarkkuutta noudattaen pois partamarkkinoinnin mustavalkeasta, rohkeasta ja reteästä äijähuumorin siivittämästä maailmasta, jossa sijaa epäroinnille tai mieheydessä epäonnistumiselle ei ole.¹³⁸ Lapsuuden pyssysankarit ja lyriikoiden maailmantähdet elävät nyt miesten parturiliikkeiden sisustuksessa, joka tuntuu olevan täydempi kuin koskaan aiemmin.

Monet parrankasvatusmaniaa tuotteistaneet tahot rakentavat visuaalista markkinointiaan johdonmukaisesti väkivaltaista maskuliinisuutta konnotoivia merkkejä hyödyntäen. Jokinen mainitsee että perinteisiä maskuliinisia merkkejä on mahdollista myös merkityksellistää uudelleen: niitä voi purkaa, niillä voi leikkiä, niitä voi sumentaa ja hämmentää.¹³⁹ Partaisuuden mukanaan tuomaa mieheyden painolastia voisi siis myös keventää esittämällä väkivaltaisesta maskuliinisuudesta viestiviä merkkejä toisin. Toistaiseksi tämänkaltaiset kyseenalaistavat, leikkisät tai hämmäntävät (mieli)kuvat parrankasvatustuotteiden visuaalisuudessa ovat lähinnä harvinainen poikkeus sääntöön.

5 Parta identiteetin rakentajana

Identiteetti. Minä itse. Luonnollisena. Ryhmässä ja yksilönä. Partani palasena kokonaisuudesta. Yhteentuoja. Odottajana. Piinallisena. Parantavana. Rähjäisenä. Lämmittävänä. Ihailtuna. Pilkattuna. Pyhänä. Omana.

Tässä luvussa puhun henkilökohtaisesta partasuhteesta, muiden ja vähän omastanikin. Partaan muodostuu monesti sitä vahvempi kiintymyssuhde mitä pidempään sitä on kasvattanut eikä monikaan partasuu luovu parrastaan vapaaehtoisesti edes sosiaalisen paineen alla. Mainitsen uskonnon suhteesta partaan muutamien isoimpien uskontokuntien osalta, mutta pidättäydyn syvällisemmästä teologisesta tulkinnasta. Käsittelen parran ja viiksien merkitystä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille lyhyesti muutaman näkökulman kautta sekä esittelen karhut, homo- ja bimiesten alakulttuurin, jossa kehon karvoituksella on iso merkitys. Luvun lopuksi haluan vielä pysähtyä puhumaan yhdestä merkittävästä partasuhteesta eli transmiesten sukupuolenkorjausprosessin myötä alkavasta karvankasvusta. Merkittäviä partasuhteita ja syitä kasvattaa ja pitää partaa löytyy niin paljon kuin on parrankasvattajiakin. Erilaisista lähtökohdista huolimatta meitä turpajouhienviljelijöitä tuntuu yhdistävän tietty solidaarisuus, johon liittyy ainakin vilpiton ihailu toisen partakasvustoa kohtaan. Machoinkin karpaasi ottaa yleensä auliisti kehut vastaan mikäli ne koskevat hänen omaa partavauvaansa.

¹³⁸ Myönnettävä on että löytyy osasta partatuotteista toisinaan myös runsaasti itseironiaa, ja välillä jopa parran pehmeämpiä, isällisempiä mielikuvia korostavaa mainontaa.

¹³⁹ Jokinen 2000, 240.

5.1 Henkilökohtaisesti, sinun partasi

*Cool, tyylikäs, erottuva, runollinen, maskuliininen, voimakas, majesteettinen, kiva, hurmaava, elämäniloinen, mielikuvituksellinen, arvokas, karkea, (über)miehekäs, hiljainen, harva, lämmin, laiska, paksu, pehmeä, pörröinen, ilmestys, hoitamaton, huoliteltu, hyvännäköinen, ihan okei, kaunis, helppohoitoinen, ihana, (sika)siisti, läikikäs, ohut, kotoisa, vapaa, yksinkertainen, mahtava, osa minua, villi, gorilla, vapaamuotoinen, utelias, luonnollinen, arvovaltainen, dandy, tamagotchi, akateeminen, motoristi, vallaton, rakas, tonttu, (vähän) vaarallinen, viisas, aito, jeesus, jyrkeä, hullu, rento, eksentrinen, ripaus cowboyta, (rakas) ystävä, viikinki, inspiroiva, hard rock, metal, terapeutin, sielukas, luodinkestävä, mukava, nalleni, mäyrä...*¹⁴⁰

Näin värikkäästi Axel Naverin, Eric Thorssonin ja Anders Bergstedtin *Partakirjaa* varten haastatellut miehet kuvailivat partaansa. Vastauksista päätellen lienee selvää, että parran ja kantajan välille muodostuu varsin persoonallinen ja henkilökohtainen suhde. Parta voidaan nähdä tyylikkäänä, persoonallisena lisänä ulkonäköön, kapinallisena, laiskuutena, miehisyyden lisääjänä, lemmikkinä, taiteellisenä tai esteettisesti miellyttävänä, ryhmään kuulumisen merkinä, hoitavana ja terapeutinena, lämmittimenä, jne. (listaa voisi jatkaa loputtomiin...) Parta voi toimia melkein minä vain sen haluaa nähdä. Syitä kasvattaa kasvoihin karvoja on yhtä paljon kuin on partasuhteitakin.

Yksi 2000-luvulla tehokkaasti naamakarvoitusta lisännyt syy on hyväntekeväisyys. Australiassa 2003 perustettuun kansainväliseen hyväntekeväisyyskampanjaan Movember (tai No-Shave November) osallistuvat miehet kasvattavat itselleen viikset aina marraskuun ajaksi. Monille miehille Movemberin kaltainen tapahtuma on antanut sosiaalisesti

hyväksyttävän syyn alkaa kasvattaa kasvokarvoitusta ja ehkä jopa jatkaa sitä kuukauden loputtua.

Suhde partaan on mahdollisesti kaikista kehonkarvoitussuhteista erityislaatuisin. On vaikeaa keksiä tai kuvitella samanlaista hoivaa mahdollisine hellittelynimineen muiden kehonkarvojen kohdalle. Parran kautta voidaan myös viestiä intiimiä kiintymystä. Isä saattaa istuttaa poikaansa parran siemeniä hieraisemalla partaista poskeaan tätä vasten. Toiminnan hiljaisena toiveena tietenkin on, että pojasta kasvaa oikea(nlainen) mies aikuistuttuaan. Mutta samalla se mahdollistaa intiimin, fyysisen läheisyyden tavalla, jota ei synny kaikissa isä-poika-suhteissa luonnostaan.¹⁴¹ Ihminen kiintyy myös hiuksiinsa vahvasti ja niidenkin sukupuolinen kytkös on kiistämätön, sillä monissa kulttuureissa naisen hiusten pituus on hänen naisellisuutensa mittari. Nuorena kaljuuntumista voi pitää traagisena menetyksenä huolimatta sukupuolesta. Geenipohjasta riippuen kaljuus odottaa väijäämättä lukuisia miehisen kehon kantajia, mutta silti siihen saattaa liittyä vahvoja häpeän tunteita. Tässäkin parran ja hiustenlähdon suhde muuttuu kiinnostavaksi, sillä monet tukastaan luopumaan joutuneet saattavat siirtyä sen sijaan kasvattamaan partaa.

Partoja ihaillaan ja niiden kautta koetaan yhteenkuuluvuuden tunnetta, mutta niistä myös naljaillaan, ja toisinaan niitä pilkataan avoimesti. Yle teetti vuonna 2018 parrakkaille miehille kyselyn, jossa kartoitettiin kokemuksia parran kanssa elämisestä. Useimmissa vastauksissa kerrottiin parran vaikeuttavan syömistä ja juomista sekä mainittiin kiinnitakertumisen riski ja ilkeä kuittailu, jota kuultiin etenkin työkavereilta. Silti monet miehet sanoivat luopuvansa parrasta vasta pakon edessä.¹⁴² Kyselyn mukaan yleisimpiä partaan liittyviä huutelunaiheita työpaikalla ovat viittaukset (islamisti)terroristeihin, joulupukittelu ja moottoripyöräkerhon tai rikollisjengin jäseneksi rinnastaminen. Kyselyssä haastatellut miehet ovat ihmetelleet, miksi juuri parta tuntuu olevan yleisesti hyväksyttävä syy arvostella ja pilkata toisen ulkonäköä.

¹⁴¹ Usein perhesuhteissa äidin ja pojan väliset hellyydenosoitukset koetaan helpommiksi ja luonnollisemmiksi. Fyysinen yhteys lapseen syntyy äidillä usein jo imettämävaiheessa.

¹⁴² Krautsuk 7.4.2018.

¹⁴⁰ Naver, Thorsson & Bergstedt 2013, 13-175.

Ylen haastatteleva evoluutiobiologian dosentti Markus J. Rantala pitää asiaa yksinkertaisesti ulkonäkökilpailuna, jossa toisen ulkoasu koetaan maskuliinisemmaksi kuin oma ja tilannetta tasataan kohdistamalla partaan negatiivista huomiota. Hän rinnastaa tilanteen naisten keskinäisiin ulkonäkökilpailuihin, joissa saatetaan haukkua toisia lihaviksi. Tästä huolimatta monet kyselyyn vastanneista miehistä korostavat, etteivät uhraa partaansa työpaikalla viihtymisen vuoksi, päinvastoin.

En tee uhrauksia. Parta on miehekäs ja karismaattinen. Se on osa minua, ja pidän siitä ihan liikaa, jotta suostuisin sitä muokkaamaan tai leikkaamaan sen pois.

(Vastaus Ylen teettämään partakyselyyn 2018.)¹⁴³

Itse en ole kokenut koskaan mainitun kaltaista nimenomaan partaan kohdistuvaa arvostelua, mutta voin allekirjoittaa kaikki syömisen sotkuisuuteen liittyvät kommentit. Oma partasuhteeni ei alkanut muoti-ilmiönä, vaan se on rakentunut läpi koko nuoruusiän ja aikuisuuden – välissä on ollut myös karvattomia ajanjaksoja. En muista isäni ikinä esiintyneen (muutaman päivän sänkeä mainittavammin) partaisena, joten kotoa en ole liiemmin saanut parrankasvatusprojektiini inspiraatiota. Kuitenkin sisälläni on kytynyt vahva halu karvaistaa leukapieliäni. Ensimmäisiä teininä putkahtaneita partahaivenia muistan odottaneeni suurella hartaudella. Vielä lukiossakaan parrankasvuni ei ollut kuin hataria värjittömiä karvoja siellä täällä pitkin leukaa, mutta en hennonut ajella niitä kuin poikkeustapauksissa.¹⁴⁴ Aloin ylioppilaaksi kirjoitettuani hitaasti mutta varmasti kasvattaa partaa haaveenani omistaa joku päivä täysi, tumma ja pörröinen, ”profeetallinen” turpapuska. Alkuperäisten kuvitelmiäni karvaista naamanlämmittäjää en ole vieläkään saavuttanut, mutta parran kanssa elämisestä on muodostunut moniulotteinen suhde, jossa on huonot ja hyvät päivänsä – toisinaan myös täysiä välirikkoja sileäksi ajamisen muodossa. Partani on kuitenkin sitkeä, enkä ole luovuttamassa ihan helpolla sen suhteen.

Koskin partaani päivän päätteeksi. Se tuntui kovalta ja koppuraiselta. Jotenkin se tuntui ikäänkuin vastalauseelta, minun tulisi uhrata aikaa ja pehmentää se jälleen myötämieliseksi.

(Merkintä partapäiväkirjastani 6.2.2018.)¹⁴⁵

5.2 Pyhä parta

Monet uskonnolliset yhteisöt ottavat kantaa jäsentensä kasvojen karvoitukseen. Usein säädökset seurakunnan jäsenten kasvojen karvoituksesta perustuvat uskontokunnan pyhiin teksteihin tai muihin yhteisön ohjesääntöihin. Sekä juutalaisten, kristittyjen, että sikhien historiassa parrasta on käyty toisinaan tiukkaakin keskustelua. Uskonnon teorian, eli sen mitä uskonnolliset auktoriteetit sanovat, ja uskovaisten tekojen välillä on kuitenkin aina ollut mittava ero.

Juutalaisuuden partasäännökset perustuvat suurilta osin Kolmanteen Moosekseen kirjaan 19:27, jonka mukaan partaa ei saa leikata veitsellä, jollaiseksi lasketaan myös partahöylä. Partahaivenien saksiminen taas on ollut sallittua jo n. 1500 vuotta. Tämän pohjalta monet rabbit sallivat myös partakoneen. Ne voi laskea saksiksi, koska teriä on useampia ja ne heiluvat toisiaan vasten.¹⁴⁶ Parran ja hiusten käsittelyyn liittyä lisäksi muitakin sääntöjä, kuten karvoituksen poistamisen kieltä kolmenkymmenen päivän ajan läheisen kuolemasta, kolmena kesäviikkona ja seitsemänä pääsiäisen jälkeisenä viikkona. Eri puolilla maailmaa juutalaisyhteisöillä on erilaisia näkemyksiä siitä, miten tarkasti sääntöihin suhtaudutaan ja mitä parrakkuus edustaa, mutta ainakin Israelissa viesti on selvä: henkilöä, joka ei leikkaa partaansa, pidetään automaattisesti uskonnollisempana kuin siloposkista juutalaisveljeään. Parran uskonnollinen status vaikuttaa myös niihin, jotka ovat maallistuneet, ja kaikista uskonnollisimmat ortodoksijuutalaiset ovat luonnollisesti kaikkein partaisimpia.

¹⁴³ Krautsuk 7.4.2018.

¹⁴⁴ Esimerkiksi cosplay-harrastusta tai vanhojen tansseja varten.

¹⁴⁵ Pidän partapäiväkirjaa alkuvuodesta 2018 tutkiakseni tarkemmin omaa suhdetta partaani.

¹⁴⁶ Naver, Thorsson & Bergstedt 2013, 158.

Juutalaisuuden kolme parrakasta patriarkkaa eli Abraham, Iisak ja Jaakob ovat yhteisiä kristinuskolle ja islamille. Silti partakäsitykset vaihtelevat suuresti. Kristinuskon suhde kasvojen karvoihin on ollut takkuinen, eikä *Uuteen testamenttiin* varsinaisesti sisälly selkeitä ohjeita, joita noudattaa. Kristinuskon papit ovat sen sijaan tarpeen vaatiessa ottaneet kantaa karvoitukseen tukeutumalla *Vanhaan testamenttiin*. Toisinaan parran tarkoitus oli vain erottaa uskonnonharjoittajat muista uskonnoista, kuten keskiajalla kun kristityt papit ajelivat kasvonsa erottuakseen Iberian niemimaan parrakkaista muslimeista.¹⁴⁷ Vielä nykypäivänakin eri kristillisillä ryhmillä ja opeilla on omat tapansa suhtautua parrakkuuteen. Esimerkkeinä voidaan mainita vaikkapa kreikkalais-ortodoksiset papit, jotka yhä edelleen ovat parrakkaita, sekä amishit, joille partaan kajoaminen on jotain äärimmäisen häpeällistä.

Profeetta Muhammadilla oli parta, joten islamin sisällä tuntuu itsestäänselvältä, että häntä seuraava uskovainen pitää partaa. Teologisen pohdinnan mukaan Muhammad antoi täsmälliset ohjeet elämäntavoistaan, joihin parranajo kuului, erottaakseen muslimit zarahustralaisuuden polyteisteistä, joiden papeilla oli pitkät viikset. Muhammadin elämän jälkeen alkoi neljän sunnimuslimilaisen lakikoulukunnan sisällä ilmetä erilaisia suhtautumistapoja, joista jotkut vaativat parran pitämistä täsmälliseen kämmenen pituisena ja toiset taas sallivat parran ajamisen vain lääketieteellisistä syistä. Nykyäänkin spektri on laaja: jyrkimmin suhtautuvat ne, joiden mielestä Muhammadin elämäntapaa tulee seurata kirjaumellisesti (eli parta on pakollinen) ja lievimmin ne, jotka soveltavat profeetan sanojen ja tekojen taustalla olevia periaatteita nykyoloihin. Joidenkin muslimiteologioiden mielestä parralla ei itse asiassa ole juurikaan merkitystä.¹⁴⁸ 2001 syyskuun 11. päivän Yhdysvaltain terrori-iskujen jälkeen ovat monet länsimaalaiset alkaneet yhdistää mustan pitkän parran islamismiin, vaikka tosiasiasa islamissa parralla ei ole poliittista latausta. Se on vain tavallinen, kulttuurinen tapa ja osoitus siitä, että henkilö on uskova muslimi.

Sikhiläisyydessä parta on pakollinen kaikkein hartaimman lupauksen antaneelle vähemmistölle. Viisi K:ta eli viisi pyhää symbolia¹⁴⁹ velvoittavat seuraamaan kaikkia elämisen sääntöjä, joista yksi on *Kesh*, tapa jättää kehon karvat ajamatta ja verhota päälleen hiukset turbaanilla. Parranajo nousee sikhiläisyydessä yhtä synnilliseksi asiaksi kuin inesti.¹⁵⁰ Sikhiläisyyden syntyessä pohjoisessa Intiassa parta muodostui symboliksi, jolla erottautua hindulaisista askeetikoista ja rituaalisesti itsensä ajelevista bramiineista. Parta luo vahvan kytköksen sikhi-identiteettiin, vaikka nykyään monet ulkomailla asuvat sikhit saattavatkin ajella sen käytännön syistä. Hindulaisuudessa ja buddhalaisuudessa ei ole selkeää ”partaoppia” tavallisille uskovaisille, mutta buddhalaisten munkkien oletetaan ajelevan hiuksensa ja muikin pääkarvoituksensa merkinä siirtymisestä munkkielämään. Partahöylä onkin yksi harvoja asioita, jonka munkki saa omistaa.

5.3 Karhut ja karvaisuuden tavoittelu

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen suhde omiin ja toisten karvoihin tai karvattomuuteen on myös oma lukunsa. Siihen liittyvät paitsi oman aikansa kauneusihanteet ylipäättään, myös homoseksuaalisen tai transidentiteetin muodostuminen ja emansipaatio.

Esimerkiksi Tom of Finlandin eli Touko Laaksosen (1920–1991) suosittujen homoeroottisten piirrosten liioitellun pumpatut lihaskimput ovat useimmiten kehoiltaan kiiltävän karvattomia, mutta kantavat usein kasvoillaan tuuheita mustia viiksiä. Suhteellisen harvoissa kuvissa

¹⁴⁹ Viisi K:ta (Punjabiksi ਪੰਜ ਕਰਾਰ Pañj Kakār) ovat *Kesh* (leikkaamaton karva), *Kanga* (puukampa), *Kachera* (täyspuuvillainen solmittava alusvaate), *Kara* (rautainen rannerengas) ja *Kirpan* (puolustautumiseen käytettävä rautatikari). Guru Gobind Singh Ji on käskennyt Khalsa Sikhejä kantamaan mukanaan näitä viittä asiaa kaikkina aikoina osoituksena sikhiläiselle elämäntavalle omistautumisesta ja puhtaudesta. (Sikhiwiki)

¹⁵⁰ Guru Gobind Singh Ji selitti syyn tälle Amrit Sanchar-riitissä 1699: ”My Sikh shall not use the razor. For him the use of razor or shaving the chin shall be as sinful as incest. For the Khalsa such a symbol is prescribed so that his Sikhs can be classified as pure.” (Sikhiwiki)

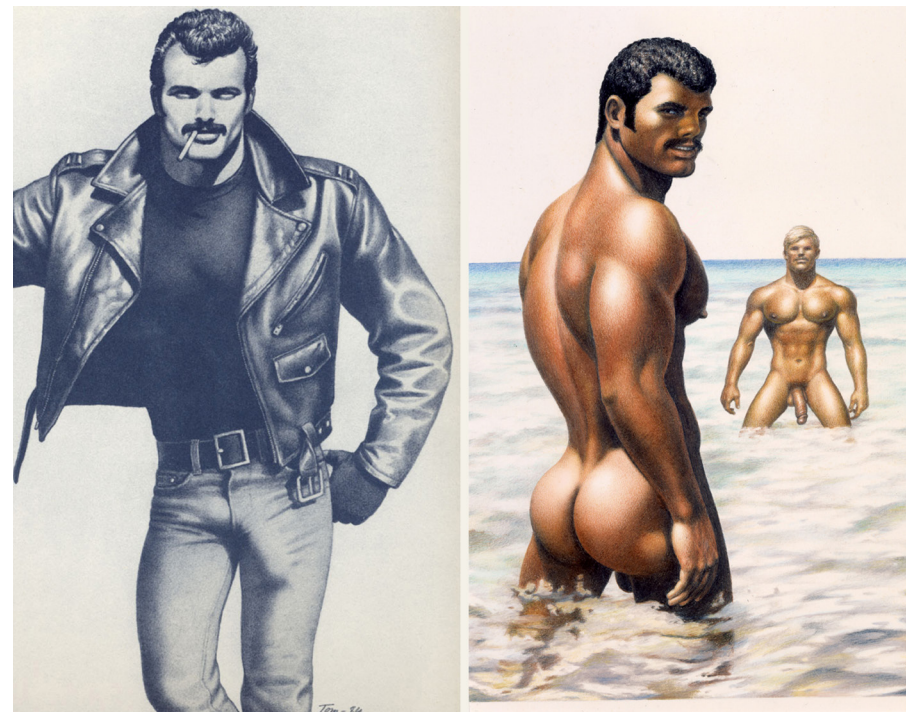
¹⁴⁷ Naver, Thorsson & Bergstedt 2013, 159.

¹⁴⁸ Naver, Thorsson & Bergstedt 2013, 160.

nähdään kuitenkin muunlaisia kasvokarvoituksen tyylejä, esim. puoli- tai kokopartaa. Itseasiassa Tomin kuvien leviämisen kautta vahvistuneen nahka-asuihin, uniformuihin ja niihin liittyviin eroottisiin fetisseihin keskittyneen homoidentiteetin ja viiksimallin välillä on selkeä yhteys, mikä on vieläkin tunnistettavissa. Identiteettiään etsivät homoseksuaaliset miehet saivat viiksien kuvallisista representaatioista kaipaamansa koodin. Mikäli henkilö ei ollut ilmiselvästi tiukkaan nahkaan puettuna kiireestä kantapäähän, saattoivat viikset toimia tiettyinä indikaattoreina paitsi mahdollisesta homoseksuaalisuudesta myös seksuaalisesta fetissistä tai kiinnostuksesta nahkauniformuihin. Viiksimallin popularisoi viimeistään edesmennyt kuuluisa Queen-yhtyeen laulaja Freddie Mercury.

MSC Finland - Tom's Club on Tom of Finlandin mukaan nimetty suomalainen fetissijärjestö mm. nahasta, kumista ja uniformuista kiinnostuneille miehille. Heidän verkkosivuillaan kirjoitetaan, että Touko Laaksosen taiteen tärkein ominaisuus on sen tarjoama uusi, voimakas, itsestään ja seksuaalisuudestaan ylpeä homoroolimalli. Yhä edelleen sivuilla todetaan etteivät Tomin hahmot ole ”naisellisia kikattajia” tai ”onnettomia surkimuksia” vaan *lihaksikkaita ja onnellisia miehiä* – seikka, jonka voi nähdä leimaavan yhä edelleen hypermaskulinisoitunutta homokulttuuria.¹⁵¹

Karhuiksi identifioituvien homo- ja bimiesten liike syntyi 1980-luvun lopulla Yhdysvalloissa. Homokulttuurissa vallinneet kapeat ulkonäkönormit, jotka korostivat nuoruutta ja hoikkia vartaloita, vieraannuttivat osan seksuaalivähemmistöihin kuuluvista miehistä.¹⁵² Syntyi tarve ryhmittymälle, jossa tiukat ulkonäkövaatimukset eivät olisi keskiössä ja jossa toisenlaisesta kehonkuvasta pitävät miehet saattaisivat tavata toisiaan ja solmia suhteita. Karhuliikkeessä ikä- ja ulkonäkövaatimuksia tärkeämmiksi nostettiin toisten kunnioittaminen ja toverillisuus. Karhualakulttuurin haluttiin olevan aidosti yhteisöllinen pinnalliseksi koetun homokulttuurin sijaan. Nykyään mielikuvat karhuksi lukeutuvasta miehestä ovat helposti keski-ikäinen, karvainen, parrakas ja

Kuva 23

Touko Laaksosen piirros vuodelta 1984 (vas.) ja värikynäpiirros vuodelta 1980.

isomahainen herra. Tosiasiassa karhujen ulkonäkö on yhtä vaihteleva kuin muidenkin seksuaalivähemmistöihin kuuluvien miesten, eivätkä kaikki parrakkaat ja vatsakkaat homomiehet identifioitu karhuiksi. Toisaalta karhuyhteisökään ei ole vapaa ulkonäköpaineista, vaan sen sisälle on muodostunut omia normeja siitä miltä karhun ”tulee näyttää” ja mitkä ovat niitä halutuimpia ja himoituimpia karhumaisia eli maskuliinisia piirteitä, joita yksilön tulee ilmentää.

Homoalakulttuureille tyypilliseen tapaan myös karhukulttuuriin on kehittynyt oma slangisanastonsa, jolla karhuiksi itsensä mieltäviä voidaan tyypitellä vielä tarkemmin ja erilaiset kehot (ja mahdollisesti niiden painoarvo) voidaan jakaa leikkimielisesti mm. eläinlajien mukaan.

¹⁵¹ MSC Finland - Tom's Club -järjestön kotisivut.

¹⁵² Setan sateenkaarisanasto 2016.

Näitä ovat mm. *Polar Bear* (jääkarhu) eli vanhempi karhu, jonka parta ja kehonkarvoitus on pääasiassa harmaata tai valkoista, *Cub* eli karhunpentu on karhua nuorempi ja tyypillisesti keholtaan pienempikokoinen (mutta ei silti laiha). Karhun ”alalajeiksi” luetaan *Wolf* (susi), karvainen, mutta normaalipainoinen mies (nimitys viittaa myös seksuaaliseen saalistukseen) ja *Otter* (saukko), joka on karvainen mutta hoikka.¹⁵³ Gainer-kulttuurista eli lihavuusfetisisteiltä ovat käytössä ainakin termit *Chub* (pullukka) eli ylipainoinen henkilö ja *Chaser* (jahtaaja) eli ylipainoista seuraa etsivä laihempi henkilö.

Karhukulttuurista levinneet kehon kokoa ja karvaisuutta ilmaisevat eläinvertaukset ovat tätä nykyä laajemminkin homoyhteisön käytössä. Karhuliike alkoi tarpeesta irrottautua ahtaista ja pinnallisista ulkonäkövaatimuksista ja ryhmittäytyä uudelleen toveruuden ympärille hyväksyvässä ilmapiirissä, mutta paradoksaalisesti se on onnistunut luomaan uuden ja vielä entistä tarkemmin kehoja määrittelevän ja preferenssejä ohjaavan lokeroititavan. Toki myös karhujen tyypittelyyn mahtuu aimo annos huumoria ja itseironiaa, mutta se osoittaa ainakin selkeästi sen että *karvoihin on tosiaan katsominen* – ainakin karhuille suunnatuissa deittisovelluksissa.

Vastaavasti karvoituksen ja parran ympärille on keskittynyt seuranhakupalveluja nyt myös heterojen sinkkumarkkinoilla. Vuodesta 2014 toiminut Bristlr mainostaa olevansa partojen Tindr, joka yhdistää ”parranomistajat ja heidät, jotka haluavat hivellä partoja.”¹⁵⁴ Parrasta seuranhaun pohjana tulee näin sukupuolisen kanssakäymisen keskipiste. Sen luonne alkaa kaiken huomion (ja mahdollisien hivelyjen ja hyväilyjen lisäksi) ansiosta muistuttaa yhä enemmän seksuaalista fetissiä. Ryhmittyykö tulevaisuudessa partafetissin ympärille mahdollisesti myös oma seksuaalinen vähemmistönsä? Kiinnostavasti *pogonofili*¹⁵⁵ viittaa parranrakastajan lisäksi myös henkilöön, joka tutkii partoja.

¹⁵³ Hollywood 20.11.2017.

¹⁵⁴ ”Connecting those with beards to those who want to stroke beards.” (Bristlr)

¹⁵⁵ Yhdistelmä muinaisreikan sanasta ”πόγων” (pōgōn, suom. parta) ja latinan päätteestä -phila, joka tulee muinaisreikan sanasta ”φιλος” (philos, suom. rakas, rakastettu).

5.4 Passing as a male

Monille transmiehille testosteronihoitojen mahdollistama parrankasvu on tärkeä osa sukupuolenkorjausprosessia ja edustaa erityistä, tärkeää vaihetta henkilön mieheyden sosiaalisen tunnustamisen kannalta. Parrakkuudesta muodostuu yksi osatekijä miehenä nähdyn tulemisessa, jota kutsutaan yleisesti englanniksi termillä passing as a male, miehestä käyminen tai ehkä oikeammin mieheksi tunnistettavuus.¹⁵⁶ Se on taso, jossa ihmisen ulkoinen keho ja olemus aletaan yhteiskunnallisella tasolla ja arkipäiväisissä sosiaalisissa kanssakäymisissä luokitella mieheksi ikään kuin automaattisesti, kyseenalaistamatta. Kasvokarvoituksen voi jopa katsoa olevan identiteetinrakennustyökaluna transmiehille tärkeämpi kuin cis-miehille. Kaikkien kasvot eivät tietenkään ala kasvaa karvaa vuosien hormonihoitojenkaan jälkeen, vaan karvaisuus riippuu geeneistä, mutta vanhemmiten ja pidemmän hoitojakson tuloksena karvankasvu on suhteellisen yleistä.¹⁵⁷ Transsukupuolisten keskusteluryhmien perusteella parrat ja viikset vaikuttavat olevan todella yleinen ilmiö, jonka suuri osa transmiehistä käy jossain vaiheessa elämänsä läpi – sitä voi jopa pitää siirtymäriittinä.

Etsittäessä tumblr-kuvablogisivustolta hashtagilla ”ftm beard” merkittyjä päivityksiä, käy lukuisista transmiesten parrankasvatusprosessikuvista ilmi miten tärkeäksi kasvojen karvankasvu todella koetaan. Partahaivenista ja viiksikarvoista koetaan suurta ylpeyttä, sillä ne toimivat yhtenä mittarina myös pitkällisen korjausprosessin ajalliselle kestolle ja testosteronihoitojen vaikuttavuudelle. Kuviin lisätään usein selittäväksi tekstiksi nimenomaan aika, jonka henkilö on ollut testosteronihoidolla – Years on T. Kasvokarvoituksen muutoksia ja verkkaista tihentymistä seurataan ja dokumentoidaan tarkkaan ja

¹⁵⁶ Toisin kuin drag kingit tai muut sukupuolisuuden visuaalisia vihjeitä hyödyntävät esittävät taiteilijat, transmiehet eivät esiinny miehinä, vaan identifioituvat miehiksi ja haluavat tulla tunnistetuiksi miehinä, joten koen että pelkkä ”miehestä käyminen” ei ehkä ole riittävä sana kuvaamaan sitä mikä merkitys asialla on sukupuoltaan korjaavan henkilön identiteetin kannalta.

¹⁵⁷ Point SCC 2015.

uskoakseni kuvista saa myös inspiraatiota ja uskoa oman korjausprosessin etenemiseen. Itselleni näiden kuvasarjojen näkeminen on usein paitsi äärimmäisen positiivista myös liikuttavaa. Näkisin, että parrankasvu viestii näillä kasvoilla paitsi miehekkyyden tunnustamisesta myös selviytymisestä¹⁵⁸ ja omaksi aidoksi itseksi tulemisesta.

On myös paljon niitä, joille parta ei ala kasvaa ollenkaan toiveista huolimatta. Onneksi sänkisen vaikutelman tai tekoparran luomiseen on lukemattomia eri keinoja, joita jaetaan auliisti eteenpäin. Jotkut pyrkivät myös tekoparrassaan karva kerrallaan luotuun täydelliseen illuusioon, toisille riittää puolihuolimaton bileparta tai ohuesti sutaistut kajaaliviikset. Parran tekeminen näyttäytyy valintana, jonka moni haluaa tehdä mahdollisista noloista tilanteista tai epäonnistumisista huolimatta. Usein se, että parran voi tunnistaa tekoparraksi, ei haittaa asianomaista, vaan tärkeämpää on se, mitä se symbolisoi tai tuottaa henkilölle itselleen suhteessa omaan kehoon ja identiteetti prosessiin. Parran luomista voi pitää meikkaamisena, jolloin sukupuolen performatiivisuus korostuu lisää: mieheys todellakin puetaan kasvoille samalla tavalla kuin naiseuskin. Ehostus on myös sukupuolisuuden korostamista.

Mieheksi tunnistettavuus tai miehestä käyminen ei tietenkään ole kaikkien parran kasvoilleen valitsevien tavoitteena transidentiteetistä huolimatta. Naverin, Thorssonin ja Bergstedtin *Partakirjaa* varten haastateltu Orlando Deya Yah Dee identifioituu transihmiseksi ja kertoo parran avanneen hänelle aivan uuden maailman sukupuolen ilmaisuihin. Hän poimii käyttäytymisen piirteitä, vaatteita ja muita ilmiä ylä sukupuolitettujen rajojen, mutta tuntee olonsa mukavimmaksi maskuliinisuutta ilmentävässä vaatekerrassa ja olemisen tilassa. Ulkoiset merkit – vaatetus, housuihin tungettu sukka ja kaikista eniten parta – ovat hänen mukaansa välineitä, joiden avulla voi päästä yhteyteen maskuliinisen kehonkielen ja fyysisen maskuliinisen olotilan kanssa.

Dee Yah Dee kuvailee omaa suhdettaan sukupuolisuuteen seuraavasti:

Minä olen minä, ja kaikki mitä puen päälleni on naamioitumista. Tykkään kaikesta sellaisesta mitä nyky-yhteiskunnassa pidetään maskuliinisena, mutta se mikä on normi tänään, ei ole sitä huomenna. [...] Minusta elämä olisi mielenkiintoisempaa, jos olisi enemmän vaihtelua. Enemmän parrakkaita naisia. En tiedä johtuuko se siitä, että olen ajatellut näitä asioita niin paljon ja että itse viihdyn parrassa, mutta kun näen jonkun jolla on rinnat ja parta, ilahdun ja ajattelen: onpa ihana.¹⁵⁹

Orlando Dee Yah Dee korostaa jokaisen oikeutta valita omat sukupuolen tai identiteetin ilmaisutapansa vallalla olevista maskuliinisuuden ja feminiinisuuden normeista huolimatta. Hän kuvailee olevansa transihminen, joka viihtyy maskuliinisissa vaatteissa, ilmiä ylä ja parrassa, ja jonka käytös voi olla maskuliinista ja/tai feminiinistä. Hän sanoo esiintyvänsä ennen kaikkea sinä ihmisenä, joka on, eikä stereotyyppisenä parrakkaana miehenä kuten aiemmin, aloittaessaan parran kanssa olemisen. Oikeus olla oma itsensä on yhtä tärkeää jokaiselle.

¹⁵⁸ Sukupuolenkorjaushoitoja koordinoivien erityisasiantuntijajäsenien klininen kokemus on, että transsukupuolisen henkilön kehodysforia sekä mahdolliset masennus ja ahdistusoireet saattavat lievittyä oikein kohdistetuilla korjaushoidoilla. (Kärnä 2017.)

¹⁵⁹ Naver, Thorsson & Bergstedt 2015, 148.

Parta taiteellisessa työskentelyssäni

Olen tutkinut mieheyden erilaisia kulttuurisia, sosiaalisia ja visuaalisia ilmenemistapoja osana taiteellista työskentelyäni jo pidemmän aikaa. Kiinnostukseni on kohdistunut etenkin suomalaisuuden ja mieheyden stereotyyppeihin, arkisissa yhteyksissä toistuviin mieheyden diskursseihin, sukupuolitettuihin objekteihin ja sukupuolierottelua tuottavaan ja vahvistavaan mainontaan. Syventyessäni näiden teemojen käsittelyyn ja tutkimiseen, olen havainnut sukupuolisuuden elävän ikään kuin kahdella tasolla: yleisen määrittelyn ja henkilökohtaisen kokemuksen tasolla. Yleisiä merkityksiä miehyydelle ja naiseudelle luodaan eri tasoilla keskusteluissa, kirjallisuudessa, mediassa ja mainonnassa. On olemassa lukuisia diskursseja, joissa tuotetaan jatkuvasti (tahattomasti ja tarkoituksellisesti) sukupuolierottelua hakemalla vastakohtia, jotka määrittävät tai toimivat retorisesti sukupuolieron todisteina. Mainonnassa hyödynnetään tätä luomalla asioiden välille sukupuolittuneesti värittyneitä yhteyksiä, joiden kautta myytävät tuotteet voidaan jaotella kahteen kastiin ja luoda ihmisille tarpeita käyttää sukupuolitettuja tuotteita.

Henkilökohtainen sukupuolisuuden kokemus niveltyy osaksi käsitystä identiteetistä, ihmisyydestä ja omasta kehosta. Koettu sukupuolisuus ei välttämättä millään tasolla toista yleisen sukupuolisen diskurssin luomia mielikuvia ja vaatimuksia mieheyden ja naiseuden esittämisen- ja toteuttamistavoista. Sen sijaan yleisellä tasolla tapahtuvan sukupuolisuuden määrittelyn ja oman yksityisen, kehollisen kokemuksen välillä syntyy helposti ristiriitoja. Tämä sukupuolisuuden kokemisen ja määrittelyn ristiriitaisuus on ydinkysymyksenä ja tutkimuksenkohteena myös omassa taiteellisessa työskentelyssäni.

Samaa kautta myös parta moniulotteisine historiallisine merkityksineen on kietoutunut väijäämättömästi osaksi taiteellista työskentelyä. Erityisesti partaan kohdistuneissa käsityksissä ja kulttuurisissa konventioissa mieskuvan kahtiajakoisuus tulee usein ilmi kiinnostavalla tavalla. Miehenä olemiseen liittyy aina jonkinlainen sosiaalinen performanssi, jossa voi myös epäonnistua. Se, mitä milloinkin onnistuneeseen miehenä esiintymiseen vaaditaan, riippuu täysin sosiaalisesta asemasta, paikasta, tilanteesta ja ajasta. Partaa voi hyvällä syyllä pitää tämän sukupuolittuneen kehonkontrollin yhtenä näkyvimmistä osoituksista. Siksi se ohjasi myös minut katsomaan karvoihini.

6.1 Parta putkahtaa taiteelliseen työskentelyyni

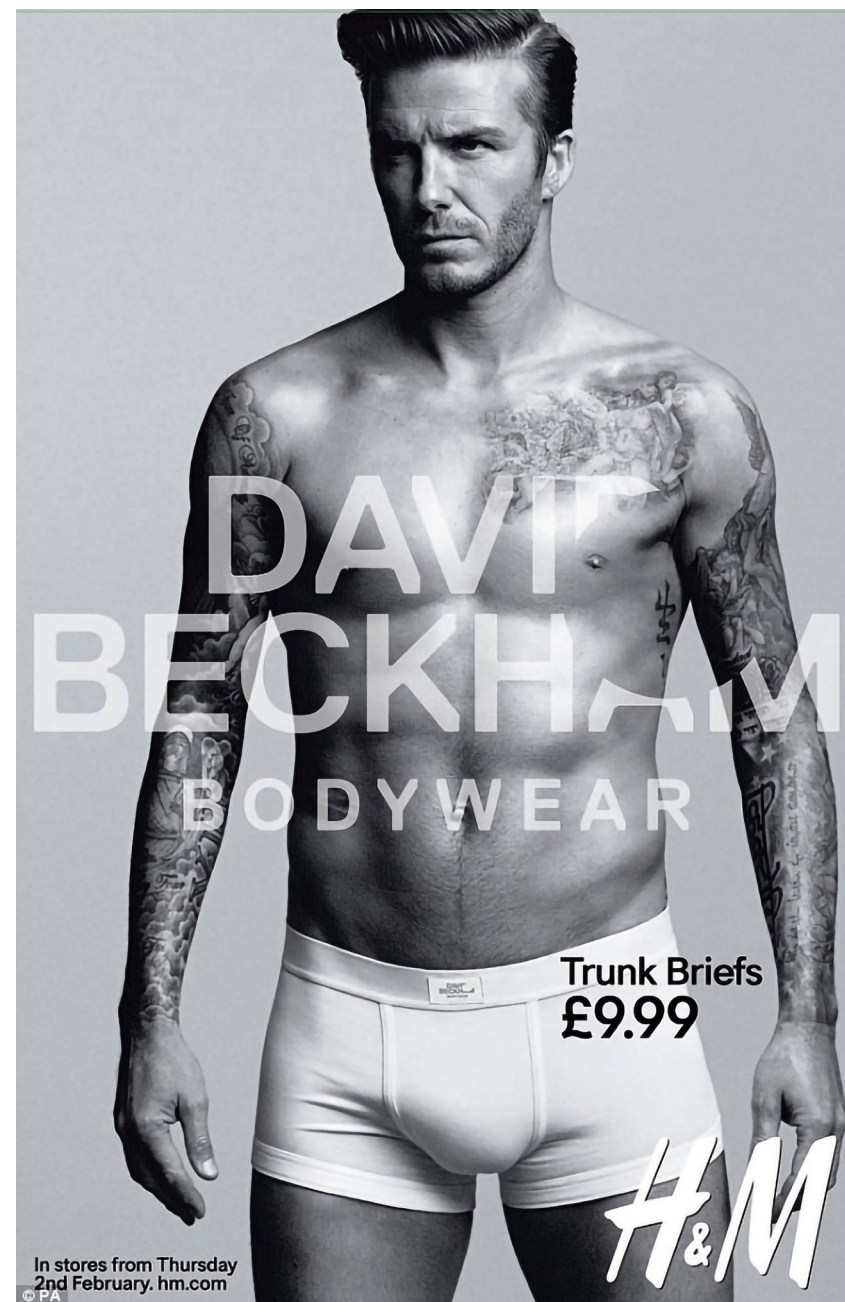
Aloin tutkia sukupuolisuuden kokemusta aloittaessani taideopinnot Tampereen ammattikorkeakoulussa syksyllä 2012. Olin toki tätä aiemminkin pohdiskellut yhteiskunnan sukupuolittavia rakenteita ja erilaisia rooleja, joita on varattu yksinomaan miehiksi ja naisiksi tunnistettaville kehoille, esimerkiksi sarjakuvissani. Taiteen tekeminen aiheesta tuntui tärkeältä ja merkittävältä, sillä se, miten itse koin miehisyuteni ja kehollisuuteni, tuntui olevan vahvassa ristiriidassa ulkopuolisten, yleisten sosiaalisten ja yhteiskunnallisten vaatimusten kanssa. Sukupuoli-identiteetin ja sukupuolittavien rakenteiden kokeminen liittyy osaltani myös seksuaalivähemmistöihin identifioitumiseen ja yhteiskunnan heteronormatiivisuuden ja sen luomien vaatimusten tunnistamiseen. Ulostulot normista poikkeavana erilaisissa sosiaalisissa yhteyksissä (sekä myös päätökset olla julkituomatta poikkeavuuttaan) ovat kenelle tahansa seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluvalla arkipäivää.

Aluksi työskentelin aiheen parissa esim. valokuvaamalla sukupuolittuneita asioita ympäristössäni, itseäni naistenvaateosastolla sovittamassa hameita ja mekkoja sekä myös piirtämällä ja kirjoittamalla muistiin ajatuksiani ja huomioitani.

Yksi varhainen tutkimuskohteeni olivat miesten alusvaatteet sekä niiden markkinointikampanjat. Otin aineistokseni tuoreen H&M:n vuoden 2012 David Beckhamin vaatemalliston ja sen ympärille rakennetun mainoskampanjan, ja vertailin sitä 2(x)ist-vaatemerkin silloisiin alusvaatemainoksiin. Molemmissa mieskehot oli seksualisoitu ja vahvasti esineellistetty, mutta ne tuottivat hyvin erilaista mieskuvaa ja etenkin halua. David Beckhamin malliston kampanjassa pitäydettiin miehisen kehon konservatiivisemmassa esitystavassa, jossa tarkoin varottiin tuottamasta minkäänlaista mahdollisuutta Beckhamin maskuliinisuuden väärinlukemiseen. Mustavalkoinen idolisoiva henkilökuva vakavailmeisesta David Beckhamista alushoususillaan parransängien kera keskittyi pönkittämään jalkapalloilijan imagoa paitsi kansainvälisesti tunnustettuna urheilijasankarina myös heteroseksuaalisen halun ihannemieskuvana eli nimenomaan naisten seksisymbolina. Asennot toistuvat kuvasta toiseen miehekkyyttä korostavina ja jämerinä seisoma-asentoina, eikä kulmikkaiden kasvojen ilme värähdäkään, vaikka Becks tuijottaisi suoraan kameraan. Hän ei keimaile kameralle, eikä hänen kanssaan leikitellä. Kevyt karvoitus kuvissa on oleellista Beckhamin aitoutta etsiessä. Kuvissa hän on rehellinen, miehekäs oma itsensä, ei retusoitu ja siloiteltu malli. Tatuoinnit korostavat rokkitähtimäistä statusta. Puhtaanvalkeat ja yksinkertaiset alushousut arvokkaassa mustavalkoisessa valokuvassa loistavat kuin tahrattoman, täydellisen (hetero-)maskuliinisen performanssin symbolina.¹⁶⁰

¹⁶⁰ Tietenkin tehokas kampanja tarvitsee myös ympärilleen kohun. Tässä tapauksessa sen aiheutti Becksin alushousujen liiallinen pullotus, jota pidettiin lukuisissa valituksissa liian säädettömänä katukuvaan ainakin Iso-Britanniassa. Sen aitoudesta esitettiin myös epäilyjä. Valitukset eivät kuitenkaan johtaneet mainosten sensurointiin tai poistamiseen, ja niiden voi nähdä pikemminkin lisänneen kampanjan näkyvyyttä ja tehoa. Samalla kohut tuottavat Beckhamin lopulta hyvin tavanomaisiin ja tyypillisiin mainoskuviin uutta uskottavuutta: rosoisempaa imagoa ja kapinallista vetovoimaa. Samlla Beckham on syytön kohuihin: hänen vaatimattomien alushousujen peittämä mieheytensä on *luonnostaan* jotain niin isoa, että se on jo skandaali sinänsä! (Gosti 4.4.2012.)

Astetta mediaseksittömämpi kuhu nousi 2017 H&M:n käyttämästä lapsityövoimasta. Lasten hyväntekijänä esiintyneen David Beckhamin mallistoa valmistettiin ilmeisesti Burmassa, jossa nuoret (13-vuotiaasta ylöspäin) työskentelivät 13 pennin tuntipalkalla. (Knowles & Murphy 11.2.2017.)

Kuva 24

H&M-liikkeen David Beckham-malliston alusvaatemainos Iso-Britannian markkinoille.

Kuva 25

André Ziehe 2(x)istin Sliq-alusvaatemalliston mainoskuvassa

2(x)ist-brändin markkinointistrategia 1990-luvulta asti oli ollut nimenomaan kohdistaa alusvaatteidensa kampanjointi homomiehisiin.¹⁶¹ Niinpä ei liene yllättävää, että he suosivat kampanjoinnissaan lihaksikkaita, lähes alastomia miesmalleja erotisoivaan sävyyn kuvattuina. Vuonna 2010 lanseerattua Sliq-mallistoa yhtiö kuvaili heidän ”viettelevimmäksi mallistokseen.” Malliston keulakuvaksi oli valikoitu brasilialainen malli André Ziehe, joka on myöhemminkin esiintynyt useasti 2(x)istin mainoksissa. Kampanjointi keskittyi *Details*, *Men's Health* ja *Out*-lehtien¹⁶² mainoksien lisäksi videopätkään, jossa Zieheä seurataan nopeissa leikkauksissa verkkokameramaisesta kuvakulmasta, mikä luo mielikuvan etenkin aikuisviihdeverkkosivujen live webcam-osioista. Videon pääosassa on voyeuristinen lähikuva, joka päästää katsojansa aivan

iholle asti. Ziehe myös flirttailee kameralle. Mainoskuvissa hänen ajeltu, öljytty ja kiiltävä vartalonsa esitetään haluttavana, ikään kuin katsomiselle antautuvana ja hyvin erilaisten asentojen ja eleiden kautta kuin Beckhamin keho. Siloposkisuus myös korostaa mallin poikamaista olemusta, jonka toisaalta voi nähdä kontrastisena hänen mainostamiensa paljastavien mustien kalukukkaroiden kanssa. Vertailllessani mainoskampanjoita keskenään tulin ensimmäistä kertaa luoneeksi tutkimukselliset suuntaviivat kiinnostuksenkohteilleni. Kehon ja sukupuolisuuden esittämisen ja niiden välisen suhteen purkamisen lisäksi huomioni kiinnittyi karvoilla ja karvattomuudella viestimiseen sekä sukupuolisiksi koodattuihin objekteihin, joita alushousut hyvin vahvasti edustavat.

Tampereen ammattikorkeakoulun kautta perehdyin myös videotaiteeseen ja sen luomiin narratiivisiin mahdollisuuksiin. Vuonna 2013 jatkoin kehollisuuden tutkimusta videokameran linssin kautta. Kuvasin omaa alastonta kehoani rantakivillä ja kylpyammeessa, kuten videoteoksissa *Railo* (2013) ja *Innocence* (2013), joissa pitkälti improvisoin kameras edessä hakien itselleni ja keholleni luontaisia liikkeitä ja eleitä välillä tietoisesti rikkoen perinteisiä mieskehon esittämistapoja. Teoksia voikin pitää videoituina performansseina, vaikkakin niissä jälkikäsitteily on isossa roolissa epäsynkronisoidun, irrotetun ääniraidan, efektien ja leikkausvalintojen muodossa.

Tähän tapaan on toteutettu myös samoihin aikoihin syntynyt *Hair by Hair* (2013), jossa koko kehon sijaan lähikuva on rajattu kasvojeni alalaitaan. Teos esittää absurdin ja vaillinaisen parranajelutapahtuman, jossa pääosaan nousee ennen kaikkea kontekstistaan irrotettu ääniraita, johon taltioin ruohotrimmerin ja ruohonleikkauksen ääntä. Tämä oli myös ensimmäinen kerta, kun keskityin nimenomaan partaan ja sen maskuliinisiin kytköksiin taiteellisessa työskentelyssäni. Teoksissani yleinen humoristinen ja jopa parodioiva lähestymistapa on läsnä videoteoksessa, joka kyseenalaistaa miehisen kehollisen rituaalin näyttämällä sen väärin.

¹⁶¹ Marketing the Rainbow 2016.

¹⁶² *Out* on puhtaasti homomielisille suunnattu lehti, mutta myös *Details* ja *Men's Health* nauttivat suosiota homomiesten keskuudessa. Näistä ainoastaan *Out* julkaisi kampanjan mainoskuvat sellaisenaan, kun *Details* ja *Men's Health* päätyivät käyttämään kampanjan mainoksista ”konservatiivisempia” versioita. (Marketing the Rainbow 2016.)

Kuva 26

Hair by Hair (2013), yksikanavainen video, 2 min 2 sek. (Kuvakaappaus teoksesta.)

Tapahtuma ei etene höylä- tai partakonemainoksista totutun tehokkaasti ja suoraviivaisesti vaan kiusallisen kömpelösti, junnaavasti ja vaillinaisesti kuin suurta ponnistusta vaatien. Ääniraita absurdisoi tilannetta lisää rinnastamalla karvanpoistotapahtuman koneelliseen maisemanmuokkaukseen. Teostekstissäni rinnastan parranajon identiteettiprosessiin, jossa mieheyden kokemus suhteutuu kasvojen karvoitukseen.¹⁶³

Olen myös piirtänyt paljon partoja ja muita karvapeitteisiä objekteja. Piirustussarjani *Karvaisia asioita* vuodelta 2016 esitteli näitä Tampere kuplii-sarjakuvafestivaalin yhteydessä pidetyssä Pop up-galleriassa keväällä 2016. Parrakkaan miehen muotokuvan lisäksi esillä oli muutakin kehonkarvoitusta kuten humoristisesti nimetyssä piirroksessa *Karvaryijy* (2016), joka esitti karvaista miehen rintakehää.

¹⁶³ ”Miehinen identiteetti uhan alla! Partakone, karvoja ja etäinen ruohotrimmerin ääni. Prosessi, joka jättää minäkuvan kirjaimellisesti karvan varaan.” (*Hair by Hair*-teoksen teosteksti 2013.)

Kuva 27

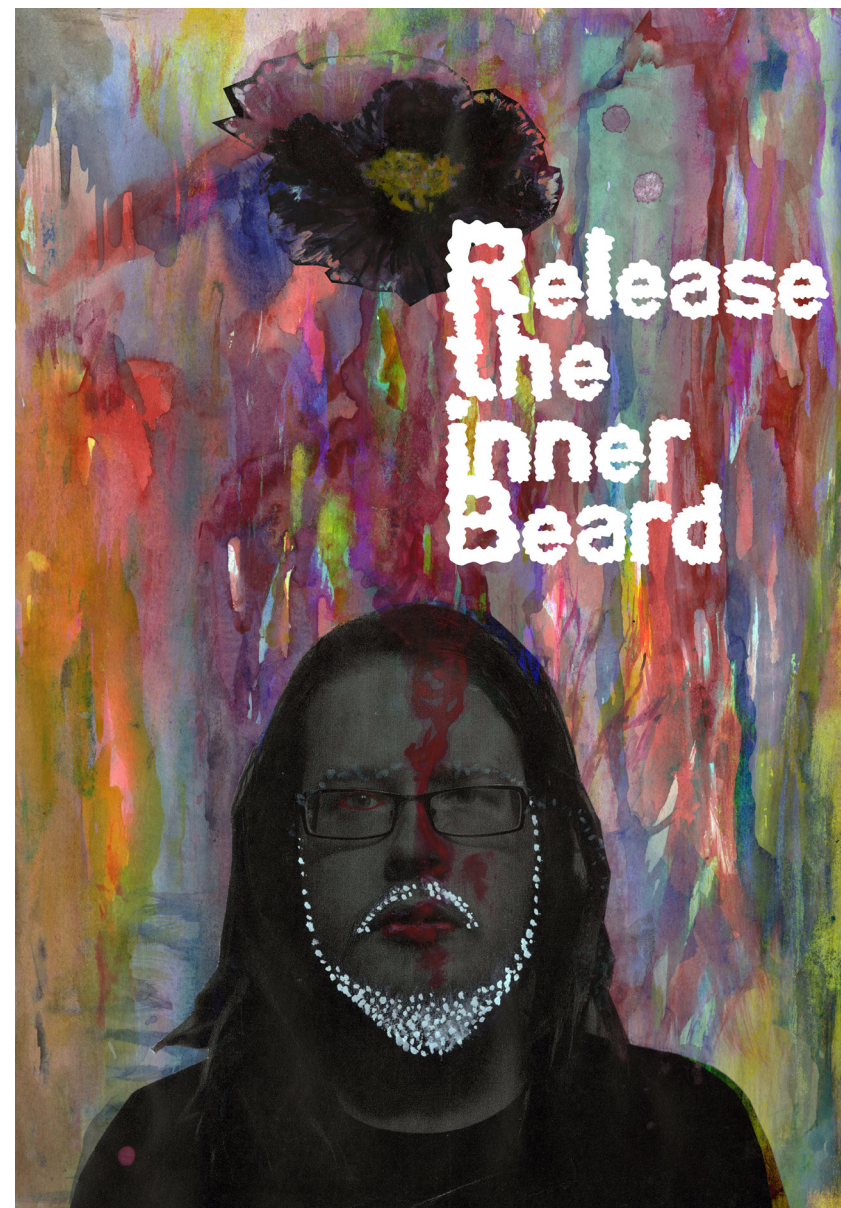
Fallon-mainostoimiston French Connectionille tekemä mainos (vasemmalla) ja *Man Should be Brave* -näyttelyni juliste.

Tutkin karvan ja miehisyyden suhdetta myös osana näyttely- ja installaatiokokonaisuuttani *Man Should be Brave* (2017), joka oli esillä Pispalan nykytaiteen keskus Hirvitalossa Tampereella 2017. Installaationi aiheena oli sukupuolitettujen tuotteiden mainostamisen synnyttämä ajatus materiaalisuuden ja maskuliinisuuden yhteydestä. Tutkin teoskokonaisuudessani mahdollisuuksia löytää ja luoda pintoja, esineitä ja materiaaleja, jotka huokuisivat jonkinasteista maskuliinisuutta ja myös asettuisivat tämän havainnon kautta materiaalin sukupuolisuuden visuaalisiksi kyseenalaistajiksi. Esimerkiksi putkieristeenä käytetystä solumuovista luomani mustat renkaat ja putket vievät ajatukset rakennustyömaihin ja autotalleihin, miehisiksi koodattuihin tiloihin ja työskentelyyn, mutta itse asiassa materiaali on hyvin pehmeää ja kolhuille alttiina myös haurasta. Tämä miehisyyden perinteisiin piirteisiin rinnastettuna tuo mielestäni hyvin esiin sukupuoliseksi koettujen ominaisuuksien ristiriitaisuutta. Galleriatilassa oli myös karvaisia pintoja,

kuten turkishäntiä ja ruskea lampaantalja sekä erilaisilla karvoilla täytetty muovinen punamusta työkalupakki. Näyttelyn nimateos on lyijykynäpiirros vakavilmaisesta parrakkaasta miehestä, joka rinta pystyssä tuijottaa kaukaisuuteen päässään kaninkorvat. Kuva on pastissi brittiläisen French Connection -jälleenmyyntiyrityksen mainoskampanjan kuvasta, jossa saman kuva-aiheen lisäksi esiintyy sama lause ”Man should be Brave” (Miehen tulee olla rohkea). Mainoksen herättämän kiinnostuksen myötä ajauin myös ensimmäistä kertaa internetin partameemien piiriin, ja niistä hämmentyneenä aloin ottaa ilmiöstä selvää.

6.2 Vastameemien maailma

Partameemien partaisuuden luonnollistettuna osana esittämä misogynistinen sukupuoliasetelma, konservatiivinen arvomaailma ja väkivaltainen mieskuva on minulle äärimmäisen luotaantyöntävä ja samalla kiinnostava. Tietenkään absurdit ja kärjistetyt, vihamielisen ja toiseuttavan huumorin sävyttämät heitot eivät internet-diskurssissa ole mitään uutta, ja suhtauduinkin myös partameemeihin osana suurempaa nihilismin aaltoa internet-kulttuurin luomassa kaoottisessa, moniäänisessä ja reaktioita janoavassa kokonaisuudessa. Koska taiteellisen työskentelyni tavoitteena oli jo pitkään ollut kyseenalaistaa perinteistä mieskuvaa ja heteronormatiivisuutta, asettuivat partameemit ja niiden vihamielinen maailmankuva tekemiseni vastavoimaksi. En aluksi osannut suhtautua niihin ja kaikki yritykset lähestyä tai avata niitä taiteellisen työskentelyn keinoin tuntuivat epäonnistuneilta tai avuttomilta. En halunnut antaa teoksissa yhtään lisää tilaa niiden myrkytettyä maskuliinisuutta tihkuvalle sanomalle tai internetin tyhjää uhoa puhkuville latteille vitseille, mutta toisaalta halusin vastata niille ja luoda jotain, mikä paljastaisi niiden mieskuvan mitättömyyden. Idea vastameemistä oli syntynyt.

Kuva 28

Sarjasta *Vastakarvapartameemit*, 2018.

Sekatekniikka

”Vapauta sisäinen Partasi.”

Kulttuurihäirintä (*culture jamming*) viittaa toimintaan, jossa tuotetaan laillisin ja laittomin keinoin häiriöitä mainostajien ja mainoksien kohdeyleisön väliin.¹⁶⁴ *Voima*-lehdestä tutut vastamainokset edustavat kulttuurihäirintää suomalaisessa kontekstissa. Eettisyyttä peräänkuuluttavat ja radikaalia kritiikkiä sisältävät vastamainokset hyökkäävät usein yritysmaailmaa ja tunnettuja brändejä vastaan niiden omilla aseilla. Mainoksien letkeät sutkautukset ja modernin graafisen suunnittelun keinot kääntyvät vastamainoksissa itseään vastaan, kun sloganeista tuleekin irvailevia ja paljastavia vastalauseita ja mainosten kuvamateriaali käännetään helposti kuvamanipulaation avulla kritiikin välineeksi. Häirinnässä häilyvä ironinen ja paikoin musta huumori, mikä kätkee sisälleen tarkkaa ja sivaltavaa yhteiskuntakritiikkiä, on vaikuttanut myös minun tapaani ajatella. Seurailenkin omassa taiteellisessa työskentelyssäni samankaltaista logiikkaa ja hyödynnän sekä monitahoista huumoria että ympäröivän visuaalisen kulttuurin viitauksia teoksissani.

Niinpä ajatus synnyttää partameemeille omat vastameeminsä osana opinnäytteeni produktio-osuutta syntyi hyvin luontevasti kulttuurihäirinnän jalanjäljissä. Luomani meemikuvat yhdistelivät omaa kuvataiteellista työskentelyäni, sekä vastamainosajattelua. Piirsin, kuvasin ja muokkasin kollaaseja parroista ja miehistä, joissa kuvan päälle, alle tai sisään sijoittui pieni napakka teksti. Kuten varsinaisissa partameemeissäkin, kuvista tuli pieniä yksiköitä, joilla oli oma leviämismekanisminsa. Pyrin levittämään omia kuvayksiköitäni paitsi internetissä myös konkreettisina objekteina miehiseksi koodautuneisiin tiloihin, joilla on suhde karvaan. Ihanteellisimmat meemien levitystilat ovat tietysti miehille suunnattuja parturikampaamoja, mutta jätin meemejäni myös muihin (puoli)julkisiin tiloihin, kuten baareihin ja vessoihin. Halusin, että meemit pääsisivät tuottamaan toisenlaista dialogia mieheyden ja parran välille niihin paikkoihin, joissa päätöksiä partaisuudesta aktiivisesti tehdään.

6.3 Banaaniparta

Toinen osa opinnäytteeni produktio-osasta syntyi erilaisten materiaalikokeilujen kautta. Tutkittuani miten partaa on kuvattu kuvataiteessa ja visuaalisessa kulttuurissa kiinnostukseni alkoi muotoutua kysymykseksi siitä, mitä materiaalivalinta oikeastaan merkitsee parran representaatioissa. Ajatus kytkeytyi oleellisesti kuvanveistoon ja parran esittämiseen fyysisen objektin muodossa jonkin toisen materiaalin kautta. Muinaisten kreikkalaisten patsaat partoineen olivat pääasiassa marmoria ja pronssia, mahdollisesti myös puuta, mutta siitä on säilynyt vähän todistusaineistoa. Suomalaisten kristinuskon hahmoja kuvaavat patsaat olivat pääasiassa puuta ja niissä tapa kuvata partaa vaihteli yksityiskohtaista realismia tavoittelevasta työstämisestä pelkistettyyn möykkyyn.

Nykytaiteen käytännöissä materiaalivalinnat voivat olla lähes mitä vain, ja osittain tästä syystä materiaalivalinnan mahdolliset ideologiset, kulttuuriset ja historialliset kytkökset korostuvat fyysisten ja materiaalien ominaisuuksien lisäksi. Pohdin tyypillisten veistomateriaalien kytköksiä myös kuvanveistäjän ammatin miehiin konnotaatioihin, tiloihin ja ominaisuuksiin. Tein kokeita mm. pistehitsaamalla yhteen metallisuikaleita ja veistämällä kirveellä ja taltoilla puusta parransäikeitä. Nämä materiaalikokeet parran esitystapojen ja merkityksien yhteydessä eivät kuitenkaan vieneet minua pidemmälle puun tai metallin parissa.

Käytän usein teoksissani pehmeitä elementtejä, kuten vanua ja villaa niiden lähestyttävyyden ja kosketettavuuden vuoksi. Tein myös kokeita villa- ja tekstiilipartojen työstämiseksi. Vaikka pehmeä käsityötekniikka on kontrastissa miehiseksi mielletyn parta-aiheen kanssa, tuntui materiaalivalinta silti konventionaaliselta, etenkin oman taiteellisen tuotantoni sisällä. Lisäksi neulotut partahatut (*Beard Hat* tai *Beard Beanie*) olivat vastikään olleet pienimuotoinen muoti-ilmiö maailmalla.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Partahattujen tarina alkoi tosin jo vuonna 2006, kun kanadalainen lumilautailija Jeff Phillips halusi kehittää pipon, joka estäisi poskia ja suun ympärystä jäätymästä talvisilla rinteillä. Ideaa kopioitiin ja varioitiin maailmalla runsaasti, ja sitä seurasi DIY-ilmiö, missä ihmiset jakoivat internetissä ohjeita oman partahatun neulomiseen. (Beardwear 2016)

Kuva 29

Banaaniparta, 2018.

Kuivatut banaaninkuoret, lanka.

Partakarvoituksen orgaanisuus elävänä ja kasvavana asiana johti minut harkitsemaan jonkin eloperäisen käyttämistä partaveistoksen materiaalina. Pyöriteltäni muutamia ideoita, kuten ruohon tai köynnöksen kasvattamista parran muotoon päädyin sattumalta banaaninkuoriin. Nähtyäni peräkkäisinä päivinä runsaasti ihmisten kadulle viskaamia kuoria käpristyneinä ja jäätyneinä kummallisiin asentoihin, ymmärsin löytäneeni etsimäni.

Vaikka munakoiso on Emoji-symbolien mukanaan tuoman uuden suosion siivittämänä ohittanut banaanin kaikkein fallistisimpana hedelmänä¹⁶⁶ (ainakin Yhdysvalloissa), kytkös miehisen vallan perussymboliin on yhä vahvasti olemassa. Ajatus miehisyyden merkitsijästä, parrasta, joka on rakennettu kuivatuista ja kurtistuneista banaaninkuorista eli riisutuista falloksen symboleista, kytki mielessäni mainiosti yhteen etsimäni humoristisen viittauksen ja kriittisen lähtökohdan. Tyhjiin syödyistä banaaneista tuli minulle post-maskulinisoiva statement parran vuosisataisesta kytköksestä miehiseen potenssiin ja suorituskyykyyn.

Banaaniparrassa (2018) banaanien symbolinen erektio katoaa tyystin ja ne pikemminkin lurpsahtavat kasaan muotoutuakseen uudelleen osaksi partamateriaalia. Pieninä, mustina ja kurtteisina käpristyneet hauraat banaaninkuoret vertautuvat teoksessa partahaiveniin, eivätkä edusta enää miehistä mahtia vaan kasvua ja vääjäämätöntä kuihtumista – parrankasvun alkamisen ja päättymisen luonnollista kiertokulkua. Herkkyys ja inhimillisyys ovat lopulta niitä tärkeimpiä mieheyden rakennusaineita.

¹⁶⁶ Hess 2015.

6.4 Parta-aamen

Olen opinnäytteeni kirjallisessa ja taiteellisessa osiossa tutkinut partaa visuaalisen kulttuurin ilmiönä ja sukupuolittavana merkitsijänä ja perehtynyt niin sen monitahoiseen historiaan kuin hyvinkin ajankohtaisiin olomuotoihin ajassamme. Parralla on yhä vahva, vaikkakin alati merkityksiltään muuttuva sidos mieskuvaan, ja se on kehon karvoituksista ainoa, jolla on tämä erityisasema. Parta voi toimia laajimmillaan koko mieheyden käsitteen visuaalisena representaationa, vaikkakaan miehet eivät ole suinkaan ainoita, joille partaa voi kasvaa. Parrankasvattajilla tuntuu yleensä olevan partaansa myös oma henkilökohtainen suhde, joka voi muodostaa isonkin osan heidän identiteettiään. Se voi vahvistaa monien hyvin erilaisten ihmisryhmien ryhmäidentiteettiä ja toimia ryhmän yhteisenä visuaalisena nimittäjänä. Parta voi toimia myös fetissiobjektina niin uskonnollisessa kuin seksuaalisessa mielessä, ja sen filosofiset ulottuvuudet yltävät aina antiikin aikojen taakse.

Parta ei maskuliinisista konnotaatioistaan huolimatta ole pelkästään (partaisten) miesten etuoikeus, vaan viimeistään uuden partakauden alettua 2000-luvulla ja sen monialaisten visuaalisten ilmiöiden myötä kaikki voivat leikitellä partahaivenien merkityksillä ja keskittyä kasvattamaan, trimmaamaan, leikkaamaan, ajelemaan, koristelemaan, veistämään, muovailemaan tai rakentelemaan omaa partaansa. Itse aion tulevaisuudessa jatkaa parrankasvatustani ja hyödyntää karvoituksen kokemuksia taiteellisessa tutkimuksessani. Opinnäytteeni taiteellisen produktio-osuuden *Vastakarvapartameemit* ja *Banaaniparta* ovat oma lisäni nykyiseen visuaalisen kulttuurin eri tahoilla käytävään dialogiin, jossa määritellään parran merkityksiä jälleen uudestaan. Viimeiseksi haluaisin kuitenkin vielä todeta, että kaikesta huolimatta karvoituksesi kohtalo on lopulta oma asiasi. Partasi on sinun. *Parta-aamen!*

Kuva 30

Kirjoittajan oma partakasvusto valokuvattuna 5.5.2018.

Lähteet

Bearded Person. Emojipedia.org. <https://emojipedia.org/bearded-person/> (Viitattu 24.3.2018)

Beardowear 2016. Creation of the Beard Hat. <https://www.beardowear.com/pages/about> (Viitattu 30.3.2018)

Benetton, Niccolò & Santilli, Simone 2017. A kind of display (2015 – ongoing). The Cool Couple. <http://thecoolcouple.co.uk/what-we-do/a-kind-of-display-2015-ongoing/> (Viitattu 12.2.2018)

Boguslawski, Alexander 1999. Satirical lubok. <https://myweb.rollins.edu/aboguslawski/Lubok/lubok.html> (Viitattu 28.1.2018)

Bromwich, Jonah 20.20.2015. How Emojis Find Their Way to Phones. *New York Times*. <https://www.nytimes.com/2015/10/21/technology/how-emojis-find-their-way-to-phones.html> (Viitattu 24.3.2018.)

Castrén, Paavo & Pietilä-Castrén, Leena 2000. *Antiikin käsikirja*. Helsinki: Otava.

Charles, Barbara Fahs; Sundblom, Haddon & Taylor, J. R. 1997. *Dream of Santa: Haddon Sundblom's Advertising Paintings for Christmas, 1931-1964*. New York: Random House Value Publishing.

Chowdhry, Amit 30.3.2017. 69 New Emoji Have Been Approved By Unicode. *Forbes*. <https://www.forbes.com/sites/amitchowdhry/2017/03/30/new-emoji-5-0/#5749be54ae32> (Viitattu 24.3.2018.)

Crilly, Aoife 5.2.2017. Is 2017 Really The End Of The Beard?. *The Sharpe*. <http://thesharpe.com/life-style/2017-really-the-end-of-the-beard/> (Viitattu 7.4.2018)

Chowdhry, Amit 30.3.2017. 69 New Emoji Have Been Approved By Unicode. *Forbes*. <https://www.forbes.com/sites/amitchowdhry/2017/03/30/new-emoji-5-0/#5749be54ae32> (Viitattu 24.3.2018.)

Dunn, Jimmy 2004. Facial Hair (Specifically Beards) in Ancient Egypt. Tour Egypt. <http://www.touregypt.net/featurestories/beards.htm> (Viitattu 7.4.2018)

Forsman, Jaakko; Wecksell, J. A.; Havu, I. & Salovaara, Hannes 1926. *Pieni tietosanakirja*. Helsinki: Otava.

Gallagher, Jacob 12.4.2016. Is the Beard Trend Over? *The Wall Street Journal*. <https://www.wsj.com/articles/is-the-beard-trend-over-1460492755> (Viitattu 7.4.2018)

Gosti, Nicki 4.4.2012. David Beckham H&M Ad Doesn't Get Banned, Women Everywhere Rejoice. *Huffington Post*. https://www.huffingtonpost.com/2012/04/04/david-beckham-hm-ad_n_1402866.html (Viitattu 7.4.2018)

Hakomäki, Risto 2010. Nuuttipukin naamari Sipoosta 1800-luvulta. Kansallismuseo. <https://www.kansallismuseo.fi/fi/kuukauden-esineet/2010/nuuttipukin-naamari> (Viitattu 3.4.2018)

Hawksley, Lucinda 2014. *Moustaches, Whiskers and Beards*. Lontoo: National Portrait Gallery Company Limited.

Hess, Amanda 3.4.2015. Move Over, Banana. *Slate*. http://www.slate.com/articles/technology/users/2015/04/eggplant_rising_how_the_purple_fruit_surpassed_the_banana_as_the_most_phallic.html (Viitattu 30.3.2018)

Herodotos 2006 (n. 450 eaa.). *An Account of Egypt*. Englanninkielinen käännös G. C. Macaulay. <https://www.gutenberg.org/files/2131/2131-h/2131-h.htm> (Viitattu 7.4.2018)

Hicks, Stephens 25.11.2009. <http://www.stephenhicks.org/2009/09/25/facial-hair-and-philosophers/> (Viitattu 7.4.2018)

Hollywood, John 20.11.2017. Gay Men: Are You a Jock, Otter, Bear or Wolf?. *Paired Life*. <https://pairedlife.com/dating/Gay-Men-Are-you-a-Jock-Otter-Bear-or-Wolf>

Jokinen, Arto 2000. *Panssaroitu maskuliinisuus*. Tampere: Tampereen yliopistopaino

Kalevalaa.wordpress.com 5.3.2013. Kalevalalähtöiset sananlaskut. <https://kalevalaa.wordpress.com/category/kalevalan-perinto/kalevalalahtoiset-sanankaskut/> (Viitattu 5.4.2018)

Kerkelä, Arimo 13.5.2012. Ovatko nettimeemit taidetta?. *Teleportaasi*. <http://teleportaasi.fi/2012/05/ovatko-nettimeemit-taidetta/> (Viitattu 12.3.2018)

Khomami, Nadia 23.3.2014. The man who turned his beard into the alphabet. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/artanddesign/2014/feb/23/man-turned-beard-alphabet-alphabeard> (Viitattu 12.2.2018)

Kielitoimiston sanakirja, haku sanalla ”parta”. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/parta> (Viitattu 5.4.2018)

Kielitoimiston sanakirja, haku sanalla ”partajeesus”. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/partajeesus> (Viitattu 8.4.2018)

Kivirinta, Marja-Terttu & Rossi, Leena-Maija 2009. *Luontoa ja luonnotonta – (Un)naturally. Miestaidetta uusin silmin*. Helsinki: Like.

Knowles, George & Murphy, Simon 11.2.2017. How dishonourable, David[...]. *Daily Mail*. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-4215728/Beckham-s-H-M-fashion-range-child-labour-shame.htm> (Viitattu 8.4.2018)

Korpela, Jukka K. & Salmén, Petri 3.2.2015. Emojit valtaavat viestin – kokeile, pysytkö kärryillä. *Helsingin sanomat*. <https://www.hs.fi/tiede/art-2000002797555.html> (Viitattu 24.3.2018.)

Kuusi, Matti 1990. *Vanhan kansan sananlaskuviisaukset: suomalaisia elämänohjeita, kansanpariisimeja, lentäviä lauseita ja kokkapuheita vuosilta 1544-1926*. Porvoo: WSOY.

Kysy.fi 17.07.2007. Helsingin kaupunginkirjasto. <http://www.kysy.fi/kysymys/mika-sanonnan-ei-parta-pahoille-kasva-alkupera> (Viitattu 5.4.2018)

Kärnä, Teemu 8.8.2017. Transsukupuolisuus. *Lääkärikirja Duodecim*. Kustannus Oy Duodecim. http://www.terveyskirjasto.fi/kotisivut/tk.koti?p_teos=&p_artikkeli=dlk01195 (Viitattu 24.3.2018)

Linnakangas, Esko 10.4.2012. Ulkonäkö verolle!. *Tiede* 2012: 4.

Mark, Joshua J. 17.6.2014. Shulgi of Ur. Ancient History Encyclopedia. https://www.ancient.eu/Shulgi_of_Ur/ (Viitattu 7.4.2018)

Mark, Joshua J. 19.10.2016. Hatshepsut. Ancient History Encyclopedia. <https://www.ancient.eu/hatshepsut/> (Viitattu 7.4.2018)

Marketing the Rainbow 2016. Case Study: 2(x)ist. [http://marketingtherainbow.info/case%20studies/Fashion/2\(x\)ist.html](http://marketingtherainbow.info/case%20studies/Fashion/2(x)ist.html) (Viitattu 2.4.2018)

Martin, Chris 2011. *A Gentleman's Guide to Beard and Moustache Management*. Gloucestershire: The History Press Ltd.

Martin, Timo & Sívén, Douglas 1984. *Akseli Gallen-Kallela. Elämäkerrallinen rapsodia*. Sulkava: Finnreklama Oy.

Meri, Veijo 2004 (1982). *Sanojen synti*. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Meriläinen, Rosa 12.3.2018. Mieskulttuurissa mättää moni asia. *Helsingin sanomat*. <https://www.hs.fi/elama/art-2000005600929.html> (Viitattu 12.3.2018)

Movember United States. Movember through the years. <https://us.movember.com/about/history> (Viitattu 7.4.2018)

MSC Finland - Tom's Club <https://www.mscfin.fi/tom-of-finland/> (Viitattu 7.4.2018)

Nast, Thomas & Webster, George 2011 (1869). *Santa Claus and His Works*. Carlisle: Applewood Books.

Naver, Axel; Thorsson, Eric & Bergstedt, Anders 2015 (2013). *Partakirja*. Suomentaneet Petri Stenman & Stella Vuoma. Helsinki: Like.

Ny Carlsberg Glyptotek 2018. <https://www.glyptoteket.com/udstilling/greek-and-roman-sculpture/> (Viitattu 1.2.2018)

O'Neil, Luke 20.1.2016. Your Beard Is Saying a Lot More Than You Think. *Esquire*. <https://www.esquire.com/style/grooming/q-and-a/a41359/of-beards-and-men/> (Viitattu 25.3.2018)

Ojanperä, Riitta 2009. *Kalevala kuvissa*. Helsinki: Ateneumin taidemuseo / Valtion taidemuseo.

Oldstone-Moore, Christopher 2017 (2015). *Of Beards and Men*. Chicago: The University of Chicago Press

Ott, Michael 1912. Wilgefortis. *The Catholic Encyclopedia*. Vol. 15. New York: Robert Appleton Company. <http://www.newadvent.org/cathen/15622a.htm> (Viitattu 12.2.2018)

Parrakkaiden naisten arvoitus ratkesi. *Yle uutiset* 22.5.2009. <https://yle.fi/uutiset/3-5254654> (Viitattu 28.1.2018)

Peck, Harry Thurston 1898. *Harpers Dictionary of Classical Antiquities*. New York: Harper and Brothers. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0062:entry=barba-harpers> (Viitattu 1.2.2018)

Pihel, Kalju & Pikamäe, Arno 1971. *Suomalais-eestiläinen sanakirja: Soome-eesti sõnaraamat*. Tallinna: Valgus.

Point 5CC 13.3.2015. FTM Beards: A Trans Guy's Guide. <http://point5cc.com/a-trans-guys-guide-to-beards/> (Viitattu 24.3.2018)

Price, Neil S. 2002. *The Viking Way: Religion and War in Late Iron Age Scandinavia*. Oxford: Oxbow Books.

Project Runeberg-hankkeen sähköinen *Kalevalan* verkkoversio 1996. <http://runeberg.org/kalevala/> (Viitattu 25.3.2018)

The Public Domain Review 2013. A Pictorial History of Santa Claus. <https://publicdomainreview.org/collections/a-pictorial-history-of-santa-claus/> (Viitattu 3.4.2018)

Puolustusvoimat 2016. Yleinen palvelusohjesääntö. Toim. Pekka Halonen & Ilpo Karvinen. Tampere: Pääesikunta.

Pylvänäinen, Juho 2018. Homosomaalisuuden sudenkuoppa. *Voima* 2018: 1.

Pylvänäinen, Juho 2018. Ystävysty ohi sukupuolen. *Voima* 2018: 2.

Reed, Sam 8.12.2015. Dynamic Duo: 20 Questions With The Gay Beards. *Hollywood Reporter*. <https://www.hollywoodreporter.com/news/gay-beards-q-a-846990> (Viitattu 12.2.2018)

Ristola, Petra 13.1.2012. Nuutinpäivä korjaa joulun pois. *Yle Turku*. <https://yle.fi/uutiset/3-5058387> (Viitattu 3.4.2018)

Roy, Jessica 29.3.2017. Gender-neutral people, a mermaid and a T. rex are among the 69 new emoji coming soon. *Los Angeles Times*. <http://www.latimes.com/business/technology/la-fi-tt-new-emoji-gender-neutral-people-mermaid-dinosaur-hijab-breastfeeding-20170329-story.html> (Viitattu 24.3.2018.)

Saner, Emine 24.7.2013. Have we reached peak beard? *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/fashion/2013/jul/24/have-we-reached-peak-beard> (Viitattu 7.4.2018)

Sanakirja.org, haku viron kielestä suomeksi sanalla "hall". <http://www.sanakirja.org/search.php?id=24412&l2=17> (Viitattu 5.4.2018)

Sanakirja.org, haku viron kielestä suomeksi sanalla "hallitus". <http://www.sanakirja.org/search.php?q=hallitus&l=2&l2=17> (Viitattu 5.4.2018)

Santōka 2002 (1939). *Vastapäätä kapakka*. Suomentanut Kai Nieminen. Helsinki: Basam Books.

Selin, Bruno & Viherjuuri, Matti 1946. *Jokaisen miehen kirja*. Porvoo: WSOY.

Sessions, Debbie & Oscar 14.6.2017. 1940s Men's Hairstyles & Facial Hair. Vintage Dancer. <https://vintagedancer.com/1940s/1940s-mens-hairstyles-facial-hair/> (Viitattu 26.2.2018)

Setan sateenkaarisanasto 2016. <https://seta.fi/sateenkaarisanasto/> (Viitattu 7.4.2018)

Sherrow, Victoria 2006. *Encyclopedia of Hair: A Cultural History*. Portsmouth: Greenwood Press.

Sikhiwiki. <http://www.sikhiwiki.org/index.php/Kesh> (Viitattu 7.4.2018)

Skaldic Project. <http://skaldic.abdn.ac.uk/m.php?p=verse&i=23902> (Viitattu 7.4.2018)

Smith, William 1875. *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*. Lontoo: John Murray.

Suomalainen joulu 26.9.2011. Joulupukki. <http://www.suomalainenjoulu.fi/joulun-perinteet/joululaulut/joulupukki> (Viitattu 3.4.2018)

Svensson, Kristiina 2008. Sileäleukaisista roomalaisista Castron risupartaan: Partamuoti kautta aikojen. *Historia* 2008: 11.

Talonpoikaiskulttuurisäätiö. Kekritietoa. <http://www.kekri.fi/kylalle/kylalle-kekritietoa> (Viitattu 3.4.2018)

Tamminen, Jari 2013. *Häiriköt: Kulttuurihäirinnän aakkoset*. Helsinki: Into Kustannus.

Tapio, Ilari 24.12.2017. Korvatunturi on rajakokemus. *Aamulehti*.

Tumblr-haku sanalla "ftm beard". <https://www.tumblr.com/tagged/ftm-beard> (Viitattu 24.3.2018)

Ukko ylijumalan historia ulottuu 7 000 vuoden taakse. *Kaleva* 31.3.2006. <http://www.kaleva.fi/uutiset/kulttuuri/ukko-ylijumalan-historia-ulottuu-7-000-vuoden-taakse/74446/> (Viitattu 1.2.2018)

Vilkuna, Kustaa 2007 (1950). *Vuotuinen ajantieto: Vanhoista merkkipäivistä sekä kansanomaisesta talous- ja sääkalenterista enteineen*. 24. painos. Helsinki: Otava.

Vinje, Judith Gabriel 19.12.2014. Don't take Odin out of Yule. *The Norwegian American*. <http://www.norwegianamerican.com/featured/dont-take-odin-out-of-yule/> (Viitattu 3.4.2018)

Väestöliitto 2018. Ihokarvat. <https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/murrosika/murrosian-kasvu-ja-kehitys/ihokarvat/> (Viitattu 1.2.2018)

The World Beard and Moustache Championships-kotisivut 2017. <https://www.worldbeardchampionships.com/> (Viitattu 7.4.2018)

World Beard Day-kotisivut. <https://worldbeardday.com/> (Viitattu 7.4.2018)

Kuvalähteet

KUVA 1

Foundation figure of king Shulgi of Ur, carrying a basket.

The Metropolitan Museum of Art. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/324831>

KUVA 2

Detalj på vogn. Mannshode. Norge, Vestfold, Tønsberg, Oseberg, Jarlsberg Hovedgård, 161.

Kulturhistorisk museum. Kuva: Ove Holst. <http://intarch.ac.uk/journal/issue42/6/9.cfm>

KUVA 3

Akseli Gallen-Kallela, Kullervon kirous, 1899. Öjy kankaalle, 184 cm x 102,5 cm.

Ateneumin taidemuseo. Kuva: Kansallisgalleria / Pirje Mykkänen. <http://kokoelmat.fng.fi/app?si=A%20I%20765>

Akseli Gallen-Kallela, Sammon puolustus (yksityiskohta), 1896. Tempera kankaalle, 122 cm x 125 cm. Turun taidemuseo. http://www.turunaidemuseo.fi/kokoelman_helmia/

KUVA 4

Thomas Nast's most famous drawing, "Merry Old Santa Claus", from the January 1, 1881

edition of Harper's Weekly. Kuva: Wikimedia Commons. <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:MerryOldSanta.jpg>

KUVA 5

Nuuttipukin naamari Sipoosta 1800-luvulta. Kansallismuseo. <https://www.kansallismuseo.fi/fi/kuukauden-esineet/2010/nuuttipukin-naamari>

KUVA 6

Olkipukki. Kuva: phrej/Adobe Stock. <https://www.haupt.ch/magazin/gestalten/weltreise-mit-trommel-drache-bumerang-europa/>

"Old Christmas" by Robert Seymour 1836. Kuva: Wikimedia Commons. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Old_Christmas_riding_a_goat.gif

KUVA 7

Parturi haluaa leikata pois vanhauskoisen parran. Niinipuupiiros, kansanpainos. n. 1720.

Valtion historiallinen museo, Moskova, Venäjä. Kuva: Wikimedia commons. <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Raskolnik.jpg>

KUVA 8

Venäläinen partaveropoletti, 1705. U.S. State Department. Kuva: Wikimedia Commons.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Beard_token.jpg

KUVA 9

The Cool Couple, A kind of display, 2015– ongoing. <http://thecoolcouple.co.uk/what-we-do/a-kind-of-display-2015-ongoing/>

KUVA 10

The Cool Couple, A kind of display, 2015 – ongoing. <http://thecoolcouple.co.uk/what-we-do/a-kind-of-display-2015-ongoing/>

KUVA 11

Jusepe de Ribera, La Mujer Barbuda, 1631. Öljy kankaalle, 212 cm x 144 cm. Hospital de Tavera (Museo Fundación Duque de Lerma), Toledo, Espanja. Kuva: Wikimedia Commons. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mujer_barbuda_ribera.jpg

KUVA 12

Viggo Wallensköld, Ruhtinaan perhe, 2007. Öljy kankaalle, 130 x 92 cm.

Yksityisomistuksessa. Kuva: Kivrinta, Marja-Terttu & Rossi, Leena-Maija 2009. *Luontoa ja luonnotonta – (Un)naturally. Miestaidetta uusin silmin*. Helsinki: Like.

KUVA 13

Michael Allen, Alphabeard. Kuva: Michael Allen. <https://www.designboom.com/design/michael-allen-shaves-a-font-from-his-face-for-alphabeard-02-19-2014/>

KUVA 14

Bearded Person. Emojipedia. <https://emojipedia.org/bearded-person/>

KUVA 15

The Gay Beards Instagram 3.5.2015. Kuva: The Gay Beards. https://www.instagram.com/p/2Mx9b_iafl/

KUVA 16

The Gay Beards Tumblr 6.2.2018. Kuva: The Gay Beards. <http://thegaybeards.tumblr.com/post/170591160661/when-youre-out-in-public-and-you-and-your-best>

KUVA 17

Jason Kiley. The 2017 World Beard and Moustache Championships. Kuva: Austin Facial Hair Club. <https://viraldez.com/world-moustache-beards-championship-2017/>

KUVA 18

Alice Jelley. The 2017 World Beard and Moustache Championships. Kuva: Austin Facial Hair Club. <https://viraldez.com/world-moustache-beards-championship-2017/>

KUVA 19

Julie Martin, Lego Brick Beard. The 2017 World Beard and Moustache Championships.

Kuva: Brian Cahn/Zuma Wire/Rex/Shutterstock. <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/09/02/hirsutes-women-compete-world-beard-moustache-championships-pictures/>

KUVA 20

Ashley Drake, Prickly Pear. The 2017 World Beard and Moustache Championships. Kuva: Brian Cahn/Zuma Wire/Rex/Shutterstock. <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/09/02/hirsutes-women-compete-world-beard-moustache-championships-pictures/>

KUVA 21

Kuvakollaasi partameemeistä. Kirjoittajan editoima. <http://stylemann.com/best-beard-memes-of-2017/> ja <http://nextluxury.com/mens-style-and-fashion/top-60-best-funny-beard-memes/>

KUVA 22

Kuvakollaasi partatuotteiden ja -palveluiden markkinoinnista. Kirjoittajan editoima.

Mies ja moottoripyörä. Kuva: Volodymyr Tverdokhlib. <https://www.dreamstime.com/stock-photo-bearded-man-hipster-biker-brutal-male-beard-moustache-sits-floor-near-motorcycle-wrench-wooden-background-image81178352>

Grave Before Shave Cigar Blend Beard Balm. Tuotokuva: Grave Before Shave.

<https://www.oliveridgecompany.com/products/grave-before-shave-cigar-blend-beard-balm>

Kuva partatuotteista. <https://trucsdemec.fr/2015/06/13/huile-a-barbe/>

Gentlemen's Corner Barber Shop. <http://gcbsnewhartford.com/gcbsbeta/>

Brändiviikinki Stian Bjørnes. Kuva: The Beard Struggle. <https://www.thebeardstruggle.com/blogs/beard-blog/tbs-brand-viking-interview-stian-bjornes-stiking1-1>

His/Her-mugs. Tuotokuva: Gear Bubble. <https://www.gearbubble.com/hishermugs>

KUVA 23

Tom of Finland (Touko Laaksonen), 1984. <http://www.cbastien.com/nav02.htm>

Tom of Finland (Touko Laaksonen), Hot Water, 1980, Fine Art Print, 19" x 13". Tom of Finland Foundation. <http://www.worldoftomoffinland.com/tomsblog/?m=201407&paged=6>

KUVA 24

H&M Mainoskuva. Malli: David Beckham. Kuva: PA. <https://www.thefashionisto.com/david-beckham-models-his-line-for-a-bodywear-update-for-hm/>

KUVA 25

2(x)ist mainoskuva. Malli: André Ziehe. [http://marketingtherainbow.info/case%20studies/Fashion/2\(x\)ist.html](http://marketingtherainbow.info/case%20studies/Fashion/2(x)ist.html)

KUVA 26

Hair by Hair, 2013. Yksikanavainen video, kesto: 2 min 2 s. Kuvakaappaus teoksesta.

KUVA 27

Print advertisement created by Fallon, United Kingdom for French Connection. Valokuvaaja: Leila Naaman. https://www.adsoftheworld.com/media/print/french_connection_brave
Man Should be Brave. Näyttelyjulistite Hirvitalon näyttelyä varten, 2017.

KUVA 28

Sarjasta Vastakarvupartameemit, 2018. Sekatekniikka.

KUVA 29

Banaaniparta, 2018. Banaaninkuoret, lanka.

KUVA 30

Kirjoittajan oma parta valokuvattuna 5.5.2018.

Kaikki kuvat omista teoksista ja partakuva ovat taiteilijan ottamia.

Muissa tapauksissa kuvalähteet on aina mainittu.

Kuvalähteet haettu 5.5.2018.

ilaelias.com

Ilai Elias Lehto
Karvan verran kaunihimpi
Taiteen maisterin opinnäytetyö

Master's Programme in Visual Culture
and Contemporary Art (ViCCA)
Aalto-yliopisto
Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu
Taiteen laitos 2018

A?

ViCCA